

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALMAKTA OLAN HÜKÜMLÜ
VE TUTUKLULARIN VATANDAŞLIK ALGILARININ
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL GÜVEN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

NİSAN 2019

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALMAKTA OLAN HÜKÜMLÜ
VE TUTUKLULARIN VATANDAŞLIK ALGILARININ
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İSMAİL GÜVEN

DANIŞMAN

DOÇ. DR. HÜSEYİN ÇALIŞKAN

NİSAN 2019

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim.

İmza
İsmail GÜVEN

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZASI

“Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi” başlıklı bu yüksek lisans tezi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇELİK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24/05/2019

Prof. Dr. Ömer Faruk TUTKUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Sürekli kendini yenileyen bir çağda yaşamak farklılıklara imza atmayı zorunlu hale getirmiştir. Bu farklılıkların ortaya çıkarılması için belki bir hücrenin derinliklerine gitmek belki de bir dağın zirvesine çıkmak gerekir. Esnek ve karmaşık bir kavram olan vatandaşlık kavramı hakkında da birçok alanda farklı çalışmalar yapılmıştır. Fakat vatandaşlık ile ceza infaz kurumlarını bir arada telaffuz eden bir çalışmaya henüz rastlanmamıştır. Toplumla iç içe fakat toplumun dışında gibi görülen bu kurumlar birçok farklı yaşamı bünyesinde barındırmaktadır. Ülkemizin hemen hemen her ilinde var olan bu kurumlar bünyesinde geçmişleri, eğitim durumları, meslekleri veya yaşayış tarzları bir birinden farklı olan birçok bireyi barındırmaktadır. Farklılıkların zenginlik olarak görülebileceği düşüncesi ile hak ve sorumluluk boyutunun vücut bulduğu ceza infaz kurumunda vatandaşlık algıları ölçülmeye çalışılmış ve alt boyutları çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek tartışılmıştır. Liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algıları çeşitli boyutlarda kategorize edilerek açıklanmaya çalışılmış olup diğer vatandaşlık kipleri olan iyi vatandaş, aktif vatandaş, demokratik vatandaş sosyal vatandaş kavramları da tartışılmıştır. Ayrıca ceza infaz kurumlarının yapısı ve özelliklerinden de bahsedilmiştir. Çalışmaya yalnızca adli suçlardan dolayı ceza infaz kurumunda kalmakta olan mahkûmlar dâhil edilmiştir. Diğer suçlardan kalmakta olan mahkûmlarla, çocuk mahkûmlar kapsama alanı dışında tutulmuştur. Araştırma sonunda önemli bulgulara ulaşılmış ve alana katkı sağlayıcı öneriler getirilmiştir.

“Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi” adlı tez çalışmasının yapılmasına gerekli izinleri veren Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri Genel Müdürlüğüne ve çalışmalarım sırasında bana her türlü desteği sağlayan, anlayışını esirgemeyen ve her koşulda sürekli benim yanımda olup kahrımı çeken değerli danışmanım Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve yüksek lisans öğrenimim süresince bana birçok anlamda bilgi ve değer katan, değerli bölüm hocalarıma ve Dr.Öğr. Üyesi Hülya ÇELİK’e de ayrıca şükranlarımı sunuyorum. Tecrübelerinden

ve fikirlerinden yararlandığım her zaman yanımda olan dostlarım Arş.Gör. Mehmet UYMAZ'a ve Arş.Gör. Fatih ÖZDEMİR'e de teşekkürlerimi sunuyorum. Tez hazırlama sürecimde bana yardımcı olan Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda çalışan tüm mesai arkadaşlarıma da ayrıca minnettarım. Yine Sakarya L Tipi Ceza İnfaz Kurumu'nda hükümlü/tutuklu olarak kalmakta olan ve benimle fikirlerini paylaşmayı kabul eden mahkûmlara da çok teşekkür ediyorum.

Tez çalışmalarım süresince beni destekleyen ve cesaretlendiren sevgili eşim Seher GÜVEN'e ve varlığı ile büyük bir sevinç duyduğum güzel kızım Mihrimah'a her zaman yanımda olduğunu hissettiğim anneme ve aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İsmail GÜVEN

ÖZET

CEZA İNFAZ KURUMUNDA KALMAKTA OLAN HÜKÜMLÜ VE TUTUKLULARIN VATANDAŞLIK ALGILARININ İNCELENMESİ

GÜVEN, İsmail

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin Çalışkan

Nisan, 2019. xvii+130 Sayfa.

Bu araştırmanın amacı, Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algı düzeylerini ortaya koymak ve çeşitli değişkenlere göre vatandaşlık algı durumlarını tespit etmektir.

Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline uygun olarak yürütülmüştür. Araştırma betimsel bir nitelik arz etmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda kalmakta olan farklı suçlardan hükümlü ve tutuklu bulunan toplamda 352 mahkûm oluşturmaktadır. Bu araştırmanın verileri, Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan toplam 352 mahkûmdan ölçeklerin dağıtılarak doldurulması ve ardından toplanması yoluyla elde edilmiştir. Veri toplama aracı olarak, Kaya (2013) tarafından geliştirilen “Vatandaşlık Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık olmak üzere 3 alt boyut olarak sınıflandırılmış olup, toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için basıklık, çarpıklık istatistikleri ve Kolmogorov-Smirnow testi yapılmış olup, verilerin normal dağıldığı saptandığından parametrik testler kullanılmıştır. Ayrıca alt problemlere bağlı olarak verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, ilişkisiz örneklemeler için t-testi ve tek faktörlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testleri uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 20.0 paket programından yararlanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre, katılımcıların vatandaşlık algıları ve algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal ve küresel) incelendiğinde; katılımcıların, liberal vatandaşlık

boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık boyutlarındaki algılarının ise en orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alt boyutları çeşitli değişkenlere göre sırasıyla incelendiğinde ise, cinsiyet değişkenine göre vatandaşlık algıları sonucunda, sadece cumhuriyetçi vatandaşlık alt boyutundan alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Askerliğini yapan katılımcıların liberal vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları askerliğini yapmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik ilaç kullananların cumhuriyetçi vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları, kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Yine psikolojik ilaç kullananların küresel vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları, kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur. Diğer değişkenler olan yaş değişkeni, farklı eğitim düzeyi değişkeni, medeni durum değişkeni, suç türü değişkeni, ceza infaz kurumunda kalma süresi değişkeni ve farklı ceza infaz kurumunda kalma değişkenine göre vatandaşlık algıları ve alt boyutları incelendiğinde vatandaşlık algıları istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Ceza infaz kurumlarında vatandaşlık ile ilgili temel eğitimlere görsel ve işitsel temalara başvurularak yer verilmeli, vatandaşlık bilinci mahkûmların algılarına yerleştirilmelidir. Ayrıca ceza infaz kurumlarında daha derinlemesine, ayrıntılı araştırmalar yapılarak vatandaşlık ve insan hakları konusunda yapılan çalışmaların kapsam genişletilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, vatandaşlık algı düzeyi, ceza infaz kurumu.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE CITIZENSHIP PERCEPTIONS OF CONVICTS AND PRISONERS IN PRISON

GÜVEN, İsmail

Master Thesis, Department of Turkish and Social Sciences Education

Field of Social Studies Education

Advisor: Assoc. Dr. Hüseyin Çalışkan

April, 2019. xvii +130 Pages.

The purpose of this research is to determine the level of citizenship perception of the convicts and prisoners in the Sakarya L type closed penitentiary institution and to determine their perception of citizenship according to various variables.

The research was conducted in accordance with the relational screening model of quantitative research methods. It is a descriptive research. The study group consisted of 352 inmates who were convicted and detained in different types of offenses. The “Citizenship Perception Scale” developed by Kaya (2013) was used as data collection tool. The scale is classified as 3 sub-dimensions: liberal citizenship, republican citizenship and global citizenship. The data obtained from the study were analyzed by using SPSS 20.0 package program. Firstly, to test whether the data were distributed normally, the scatter, skewness statistics and Kolmogorov-Smirnow tests were performed. Since the data were found to be normal distributed, parametric tests and single factor variance analysis (One-way ANOVA) tests were performed.

According to the results of the study, the perceptions of the participants on the level of liberal citizenship were high and the perceptions of republican citizenship and global citizenship were at the highest intermediate level. When the sub-dimensions were analyzed according to various variables, gender was found as a significant variable for the republican citizenship sub-dimension. In addition, the average score of the participants, who did their military service, for the liberal citizenship sub-dimension was found significantly higher than the average scores of the participants, who did not do their military service. Furthermore, the mean score of the /psychological drug users for the republican citizenship sub-dimension were significantly higher than the average score of the ones who did not. Also, the mean

scores obtained from the global citizenship sub-dimension of psychological drug users were found significantly higher than the average scores of the participants who did not. When the effects of the other variables such as age, level of education, marital status variable, type of crime variable, length of stay in penal institutions on citizenship perceptions was examined, it was reached that these variables were not statistically significant on citizenship perceptions and its sub-dimensions.

Visual and auditory themes about citizenship should be used in basic trainings for the prisoners and citizenship awareness should be placed on perceptions of prisoners. In addition, further studies are needed to extend the scope by conducting in-depth, detailed research in penal institutions.

Key Words: Citizenship, level of citizenship perception, penal institution.

İÇİNDEKİLER

Bildirim	iv
Jüri Üyelerinin İmza Sayfası	v
Ön Söz	vi
Özet	viii
Abstract	x
Bölüm I Giriş	1
1.1 Araştırmanın Amacı	4
1.2 Alt Amaçlar	4
1.3 Araştırmanın Önemi	5
1.4 Sınırlılıklar	6
1.5 Tanımlar	7
1.6 Kısaltmalar	9
Bölüm II	10
Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi ve İlgili Araştırmalar	10
2.1 Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	10
2.1.1 Vatandaşlık Kavramının Klasik Tanımı	10
2.1.1.1 Liberal Vatandaşlık Algısı	15
2.1.1.1.1 Piyasa Ekonomisi	15
2.1.1.1.2 Bireyin Özgürlüğü	16
2.1.1.1.3 Devletin Sınırlılığı	18
2.1.1.2 Cumhuriyetçi Vatandaşlık Algısı	19
2.1.1.2.1 Sorumluluklarını Yerine Getirme	21
2.1.1.2.2 Ortak Yararı Amaçlama	22
2.1.1.2.3 Özgürlük Sorunu	23
2.1.1.3 Küresel Vatandaşlık Algısı	24
2.1.1.3.1 Küreselleşme	24
2.1.1.3.2 Küresel Vatandaşlığın Tanımı	26

2.1.1.3.3 Küreselleşme ve Eğitim	27
2.1.1.4 Yeni Vatandaşlık Kalıpları.....	30
2.1.1.4.1 Avrupa Birliği Vatandaşlığı	30
2.1.1.4.2 Çok Kültürlü Vatandaşlık	31
2.1.1.4.3 Demokratik Vatandaşlık.....	32
2.1.1.4.4 Sosyal Vatandaş	33
2.1.1.4.5 Aktif Vatandaş	35
2.1.1.4.6 İyi Vatandaş	37
2.1.2 Suç ve Ceza Kavramı	39
2.1.2.1 Hükümlü/Tutuklu/Mahkûm Kavramları	42
2.1.2.2 Cezaevi Kavramı.....	45
2.1.2.2.1 Toplu İnfaz Sistemi	48
2.1.2.2.2 Philadelphia Sistemi (Hücre Sistemi)	48
2.1.2.2.3 Auburn Sistemi	49
2.1.2.2.4 Kademeli (Progresif) Sistem veya İrlanda Sistemi	49
2.1.2.2.5 Panopticon Sistemi.....	50
2.1.3 Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumu ve Çeşitleri	50
2.1.3.1 Osmanlı Döneminde Ceza İnfaz Kurumundaki Gelişmeler.....	50
2.1.3.2 Cumhuriyet Dönemindeki Ceza İnfaz Kurumundaki Gelişmeler	51
2.1.3.3 Açık Ceza İnfaz Kurumları	52
2.1.3.4 Kapalı Ceza İnfaz Kurumları	53
2.1.3.5 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	53
2.1.3.6 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	54
2.1.3.7 T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	55
2.1.3.8 E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	56
2.1.3.9 D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	57

2.1.3.10 H Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	57
2.1.3.11 C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	57
2.1.3.12 M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	58
2.1.3.13 B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	58
2.1.3.14 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	58
2.1.3.15 Belirli Bir Tipi Olmayan Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	59
2.1.3.16 Çocuk Ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	59
2.1.3.17 Çocuk Eğitim Evi Kurumları ve Özellikleri	59
2.1.3.18 Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri	60
2.1.3.19 A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	60
2.1.3.20 K1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	60
2.1.3.21 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri.....	60
2.2 İlgili Araştırmalar	61
2.2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	61
2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	69
2.2.3 Alanyazın Taramasının Sonucu	71
Bölüm III.....	73
Yöntem.....	73
3.1.Araştırma Modeli	73
3.2. Araştırma Grubu.....	73
3.3. Veri Toplama Aracı.....	75
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi	76
Bölüm IV.....	77
Bulgular.....	77
Bölüm V	93
Tartışma, Sonuç ve Öneriler	93
5.1 Tartışma ve Sonuç.....	93

5.2 Öneriler	102
Kaynakça.....	105
Ekler	121
Özgeçmiş ve İletişim Bilgisi	130

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarının Değişkenlere Göre Dağılımı	74
Tablo 2. Normallik Testine İlişkin Bulgular	78
Tablo 3. Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına Ait Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri	78
Tablo 4.Hükümlü ve Tutukluların Cinsiyetlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları	79
Tablo 5.Hükümlü ve Tutukluların Yaşlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları	80
Tablo 6. Hükümlü ve Tutukluların Yaşlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	81
Tablo 7. Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Düzeylerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları	82
Tablo 8. Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Düzeylerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	83
Tablo 9. Hükümlü ve Tutukluların Medeni Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları	84
Tablo 10. Hükümlü ve Tutukluların Askerlik Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Sonuçları	85
Tablo 11. Hükümlü ve Tutukluların Suç Türlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları	86
Tablo 12. Hükümlü ve Tutukluların Suç Türlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi	87
Tablo 13. Hükümlü ve Tutukluların Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Sürelerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları	88

Tablo 14. Hükümlü ve Tutukluların Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Sürelerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi.....	89
Tablo 15. Hükümlü ve Tutukluların Psikolojik İlaç Kullanma Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları.....	90
Tablo 16. Hükümlü ve Tutukluların Farklı Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları.....	91

BÖLÜM I

GİRİŞ

Vatandaşlık kavramı yerel manada devlete olan siyasal bağı ifade eder. Kişiyi aidiyet katarak ona bazı haklar ve bunun yanında da bazı yükümlülükler verir. Bunu yaparken de kişiyi yasal statülerle teçhiz eder. Fakat bu çağda tartışılan vatandaşlık, salt olarak hak ve görev kavramından ziyade var olageldiği topluma uyum ve devletle arasındaki bağ gibi üst kavramlara karşılık gelmektedir. Çağımız toplumunda sorgulayan, yükümlülüklerinin farkında olan aynı zamanda da haklarını bilen aktif vatandaşların varlığı öne çıkmaktadır. Aktif vatandaş; edilgen değil etkin olmayı seçen vatandaşdır (Durgun 2010). Etkin olmak kavramı, devletin üzerinden önemli bir yükü alarak kişilerin toplum adına kendi kişisel gereksinimlerini ve ihtiyaçlarını artık kendilerinin modern, yenilikçi ruh ile temin etmelerine dayanmaktadır (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). Bu da modern devletin üstlenmesi gereken yükümlülüklerin karşılığı olarak toplumda eşitlikçi bir anlayış oluşturarak vatandaşların toplum olarak beraberce ilerlemelerine vesile olacak ve bilinçli, katılımcı bir toplumu oluşturacaktır (Akbaşlı, 2009).

Bu toplumdan uzak olduğu düşünülen fakat toplumun bir parçası olan mikro toplumsal örnekleri kendi içerisinde barındıran ceza infaz kurumları pek çok hükümlü ve tutukluyu suçlarına göre tasnifleyerek ceza infaz kurumu bünyesinde barındırmaktadır (Andrew, Rosie ve Gwen, 2014). Toplum içerisinde çıkmış sosyolojik açıdan var olan genele yayılmayıp kendi içerisinde özel durumlara sahip olan cezaevlerinin gerçekliği çağdaş toplumlarda göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur. Çünkü duvarın bu tarafında ki yaşam gerçekliğinin varlığı kadar öbür tarafında da bir gerçeklik vardır.

Bu bağlamda görünmeyen ve bilinmeyen olması sebebiyle tarih boyunca merak edilmiştir. Ceza infaz kurumları kendine has yapısı itibarıyla dışa kapalı, denetimi yüksek, içerisinde farklı yaşantıları barındıran aynı zamanda sosyolojik gerçekliği de

yüksek olan yapılar olması hasebiyle incelenmesi gereken kurumlardır. Bu kurumlar zaman içerisinde zindan, tevkif evi, dam, mahbes, kodes, disko, hapishane, hücre, nezarethane gibi farklı isimlerle de anılmıştır. Burada bulunan kişilere uygulanan eylemin adı ise hapsedmektir. Dilimize Arapçadan geçmiştir. Bireylerin belirli bir alanda, belirli bir süre ile üzerlerinin cebir kullanılarak kapalı olarak tutulması ve dışarı çıkamaması anlamına da gelmektedir (Sami, 1317, aktaran; Özteken, 2010). Bu tip kurumlarda ceza almış ya da alma ihtimali bulunan hükümlüler ve tutuklular bulunmaktadır. Hükümlü ve tutuklu kavramı hukuki terimlerdir. Genel olarak mahkûm da denilebilir. Hükümlü kavramı bir suçu işlediği kesinleşmiş cezası mahkeme tarafından onanmış kişilere denir (Taşkın, 2004). Tutuklu ise cezası kesinleşmemiş mahkeme evresinde olan kanun tarafından alıkoyulan kişilere denir (TDK, 2018). Ceza ise hukukun esas müeyyidesidir. Suç işleyen bireye ülke sınırları içerisindeki kanunlara göre işlediği suçun hukuki karşılığınca yaptırım uygulanmasıdır. Bu yaptırım kişilerin malına, bireysel hürriyetine, çalışma özgürlüğüne ya da canına karşılık gelebilir (Dönmezer ve Şahin, 1994). Çağdaş toplumlarda bu iş kapsamlı bir hale gelerek ayrı bir önem verilmiş, ceza infaz kurumları ıslaha dönük programlarla revize edilmiş olup mahkûmların cezaevinden tahliye edildikten sonra ki yaşamlarını da kapsama alanı içerisine almıştır.

Zaten bu görüşten hareket ederek düşünüldüğünde demokratik, anayasaya ve yasalara bağlı hukuk devletlerinde her bireye ve kuruma ayrı bir görev düşmektedir. Çünkü kalkınmanın ön koşulu olarak görülen birliktelik, hak, adalet, eşitlik gibi temel temaların varlığından beslenmek o ülkenin yurttaşları açısından elzem derecede ehemmiyet arz etmektedir (Yılman, 2006). Cezaevlerinde kalan hükümlü ve tutuklular bu toplumda ve aynı ülke sınırları içerisinde toplumun diğer bireyleri ile birlikte yaşayan yurttaşlarımız olduğuna göre bu ülkenin kalkınmasında ve ilerlemesinde onlara da büyük yükümlülükler düşmektedir.

Bu bağlamda düşünüldüğünde her ne kadar toplumdan uzak olduğu düşünülen bu bireyler aslında toplumun içerisinde oldukları ve toplumla bütünleşmiş bir şekilde yaşamaktadırlar. Bu sebepten ötürü de vatandaşlık algıları oldukça değerlidir. Çünkü toplumla birlikte yaşamış bu bireylerin suçları her ne olursa olsun fiziki olarak toplumdaki bireylerden tek farkı cezaevinde olmaları ve tutsak durumda olmalarıdır. Dışarı ile hiçbir şekilde temasın olmadığı bu kurumlarda kalmakta olan mahkûmların vatandaşlık algıları cezaevlerinin bugünü ve yarını için ayrı bir önem arz etmektedir.

Bu önemin bilincinde olmak toplumumuz açısından olumlu gelişmelere de vesile olabilir.

Bu pozitif durumun oluşmasında ve mahkûmların belli bir vatandaşlık bilincine erişmelerinde özveri ile görevini yürütmekte olan Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünün misyonu "...Anayasa'ya, uluslararası kanunlara ve ulusal mevzuat sistemine bağlı, insan haklarına saygılı olarak cezanın infaz edilmesi; suçlunun yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, yeniden topluma kazandırmak ve ıslahını yapmaktır..." toplumsal kalkınmaya ve mahkûmların olumlu yönde gelişimine destek olmaktadır (CTE, 2018). Bu misyondan hareketle ceza infaz kurumları genel müdürlüğümüz mahkûmların ıslahına yönelik yapmış olduğu sosyal, sportif ve kültürel çalışmaları ile mahkûmlara sosyalleşen ve toplumdaki kopuk olmayan bir özellik katmaya çalışmaktadır. Bu durumun da aktif vatandaşı ortaya çıkartacağı düşünülmektedir. Sorumluluklarının bilincinde, moral seviyesi yüksek mahkûm hem ceza infaz kurumu idaresinin hayal ettiği hem de toplumun ihtiyaç duyduğu vatandaşlık tiplemesi olduğu düşünülebilir. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun'un 3.maddesinde ise infaz hizmetlerinin temel amacı olarak : "...hükümlünün, yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek, üretken ve kanunlara, nizamla ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır..." şeklinde ifade edilmiştir. Birlikte düşünüldüğünde modernizasyon geçirmiş ve topluma uyumlu olmayı başarmış bu kurumlar ıslah etme başlığı altında ceza infaz kurumunda kalırken ve tahliye sonrası içinde bilinçli, sosyal, kalkınmadan yana olan etkin vatandaş tipini yetiştirmeyi amaçlamaktadır. İslah çalışmaları dini, kültürel, sportif, etkinlik merkezli ve eğitim odaklı yapılarak mahkûmların etkin bir biçimde sosyalleşmesi amaçlanmaktadır (Çimen, 2015). Tabi ki modern vatandaş algısına kavuşmak sadece cezaevlerindeki ıslah çalışmaları ile yapılamaz. Bunda kişinin bireysel özellikleri, geçmiş yaşantısı, bulunduğu sosyal çevre ve daha önceden almış olduğu eğitim de oldukça etkili olabilir.

Bu bağlamda cezaevlerinde vatandaşlık eğitimi konusunun gündeme gelmesi burada gerçekleştirilen ıslah çalışmalarına katkı sağlayacak olup mahkûmların simbiyotik ilişkilerini de güçlendirerek onların topluma kazandırılması çalışmalarına olumlu yönde etki edeceği düşünülmektedir. Bu yenilik ile kişilerin toplum içerisinde üzerlerine düşen görevleri bilmelerini sağlanacak ve kişilerin vatandaşlık

dağarcıklarına yeni kamusal kurumların kimlikleri de öğretilerek yaşamlarının daha da kolaylaşacağı düşünülmektedir. Vatandaşlık kavramının bilgisi her ne kadar kişiler üzerinde demokratik, özgür ve eşit koşulları öğretmeyi amaç edinmişse de bir nevi ülke içerisinde yaşayan yurttaşlara yaşam kılavuzluğu görevini de verecektir (Osler ve Starkey, 2003).

Eşitlik ilkesine göre hareket etmek gerekirse her insanın haklarını öğrenme ve onları yaşamına fiilli olarak uygulama hakkı vardır. Ceza infaz kurumları resmi devlet kurumu olduğundan burada bulunan hükümlü ve tutukluların demokrasi ve adalet düzeninde yönetilebilmeleri için haklarının yanında yükümlülüklerinin de öğretilmesi ancak sistemli bir vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ile mümkün olacaktır (Başaran, 2007). Bu durumun mahkûmların bilinçlenmesine ve infaz hizmetlerinin profesyonelleşmesine vesile olacağı düşünülmektedir. Ayrıca vatandaşlık bilinci yurtda yaşama kılavuzudur. Bu sayede toplumla bazı konularda uyum sorunu yaşadığı düşünülen ceza infaz kurumu sakinlerinin uyum problemi ortadan kalkabilir. Haklarının yanında sorumluluklarını da bilen demokratik, çağdaş, sosyal, aktif vatandaş oluşturulabilir.

1.1 ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algı düzeylerini ortaya koymak ve çeşitli değişkenlere göre vatandaşlık algı durumlarını tespit etmektir.

1.2 ALT AMAÇLAR

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda şu alt amaçlara cevap aranmıştır:

1. Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) ne düzeydedir?
2. Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel);

- a. Cinsiyetlerine,
- b. Yaşlarına,
- c. Eğitim durumlarına,
- d. Medeni durumlarına,
- e. Askerlik durumlarına,
- f. Suç türlerine,
- g. Ceza infaz kurumunda kalma sürelerine,
- h. Psikolojik ilaç kullanıp/kullanmama durumlarına ve
- i. Başka ceza infaz kurumunda kalma/kalmama durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.3 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Ceza infaz kurumları dışı kapalı fakat kendi içerisinde oldukça renkli kurumlardır. Toplumun bir parçası olarak toplumun içerisinde çıkmış ve yine bulunduğumuz gezegene değer katan bu kurumlar aynı zamanda birçok farklı yaşam ve kültürü de içerisinde barındırmaktadır. Bu özelliği ile kendini muhafaza etmeyi başarabilen ceza infaz kurumları tarih boyunca topluma adapte bir şekilde hareket etmiştir. Değişen ve dönüşen yaşam koşulları toplumu etkilediği oranda ceza infaz kurumlarını da etkilemektedir. Bu değişkenliğin etkisi ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmların düşüncelerine de yansımaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde mahkûmların vatandaşlık algılarını belirlemek oldukça önemlidir. Çeşitli değişkenler kullanarak bu algıları ölçmek rasyonel sonuçlar doğuracak ve gelecekteki çalışmalara da ışık tutacaktır. Çünkü ceza infaz kurumları kolay ulaşılabilen ve bilgi alınabilen kurumlar değildirler. Yine bu kurumlarda farklı yaştan, farklı suçtan, cinsiyetten ve eğitim durumundan birçok mahkûm kalmakta olup birçok farklı özelliğe göre vatandaşlık algıları tespit edilebilir, tartışabilir veya yorumlanabilir. Normal yaşamda bu kadar farklı kitle ve kişiye ulaşmak da oldukça zordur. Bu bağlamda düşünüldüğünde bu araştırma farklı alanlarda benzer çalışmalar yapılmasına örnek teşkil edecek ve ileride araştırmacıların yapacağı çalışmalarda da temel olarak kullanılabilir. Aynı zamanda araştırma vatandaşlık ve insan hakları eğitiminde farklılık yapılarak cezaevi özelinde vatandaşlık temasının işlenmesini de sağlayabilir. Mahkûmların

alması düşünölen bu eğitimin onların hem Şu anda ki yaşamlarında hem de tahliye edildikten sonra ki zamanda onlara rehberlik edeceği düşünölmektedir. Çünkü vatandaşlık ve insan hakları eğitimi bir nevi yurttaşlık kılavuzu vazifesi görmekte vatandaşlara toplum içerisinde aktif ve etkin olmak için gerekli bilgi birikimini sunarak onlara faydalar sağlamaktadır. Esnek ve karmaşık olan vatandaşlık bilgisini kendisine uyumlu bir şekilde adapte eden bir bireyin kanun ve kurallara da ayrıca önemli ölçüde riayet edeceği düşünölmektedir.

Son olarak ise alan yazın incelendiğinde vatandaşlık ve insan hakları bilgisi, algısı ve eğitime yönelik birçok çalışma yapıldığı görölmektedir. Fakat ceza infaz kurumlarında kalmakta olan mahkûmlar ile ilgili vatandaşlık ve insan hakları özelinde yapılan çalışmaların yetersiz olduğu söylenebilir. Bu durum çalışmanın özgünlük ve güncelliği açısından ehemmiyet arz ettiği söylenebilir. Bu açıdan düşünöldüğünde mahkûmların vatandaşlığa bakış açıları ve algı düzeyleri çeşitli değişkenlerle birlikte ele alındığında bilimsel açıdan oldukça önemli sonuçlara ulaşılacağı düşünölmektedir. Geliştirilebilir ya da faydalanılabilir bu algı düzeyleri sosyal bilimler alanında bilimsel araştırma yapan kişilere de ayrıca yeni fikirler verecektir. Aynı zamanda alışılmıőın dışında bir yaşantı sunan bu ortamın muhakkak ki mahkûmların algılarını etkilemesi de kaçınılmazdır (Gençöz ve Şenol, 2002). Buradan hareketle ceza infaz kurumlarının etkililiği hakkında da bir kaniya varılabileceği düşünölmektedir.

1.4 SINIRLILIKLAR

Bu araştırma;

1. Araştırmanın bulguları, seçilen örneklem ve araştırma alanı olan Sakarya L tipi Ceza infaz kurumunda ki mahkûmlarla sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular, ceza infaz kurumunda kalmakta olan mahkûmların ölçek maddelerine verdikleri cevapların doğru olduğu varsayımıyla sınırlıdır.
3. Araştırmada elde edilen bulguların katılımcıların içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel durumu ile sınırlıdır.

4. Belli bir zaman diliminde yapılan araştırmanın örneklem gurubunda yer alan kişilerin ölçek maddelerine verdikleri cevaplar doğrultusundaki görüşlerinin zamanla değişmesi mümkündür. Bu bakımdan araştırma, ölçeğin uygulandığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

1.5 TANIMLAR

Araştırma içerisinde sıkça kullanılan bazı terimler ve tanımları şöyledir:

- **Vatandaş:** Bireysel olarak bir ulusun aidiyet kimliğini kazanmış ve belli yasalar tarafından korunarak yaşadığı ülke sınırları içerisinde hak ve yükümlülüklerinin garanti altına alındığı fertlere denir (Nomer, 1999).
- **Vatandaşlık:** Bireyin belli sınırlar içerisinde belli bir devlete ait olmasıdır (Nomer, 1999).
- **Liberal Vatandaşlık:** Bireyin toplumda değer görmesi ve hür olmasının ön koşulunu yine onun bireyselliğine bağlayan anlayıştır. Kamusal alanın sınırlılığı ile ortaya çıkan bireysel faydanın üzerinde durarak kalkınmanın öneminden bahseder (Oldfield, 2008).
- **Cumhuriyetçi Vatandaşlık:** Erdemli vatandaşlık da denilen bu anlayış vatandaşlığı kamusal alanın merkezine koyarak, siyasi vatandaşlığı ön plana çıkarır ve vatandaşlığı görev adamlığı olarak nitelendirir (Gunsteren, 1998).
- **Küresel Vatandaşlık:** Kendini dünyaya yabancı görmeyen, bilinçli, hak aramasını bilen ve sınırları olmayan aktif dünya vatandaşlığına küresel vatandaşlık denir (Oxfam 2006).
- **Hükümlü:** Mahkeme kararı ile suç işlediği sabit olan kişinin tanımlanmasına yönelik olarak kullanılan hukuki terimdir (Can, 2014).
- **Tutuklu:** Mahkeme kararı kesinleşmemiş olup, delilleri karartma şüphesi bulunan aynı zamanda hakkında suç işlediğine yönelik kuvvetli delillerin olduğu fakat henüz ispatlanmadığı kişiler için kullanılan hukuki terimdir (Kunter, Yenisey ve Nuhoğlu, 2010).

- **Mahkûm:** Arapça kökenli bu terim genel olarak ceza infaz kurumunda suçlarının karşılığı olarak kalan hükümlü, tutuklu veya hüküm özlü kişiler için genel bir kavram olarak kullanılmaktadır (Caniklioğlu, 1991).
- **Ceza İnfaz Kurumu:** Hürriyeti sınırlayıcı cezaların infaz edilebilmesi için özel olarak yapılan ya da bu amaca tahsis edilen mahkûmların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabildiği yapı olarak ifade edilmektedir (Erem, 1997).
- **Suç:** Sosyoloji, psikoloji, kriminoloji, hukuk ve ekonomi gibi farklı bilim dallarının çalışma sahasına giren zamana, mekâna ve ideolojiye göre değişkenlik gösterebilen toplum tarafından hoş karşılanmayıp kanun ve yasalarla sınırları çizilen ayıplı durumdur (Alacakaptan, 1975).
- **Ceza:** İşlenen bir suçun karşılığı olarak hükmedilen yaptırımlara verilen genel addır (Şarbak, 2013).

1.6 KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devleti

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

CGTİHK: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

CİK: Ceza İnfaz Kanunu

CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu

CTE: Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğu

F: F Değeri (Anova Testinde Varyans Değeri)

f: Frekans

p: Anlamlılık Düzeyi

ss.: Standart Sapma

SPSS: Statistical Package For Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)

s.: Sayfa

t: T Değeri (t- testi Değeri)

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

vb.: Ve Benzeri

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1.1 Vatandaşlık Kavramının Klasik Tanımı

Vatandaşlık kavramı ülke, zaman ve durumlara göre farklı anlamlar içermektedir. Yunanca “polites” kelimesinin Latince karşılığı olan “civis” veya “civitas” kelimelerinin derinliklerinden türeyen yurttaş (citizen) sözcüğüne ek olarak, yurttaşlık (citizenship) antik dönemde bir kent (city) devletinin üyesi manasında zikredilmiştir (Smith, 2002). Antik Yunan döneminde Aristo, vatandaşlığı idare edenler sınıfına verilen sosyal ve siyasi haklar olarak tanımlamıştır. Şehir devletlerini yönetmeyi kolaylaştıran bir eylem olduğunu da ifade etmiştir. Yine Aristo iyi ve tam bir yurttaşlığın asıl şartının özgür ve soylu bir doğum ile gerçekleştiğini de ifade etmiştir. Bu dönemde ki anlayış günümüzden oldukça farklı olsa da günümüze rehberlik ederek yaşadığımız çağda vatandaşlık anlayışının temellerini atmıştır (Kaya, 2006).

Vatandaşlık kavramı, ülke bazında tanımlanacak olursa her ulusun vatandaşlık anlayışı farklıdır. Ancak ortak nokta olarak her ulusta varlığını hissettiren vatandaşlık kavramının varlığıdır. Vatandaşlık kavramını ülkeler bazında zikretmek gerekirse; Almanya ve İsrail ortak kan bağına, ortak atalara, dayalı bir etnik kültürel vatandaşlık modelini kendisine esas almaktadır. Fransa ve Amerika ise kökenini toprağa dayandırdığı bir vatandaşlık anlayışını benimserken, Türkiye'nin toprağa dayalı bölgesel bir vatandaşlık anlayışını teşvik ettiğini; ancak AB'ye uyum süreciyle birlikte vatandaşlık anlayışını ulusallık politikası kapsamında uzaklaştırarak ulus ötesi bir alana yönelttiği söylenebilir. Ülkelerde var olan genel tema vatandaşlık olgusudur. Fakat bu olgunun tanımlanmasında ayrışan ve ortaya farklı anlayışlarla çıkmasına neden olan birçok faktör bulunmaktadır. Ülkelerin geçmişi, yaşadıkları

siyasi, ekonomik ve sosyal farklılıklar ile dönemsel özellikleri de etkilidir (Dağ, 2012).

Vatandaşlık kavramını ilişkin öz bir tanım yapılacak olursa bireyin belli sınırlar içerisinde belli bir devlete ait olmasıdır kavramı yeterli gelebilir. Bu aidiyet bireyi yabancılardan ayıran onun biricikliğini ortaya koyan somut delildir. Hukuki zemine oturtulan bu durum bireyi içselleştirip ona yasal statülerle teçhiz edilmiş bazı haklar ve yükümlülükler vermektedir. Yükümlülük boyutuyla başlanması gerekirse kişi ailesinden başlayarak bulunduğu ülke sınırları içerisinde tüm topluma karşı sorumludur. Bu sorumluluk ona bazı yasal yükler getirirse de kişinin kendi varlığının devamı için de gereklidir. Askere gitme, vergi verme, seçme ve seçilme vatandaşlık kurumunun getirdiği bazı yükümlülüklerin yanında aynı zamanda haklardır. Bu hak ve yükümlülüklerin yanı sıra sosyal, siyasal ve medeni bağlamda verilen haklarda vardır (Nomer, 1999). Marshall (2000) bu hakları sırasıyla şöyle açıklamıştır; medeni haklar; kişisel hürriyetler, konuşma hürriyeti, düşünce ve inanç hürriyeti, mülk edinme ve sözleşme yapma hürriyeti ve adalet hakkı ve hürriyetidir. Adalet hakkı diğer haklardan biraz daha elzem derecede mühimdir. Sebebi kişinin kişisel hak ve özgürlüklerini adalet kapsamı altında hukuk kuralları çerçevesinde güvence altına almayı amaçlamaktadır. Bu hak ve özgürlük diğer haklara da zemin hazırlayarak bireylerin korku ve kaygı duymadan diğer bireylerin haklarını çiğnemeksizin demokrasi adı altında haklarını aramayı kolaylaştırmaktadır. Bu hareket noktasından yola çıkılırsa medeni hakları doğrudan ilgilendiren hak kavramı bireyler açısından en önemli nazariyedir. Mahkemeleri ilgilendiren davalar ve yargı kurumları ile ilgili olan işler bu çatı altında değerlendirilir. Siyasal haklar; politik karar alma süreçlerinde doğrudan doğruya seçmen ve seçilen olarak bireyleri işin içine katmayı ifade eder. Seçme ve seçilme hakkı diye de ifade edilir. Sosyal haklar ise; konusu ve kapsamı en geniş olan haktır. Yaşadığımız evrende sosyal olaylardan ekonomik olaylara eğitim hakkından sokakta yaşanan olaylara kadar tüm hakları ifade eder. Bu üç nazariye bize hakların tanımlarından ziyade hakların nasıl kullanılması gerektiğini de belirtmektedir. Aynı zamanda Marshall bu hakları ifade ederken eşitsizliğe ve kapital düzene karşı bir duruş sergileyerek refah devletinin de ön plana çıkmasına vesile olmuştur (Marshall ve Bottomore, 2000).

Marshall'ın sözünü ettiği bu haklara ek olarak gelişen ve dönüşen evrende kültürel yurttaşlık hakları ve ekonomik haklar ekseninde de dâhil edilerek yeni kavramlar

doğmuştur. Kültürel yurttaşlık hakları; var olan yenedünya düzeninde gerçekleşen değişimin gereği olarak ortaya çıkmıştır. İç içe geçmiş birbiri ile kenetli halde bulunan kimliklerin, özellikle batı da ulus devlet adı altında ayrışması ve bunun sonucunda da dezavantajlı konumda bulunan azınlıkların ve küçük etnik grupların oluşturduğu yeni ayrışma ve kültürel dönüşümler ortaya yeni bir ihtiyaçların çıkmasına neden olmuştur. Bu ihtiyaçlar ekonomik haklar ekseninin de doğmasına sebebiyet vermiştir. Ekonomik haklar ekseni; oluşan ayrılmış bu sınıfların temel ekonomik haklarının korunması ve geliştirilmesi maksadıyla ortaya atılmıştır. Kimlik sorununu da gündeme getiren yenedünya düzeni varoluşsal bir algı oluşturmuştur (Marshall ve Bottomore, 2000, Aktaran; Kaya, 2006).

Gelişen ve değişen dünyada vatandaşlık kavramında yaşanan farklılaşma artık yeni söylemler geliştirmenin gerekliliğini ortaya koymuştur. Savaşlar, açlık, kıtlık, sanayileşme, teknolojik gelişmeler vb. gibi dünyayı derinden etkileyen durumlar çağcıl söylemlerin dile getirilmesini sağlamıştır. Merkezine akli ve bilimi alan günümüz dünyasında ortaya çıkan bu anlayış kapsayıcı bir bütünlük oluşturarak modern vatandaşlığın temellerini atmıştır. Modern vatandaşlık kavramı; özgürlüğünü kazanmış ve eşit olan halkların demokratik normlarla statülerinin anayasal çerçevede güvence altına alınarak bir arada yaşamasıdır. Bireylerin bencil davranışlardan uzak durması, biz duygusu ve birlik olma arzusu da bu tanıma eşlik edebilir. Burada bahsedilen statünün varlığının yanında modern vatandaşlık ayrıca bireye kimlik de katmaktadır (Kymlicka ve Norman, 2008; Delanty, 2000). Katılan bu yeni kimlik bireye anayasalar yoluyla kim olacağını söylemektedir. Bulduğu devlete bireyi ortak ederek onu kamusal yarara hizmet etme ya da ondan hizmet beklemeye davet ederek bireyin aitliğini de göstermektedir (Ulutaş, 2014).

Kadıoğlu'na (2008) göre ise, vatandaşlık dört temel prensip üzerinde yoğunlaşmıştır.

Bunlar;

- Ulusal kimlik
- Evraklar temelinde ifade edilen vatandaşlık
- Haklar temelinde tanımlanan vatandaşlık
- Sorumluluklar ve yükümlülükler temelinde tanımlanan vatandaşlıktır.

Ulusal kimlik boyutunda tanımlanan vatandaşlık kavramı, aidiyet ve milliyet anlamı doğurmaktadır. Evraklar temelinde tanımlanan vatandaşlık anlayışı, bürokratik

kurumların vatandaşa verdiği belgeler, kimlikler ve pasaportlarla ilgilidir. Çağımızda internet ortamında bireylerin kullanıcı adı ve şifresini devletin oluşturmuş olduğu veri tabanına girmesi de bu sınıfa dâhil edilebilir. Haklar temelinde vatandaşlık anlayışı, daha çok aktif vatandaşın beklentilerinin karşılandığı anlayıştır. Sorumluluk temelli anlayış ise iyi vatandaş olan ve kendisini her zaman hazır bir yurttaş hisseden vatandaşı tanımlar (Kadioğlu, 2008).

Haklar temelinde bahsedilen aktif vatandaşın birçok farklı kuram ve politik düşünceye karşı farklı anlamları olsa (bazen pasif, bazen de olabildiğince etkin) da genel itibarı ile tanımlanırsa; bu kavram etkin olan, var olmasını bilen vatandaşı ifade etmektedir. Bu kavramı açarsak; aktif vatandaş, sorunları gören, onlara önceden müdahale eden, toplumun toplum olarak kalkınmasına yardımcı olarak ulusun refahını da yükselten vatandaştır. Çalışarak kazanan varlığını devam ettiren bu vatandaş tipi sosyal sorumluluklarını da üzerine alarak hak kavramını ön plana çıkarmış kendi hakkının yanında kendisi gibi olan diğer yurttaşın hakkını da savunmuştur. Eylemsel bakış açısıyla bakıldığında operasyon boyutu yüksek, sorunlara eğilimi güçlüdür. Devletin sırtından geçinmeyi bir kenara bırakıp kendi ayakları üstünde durabilen vatandaştır. Devleti ilişkilerinde bir araç olarak gören aktif vatandaş kargaşa ve kaostan uzak durup haklarını ve sorumluluklarını bilendir (Sarıipek, 2006).

Aktif vatandaşların özelliklerini sıralarsak; siyasi tartışmalar hakkında bilgi sahibi olma, kendi vatandaşları hakkındaki gelişmeleri takibin yanı sıra küresel olarak dünya sorunlarına eğilebilme, düşünen aynı zamanda düşüncelerini uygulayarak hayata geçiren, yeni rotalar çizip olayların farklı yönlerini gören, diğer insanlara da bunları anlatan, kitlesel basın yayın organları ile sosyal medyaya hâkim olan medya ile ilişkilerinde etkileşim gücü yüksek olan, hak kavramı ile ilgili konularda gönüllü kuruluşlara üye olan vatandaşlar aktif vatandaş özelliklerini taşırlar (Schussler ve Krasny, 2008).

Sorumluluk temelinde var olan iyi vatandaş görüşü ise aktif vatandaşlık kavramından çok farklı olarak düşünülmektedir. Bu kavramın modern dönemin klasik devlet anlayışının getirmiş olduğu da bir gerçektir (Akbaş, 2008). Bu bağlamda yaşadığı toplumun değerlerini kendisine rehber edinmiş aynı zamanda bunu geliştirmeyi hedefleyen bireylerin var olduğu toplumda kendine yer bulmuş bir kavramdır (Safran, 2008). Devletlerin vatandaşlarını kontrol altında tutmak ve onlara bazı

yükümlülükler yüklemek maksadıyla ortaya attığı bir kavramdır. Bütünleştirici hedefi olan bu kavram toplumdaki ayrılıkların önüne geçmeyi de kendine hedef edinmiştir. Yegâne bağ olan devlet, toplumdaki hareketlilikleri kendi çıkarına kullanmak maksadıyla bu kavramdan yararlanmıştır. Bu kavramı ABD, Avrupa ülkeleri ve ülkemiz sosyal bilgiler derslerini aracı olarak kullanmak suretiyle kazanımların arasına serpiştirerek istediği vatandaş tipini oluşturmaya çalışmıştır (Kara, Topkaya ve Şimşek, 2012). İyi vatandaşın özellikleri; oy kullanma, vergi verme, yasa ve yönetmeliklere uyma, sosyal ve siyasal kuruluşlarda çalışma, farklı fikirlere sahip olanların düşünme biçimlerini anlamaya çalışma, aldığımız ürünleri siyasi, etik veya çevre kirliliği yaratan etkilerini göz önünde bulundurarak seçme, tüm dünyada daha kötü maddi durumda olanlara yardım etmedir (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2014).

Sürekli gelişen ve değişen vatandaşlık kavramının farklı imgelerini, oluşan yeni modern bakış açısı ile gözler önüne seren Esendemir'e (2008) göre ise vatandaşlığı altı boyutta sınıflandırmıştır. Bunlar; küresel vatandaşlık, ekolojik vatandaşlık, yeni cumhuriyetçi vatandaşlık, çok kültürlü vatandaşlık, Avrupa vatandaşlığı ve radikal demokratik vatandaşlıktır. Bu sınıflamada vatandaşlık kavramının çok boyutlu olduğu görülmektedir.

Bu kadar farklı tanım yorumlanmışsa da esas yorum her zaman vatandaşlık müessesesinin devlet ile yurttaş arasındaki ilişkide siyasal bağı ifade etmesidir (Sejersen, 2008). Bu sebepten dolayı modern vatandaşlık kavramı devleti bireyin gözcüsü ve koruyucusu olarak nitelendirmiştir. Devlet milletinin haklarını koruyup kollayacak onlara yasal zeminde güvenceler verecektir. Bu da millet ve devlet bütünleşmesini sağlayarak ortaya kaynaşmış bir toplumu çıkaracaktır (Polat, 2011).

Ortaya çıkan bu toplum vatandaşlık anlayışında devlet kavramını dönüştürmekte ve bireyin çıkarlarını ön plana koymaktadır. Oluşan bu yeni ortam birey temelli vatandaşlık konusunu da gündeme taşımıştır (Doğan, 2007). Ulus devlet anlayışı demokrasinin ve bireyselleşmenin etkisi ile giderek dönüşüme uğramış vatandaşlık kavramının farklı yönleriyle tartışılmasına sebebiyet vermiştir (Kadioğlu, 2008). Bu oluşan yeni, modern hava farklı vatandaşlık algılarının oluşmasına da vesile olmuştur. Dobsen (2003)'e göre; vatandaşlığa atfedilen manalar liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algılarıdır. Bu sınıflandırmada kullanılan ana kriterler; kişinin hak ve yükümlülüklerinin herhangi bir anlaşmaya

dayalı olup olmaması, kamu alanlarında vatandaşlığın kontrol altına alınıp alınmaması ya da özel alanlarda aktivite yapılıp yapılmaması ile vatandaşlığın değerlerle uyumu ve vatandaşlığın yerel sınırlarının olup olmadığıdır. Dobsen ayrıca vatandaşlığa yeni bir faktör ekleyerek literatürü zenginleştirmiş dünya vatandaşlığı kavramını da vatandaşlık algılarına kazandırmıştır (Mason, 2009).

2.1.1.1 Liberal Vatandaşlık Algısı

Temellerini Adam Smith, Thomas Hobbes ve John Locke gibi düşünürlerin attığı liberal (sözleşmecî) kuram vatandaşlığı birey öznesiyle algılayarak bu bireylerin toplum içerisindeki hakları boyutunda vatandaşlığı ele almak istemektedir. Bireylerin ilgisi ve bu ilginin çoğulcu topluluk içerisindeki yeri bireyin statüsünü oluşturmaktadır. Birey kazandığı statünün varlığını birey olmasından ve biricikliğinden almaktadır ve bu durumdan dolayı topluma karşı sorumluluk duyması da gerekmez. Topluma karşı duyduğu bu sorumluluk yine bireyin faydasına hitap etmelidir. Huzur ve güven ortamının varlığı için duyduğu sorumluluk bireyin kendi statüsüne ve varlığına karşı saygısını da ifade edeceğinden kendi konumunun korunması için ortaya atılmış bir gerekliliktir. Liberal teori kendi içerisinde üç ana başlık altında incelenebilir;

1. Piyasa ekonomisi
2. Bireyin özgürlüğü
3. Devletin sınırlılığı gibi ana kavramlardır (Kaya, 2013).

2.1.1.1.1 Piyasa Ekonomisi

Adam Smith'e (1912) göre; liberal toplumun esas teması birey ve toplumdur. Bu iki ögenin var olduğu ilişkilerde üçüncü öge olarak devlet araya girmektedir. Devletin varlığını konumlandırılan Smith bu durumu güvenlik ve hizmet olarak sınırlandırmıştır. Ülkenin iç ve dış güvenliğinin sağlanarak, yeteri kadar imar, altyapı ve üstyapı hizmetlerinin var olması o ülkede devletin varlığının yeterliliğidir. Bunun ötesini müdahale olarak algılayan Smith'e göre bu, en uygun devletin varlığı için her bireyin toplum içerisindeki yetenek ve ölçütleri oranında belirli, aynı zamanda kesintisiz vergisini ödemek zorundadır. Olayı hizmet ve ücret boyutuna indirgeyen

bu anlayış devletin varlığının teminatını alan vergilere bağlamakta vatandaşların ekonomik özgürlüğünü de yine kendi vergileri ile kazanmalarına fırsat vermektedir.

Liberaller her bireyin önce kendisinin var olduğu, bireyin öne çıktığı, bireysel kazanımın diğer bireylere zarar vermediği sürece fayda getirdiğini savunan demokratik, ekonomik ve eşitlikçi bir kazanma şeklini savunmaktadırlar. Asıl manasının özgürlük olduğu liberal piyasa tüm toplumun bireysel olarak çalışıp topluluk olarak kalkınmasını amaçlar.

Pekâlâ devlet bu özgürlüğün neresindedir?

Devlet nizamın temsilcisidir. Onun dışında bir görevi yoktur, çünkü politik özgürlüğün teminatı da bireysel özgürlükten geçer. Liberaller devletin varlığını hissetmek istemektedirler, fakat müdahalesini doğru bulmazlar (Yayla, 2002). Devlet sadece bekçilik görevinde bulunabilir denilen bu anlayış ile devleti tarafsız olarak düşünmüşlerdir. Liberaller devletin müdahalesini ekonomik ve sosyal haklar konusunda gerekli görseler de ekonomik faaliyetler konusunda devletin kesinlikle karışmaması gerektiğini düşünürler (Coşkun, 2006).

Daha sonra geliştirilerek liberalizmin yeni bir türü ortaya çıkmıştır. Bu yeni tür sosyal liberalizm adını almıştır. Burada klasik liberalizmden farklı olarak piyasanın negatif yönlü seyir izlemesi halinde devletin piyasaya müdahalesinin gerekliliği hususu eklenmiştir. Aynı zamanda liberalizme sosyal boyut eklenmesi de amaçlanmıştır (Yayla, 1993).

Bir diğer farklı liberal tür ise neo- liberalizmdir. Bireyselliğe, sivil siyasi özgürlüğe ve özgürlükçü piyasaya değer veren bu sistem kamu kolektif sistemlere tamamen karşıdır. Devletin etkin değil edilgen olması taraftarıdır (Tayyar ve Çetin, 2013).

2.1.1.1.2 Bireyin Özgürlüğü

Liberal bireyciliğin fikir babaları olarak John Locke ve Thomas Hobbes sayılabilir. İki düşünürde de çıkarılabilecek ortak fikir özgürlük kavramından hareketle bireyin özgürlüğüdür. Liberal düşüncenin ana teması olan özgürlük kavramını devlete indirgemeyi başarmış bu düşünürler devletle halk arasındaki köprüyü kuran doğal durumdan toplum düzenine geçirmeyi başaran toplum sözleşmesi adı altında yeni bir düşünce ortaya atmışlardır. Bu düşünceye göre; devlet ile halk arasında var olması

istenen hukuk normlarının işletilebilmesi adına çağın ötesinde bir toplumun varlığı oldukça önemlidir. Özgür bir toplumun var olması ancak özgür bireylerin varlığı ile mümkündür. Bu bireylerin varlığı ise tarafsızlık ve eşitlik ile mümkündür. Bir toplumda adil düzeni sağlayacak ve doğuştan getirilen hakları koruyacak yegâne güç ise yargıdır. Yargı toplumu yönetenlere ve yönetilenler tarafından idare edilen halka karşı kararlarını verirken objektif olursa yasalar bir topluma kolaylıkla kabul ettirilebilir ve o toplum nazarında kurallar herkes tarafından onaylanır. Eğer tersi bir durum söz konusu olursa o toplumun vatandaşlarının yönetenlere karşı hiçbir bağlılığı kalmaz politik otorite geçerliliğini hükmen yitirir. Var olan toplum kendi hukuk normlarını oluşturmuşsa bireysel özgürlük ön plana çıkar. Hukukun olmadığı yerde ise özgürlükten bahsetmek oldukça güçtür. Toplumsal sözleşme düşüncesinde cezayı yalnızca toplumun vermesi insanların içinde yaşadıkları toplumun kültürel anlamda kalkınmasını da sağlamaktadır. Çünkü bireyler yaşadıkları topluma güvenmeden tabii olduğu toplumun kararlarını onaylamaları zordur. Bu güven ortamının varlığı ise kültürel anlamda birikimli ve birbirinin haklarına saygı gösteren bireyler ile mümkün olacaktır (Çapar ve Yıldırım, 2012). Zaten liberal olmak bireylerin birlikte huzur içinde yaşama arzularından başka bireylere ek bir sorumlulukta yüklemeyiz. Liberallerin var olmalarının esas koşulu zaten bireysellikten geçmektedir (Kadıoğlu, 2008).

Birey sadece toplum nazarında değil ailesi, yakın çevresi, arkadaşları ve kendisini etkileyen tüm ilişkilerinde özgürdür. Bu özgürlük insan olarak yaşamasının ön koşuludur. Kendiliği ve yazgıcılığı öteleyen yaklaşımları ile örnek oluştururlar. Aynı zamanda bireysel olarak sürekli yarış halindedirler. Pragmatist bir anlayışı savunan liberal bireyler mevzu toplum ve diğer bireyler olduğunda aynı zamanda saf çıkarıcı rolüne de bürünebilmektedirler. Onlar için çıkarım ve faydanın olmadığı tüm yatırımlar ölü doğmuş olarak görülür (Kaya, 2013). Buradan da anlaşılacağı gibi bireysel özgürlük liberal vatandaşlık algısında oldukça önemlidir. Fakat devlet ise bu özgürlüğün güvenlik boyutu ile sınırlıdır. Toplum ise özgürlüğün devamı için oldukça önemlidir. Çünkü bireyin yansıması olan toplum var olduğunda düzeni ile bireye hitap etmesi önemlidir.

2.1.1.1.3 Devletin Sınırlılığı

Daha önceden de bahsedildiği gibi liberallerde devlet güvenlik görevlisidir. Liberallerde devlet arkasına yaslanır ve olan biteni izler. Bunu yaparken de elinde her zaman yasa diye adlandırılan kitap vardır. Bu kitap devletin kılavuzudur. Bu kitabın yazarı ise toplumdur. Toplum mutabakata varıp yazar, devlet ise edilgendir okur. Halk etkin güçtür, devlete istikamet tayin eder. Eğer ki bireyler arasında bir anlaşmazlık çıkarsa devlet ancak o zaman sahaya iner ve tarafları dinler cezalı duruma düşeni cezalandırır.

Yukarıda ki örnekte de olduğu gibi devlet demokrasinin vazgeçilmez ön koşuludur. Fakat liberaller devletin işlerine karışmasını istemezler. Özgürlük kavramını kendilerine rehber edindiklerinden dolayı devleti kendi otoritelerini sınırlandıran bir meta olarak görürler. Devlet liberaller için araçtır. Bu yörüngede devletin asıl maksadı vatandaşlarının hürriyetini sağlamak ve hakikat ekseninden ayrılmadan adil olmaktır. Bireylerin zaten doğalarında var olan özgürlük ve adalet kavramlarının zor kullanılarak değil de bu kavramların işlerliğini yitirmeden yine bireylere bireysel faydalar sağlayacağını düşünerek bireylerin kendiliğinden yaptıklarını savunmuştur (Çetin, 2007). Bu bağlamda liberaller seçimlerini yine kendi istekleri ile kimsenin zorlaması olmadan bireysel tepkileri ile gerçekleştirirler devletin onlara herhangi bir yönlendirme yapması bireylerin ikili ilişkilerini tehlikeye düşüreceğinden bu durum olumsuz karşılanmaktadır (Erdoğan, 2005).

Mill' e (1988) göre, devlet bireylere asla karışmamalıdır. Bireylerin kendi akli ve vicdanı yok mudur ki devlete ihtiyaç duysunlar. Devlet bireylerin varlık sahasını daraltarak kendi varlığını büyütmektedir. Bu varlık bir süre sonra bireylere daha sonra topluma ve en sonunda da devletin kendisine zarar verecektir. Bu da toplumda kişisel kaygı, bireysel hak gaspına neden olacaktır.

Bu çerçevede toplumun ilerleyebilmesi her vatandaşın fayda görmesi sağlıklı ilişkiler bütününe sahip olması devlet otoritesinin sınırlılığı ile mümkündür. Politik irade kendi varlığının devamı için vatandaşları kullanacağı endişesi liberallerin sürekli yaşadığı bir döngüdür. Kişilerin kendi gerçekleri onların mutlak iyilerine fayda sağlayacağı görüşü hâkimdir (Köker, 1992).

2.1.1.2 Cumhuriyetçi Vatandaşlık Algısı

Cumhuriyetçi anlayış, vatandaşlığı kamusal alanın merkezine koyar. Burada asıl olan erdemdir. Her yurttaş siyasi vatandaşlığı bir görev sayar ve kamusal alanda kendi üstüne düşen sorumluluğun farkına varır ve bu duruma hizmet eder. Politik açıdan eşit olan vatandaşların siyasi davranışları onların eşit haklarından bir şeyler kaybettirmez. Sosyal mana da farklılıklar oluşsa da bu durum siyasi eşitlikte herhangi bir yanılığa neden olmaz (Gunsteren, 1998).

Aristocu anlayış olarak da adlandırılan bu model de vatandaşlar kendi varlıklarını aktif siyasetin üzerinde tutarak katılımı gerçekleştirmek istemektedirler. Asıl fazilet bu katılım dürtüsünden kaynaklanmaktadır. Vatandaş toplum mekanizmasının çarkında işlev gören bir dişli olma vazifesi üstlenmektedir. Çarkın dönebilmesi ve toplumun ilerleyebilmesinin esas faktörü faziletli bir katılım yapan özgürlüğü için var olan bu vatandaş ile mümkündür. Toplumda yasaların yapılma sürecinden tutun da sosyolojik değişimlere kadar tüm süreçlerde vatandaş etkindir ve toplum için en iyisini istemektedir. Kişiler kararlarını verirken hür iradeleri ile karar vermektedirler. Özgür olma yolunu seçmiş bu bireyler yasalar yapılırken ve uygulanırken etkin olan vatandaş politik yönetime de katarak onu aktifleştirmesini sağlamaktadırlar (Kymlicka, 2004).

Klasik dönemde yükümlülük boyutuyla vatandaşları etkisi altına alan vatandaşlık anlayışlarının tam aksine hak kavramıyla gündeme oturan ve hakların aranması yönünde yurttaşları cesaretlendiren cumhuriyetçi anlayış eylem ve erdem fikrini gündeme taşımıştır. Bu nedenden ötürü halklar cesaretlenmiş ve özgürlük için hürriyet fikri tartışılmaya başlanmıştır. Kendi özgürlüğünü arayan yurttaş yine aktif rol alarak kendi özgürlüğünü kendi iradesi ile hâkim kılmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de politik hakların sonuna kadar kullanılması gerekliliği gündem olmuştur. Bu haklar eylem mekanizmasının hukuki boyutunda hak arama savıdır. “Çünkü köle olmak mı?” “Bir topluluğun asil üyesi olarak vatandaş kalmak mı?” gibi soylu sorular akla gelmektedir. Zaten cumhuriyetin ortaya atılma fikri de bu karmaşadan doğmuştur. Bu karmaşık ve haklı sebebi toplum temeli ile temellendiren cumhuriyetçi anlayış hak arama boyutunu bireylerin birlikteliği olan topluma bağlamıştır. Birey ve serbest piyasa düşüncesine karşı olan cumhuriyetçi görüşe göre toplum olarak ilerlemek en faydalı olandır. Bunun sağlanması da ancak erdemli yurttaşların hareketine bağlıdır (Durgun, 2010)

Bu birliktelik için en büyük tehdit ise vatandaşın yükümlülüklerinin farkında olmaması, var olduğu topluluğa hizmet etmemesi ve görevlerini yerine getirmemesidir. Bu durum apaçık bir başkaldırı ve tehdit gözüyle görünmektedir. Devlet topluma müdahale eder, fakat bunu yaparken yine ortak yarara fayda amacı taşır. Çünkü onlara göre devlet toplumun yaşanılabilir olması için çalışmaktadır. Kişilerin bireysel hırs ve hezeyanlarına göre vatandaşı zor durumda bırakmak istemez. Ortak faydayı ön plana çıkarır. Siyasi ve ahlaki erdem bakımından ortalama bir toplum algısının yakalanması oldukça önemlidir. Çünkü bir kişinin yaptığı ahlak dışı hareket tüm toplumu etkileyecek olması toplumsal fayda bakımından olumsuzluk içermektedir. Bu sebepten ötürü aşırılıkların ve uç eylemlerin karşısında olan anlayış ortalama bir yaşam stiline kavuşmayı hayal eder. Bu sebeple vatandaşını sosyo-ekonomik mana da geliştirmeyi ihmal etmez. Bunun için vatandaşına karşılıksız yardım hizmetinde bulunur (Pettit, 1998; Oldfield 2008).

Bu hizmetin karşılığı olarak da ortak özne olan yurttaşı birey vasfından çıkararak görevlerine sadık, yıkılmaz ve disiplinli birer asker gibi hareket etmesini isteyen topluluk, yurttaş yerine görev adamları yetiştirmek istemektedir (Gunsteren, 1998). Bu sadık “iyi vatandaş” yükümlülüklerinin bilincinde olarak her zaman toplumun faydalarını kişisel faydalarının üzerinde tutar (Peterson, 2009). Vergi verme, oy kullanma, askere gitme vb. gibi yükümlülükleri bulunan vatandaş bu yükümlülüklerinin karşılığında hür bir devlette var olacaktır. Aynı zamanda vatandaş olmanın gerekliliklerinden birisi de sorumluluklarını yerine getirmedir (Üstel, 2014). Karşılıklı olarak gelişen devlet millet ittifakı toplumsal faydanın varlığına kaçınılmaz fırsatlar sumaktadır. Bu çerçevede vatandaş ihtiyaçlarını görürken devlete de hizmet etme fırsatını bulacaktır. Kişilerin yaşamlarına ben değil biz duygusu hâkimdir ve daha çok toplumla iç içe geçmiş toplum içinde var olan bireye değer verilir (Okutan, 2006). Toplum bireyin yaşamında kendisinden önce gelir çünkü birey toplumsal önbellek ile doğar ve hareket eder. İçinde bulunduğu toplumun yaşam koşulları ve sosyokültürel geçmişi toplumun genetiğine kazanmakta bu genetik varoluş da kuşaktan kuşağa nesillere aktarılmaktadır. Çünkü her yurttaş bir kimlik ile doğmakta toplum içerisinde konumlanmaktadır. Onun bulunduğu bu konum onu zincirin halkalarından biri yapmakta ve toplumda ona bir görev vermektedir. İşgal ettiği bu yer onun toplum içindeki yaşama sebebidir (Berten, 2006).

Toplumun eğitim kalitesi de bu toplumsal önbellekte önemli yer edinmektedir. Çünkü asil ve karakterli olan fazilet sahibi vatandaşların var oluşu kültürel birikim ile olmaktadır. Bu birikimin kalıcı olarak var olmasının ön koşulu da eğitimidir. Çünkü birey olarak yurttaşın topluma hizmet edebilmesi onun eğitimsel manada kalitesi ile de ilgilidir. Bu eğitim sayesinde ortak faydaya hizmet edebilme imkânı bulabilirler (Okutan, 2006).

Kaya (2013)' e göre cumhuriyetçi vatandaşlık algısı;

1. Sorumlulukları yerine getirme,
2. Ortak yararı amaçlama
3. Özgürlük sorunu

gibi temel kavramlar üzerinde şekillenebilir. Bu kavramlar cumhuriyetçi vatandaşlığın olmazsa olmazlarıdır.

2.1.1.2.1 Sorumluluklarını Yerine Getirme

Etkili vatandaş kavramının karşılığı diğer vatandaşlık tanımlamalarına göre cumhuriyetçi vatandaşlığa yakışmaktadır. Çünkü bu vatandaşlık anlayışında kişiler yurttan yaşayan sıradan vatandaşlardan ziyade kendisini yurduna adanmış vatanın kalkınmasında en ufak ayrıntıyı dahi geri plana atmayan vatandaşlardan oluşmaktadır. Yurttaşlığın bilincinde ve sorumluluğunda olan bu bireyler vatandaşlığın topluma karşı bir sorumluluk ve aidiyeti olduğunun da bilincindedir (Durgun, 2010).

Yükümlülük ve hak kavramlarının birbirine karıştırılmadığı olaylara ödev gözüyle bakıldığı bu anlayışta vatandaşlık olgusu uygulama alanı olarak görülür ve düzenlenir. Uygulama alanı olarak görülen bu anlayışta vatandaşlık; bireysellikten uzak topluma dönük olmalıdır. İyi herkese göre olmalı ve herkes tarafından kabul edilmelidir. Vatandaşlar faziletli olmalı ve vatandaşlık adabına uyan faziletli davranışları kendilerinde bir erdem olarak görmelidirler. Demokrasiye inanmalı ve demokrasinin zorunlu bir gerekliliği olan sivilin demokrasiye katılımını onaylamalıdır (Peterson, 2009).

Vatandaşlığa sözleşme boyutuyla bakmayan ve yurt sevgisinin sonucunda vatandaşlık adına yapılması gereken sorumlulukların bilincinde olan cumhuriyetçiler

eylemlerinde somut ve aktif rol almayı görev edinmişlerdir. Bu görev adamlığı sayesinde ülkenin kalkınmasını ve ilerlemesini sağlamaya çalışmışlardır. Vatandaşların sosyal dayanışması ve topluluğa dönük pratik hareketlenmeleri toplumu ilerletmekte ve toplum için gerekli alt yapıyı hazırlamaktadır. Devlet mekanizma olarak sivil katılımın önünü açmakla toplumun işlerliğini ve demokratik iyunin işlevini artırmaktadır. Bu da toplum olarak düşünmeyi kolektif sorumluluğu öne çıkarmaktadır (Oldfield, 2008).

2.1.1.2.2 Ortak Yararı Amaçlama

Cumhuriyetçi vatandaşlık anlayışında birey topluma karşı daima istisnasız sorumludur. Bu sorumluluk bireyin kendi isteği dışındadır. Birey sorumlulukları ölçüsünde toplumda vardır ve yer edinir. Bu sorumluluğunu ise topluma karşı taşımaktadır. Ortak faydanın hedeflendiği bu anlayışta sorumluluklar da toplumsal ortak faydaya hizmet etmektedir. Birey düşüncesinin olmadığı ve yurttaşların ortak yarar uğruna aktif olduğu bu anlayış, kişileri işin bir ucundan tutmaya zorlar. Vatandaşların ortak faydaya aktif bir şekilde hizmet etmeleri onların faziletini arttırarak onlarda şuur ve bilinç oluşturmaktadır (Pettit, 1998).

Cumhuriyetçi anlayışı devlet ve vatandaş özgürlüğü üzerinden değerlendiren Machievelli siyasi katılım kamusal alandaki hizmetlere katılıma doğru bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm vatandaşların yararına olan bir dengelenmeyi gerekli kılmaktadır. Toplumun var olabilmesi ancak herkese eşit bir şekilde ulaşan toplumsal fayda ile mümkün olabilir. Bu faydanın ortak iyi olarak kabul edilebileceği de düşünülebilir. Ortak iyi düşüncesine tüm toplum onay verebilir. Çünkü bu iyi, vatandaşların tümünün faydasına olabileceği gibi aynı zamanda onların yaşamlarını da kolaylaştırabilir (Helvacı, 2014).

Bu bağlamda ortak iyi kavramı ilerleyen boyutlarda ortak yarara dönüşmektedir. Ortak yararın oluşum döngüsüne Tocqueville, Fransız devrimini örnek göstermektedir. Burada gerçekleşen olaylar döngüsel manada eylemlerin sıralamasını açıklamaktadır. Fransa'da cereyan eden hürriyet ve herkes için adalet vurgusu bireylerin eşitliği temasına sebebiyet vermiştir. Bu tutku bireyleri politik alandan önce, ekonomik manada etkilemiştir. Eşitlikçi vergi anlayışı ile ivme kazanan bu durum kitleler halinde toplumun katmanlarına yayılmış politik bir hal

almıştır. Bireyler kamusal alanın çıkarını düşünerek aslında toplumun ortak iyisi için mücadele vermişlerdir (Tunçel, 2010).

Rousseau'ya (1997) göre, cumhuriyetçiler tarafından insanlığın faydasına olduğu düşünülen bu ortak yarar düşüncesini korumanın en etkili yolu eğitim olarak görülmektedir. Vatanını sevmenin ön koşulu olarak kamusal anlamda alacağı bilinçli ve şuurlu eğitimi işaret etmektedir. Bu eğitim insanlığın ortak çıkarına hizmet ederek vatanın kalkınmasında etkili rol oynayacaktır. Eğitim sayesinde vatandaşlar yurtları hakkında bilgi sahibi olacaklar ve gelecekleri konusunda fikir yürütebileceklerdir. Bu tutkunun yurttaşları vatanperver yapacağını söylemektedir.

2.1.1.2.3 Özgürlük Sorunu

Cumhuriyetçi anlayışta baskı ve zorbalık kesinlikle hoş karşılanmaz. Onlara göre özgürlük vazgeçilmezdir. Çünkü cumhuriyetçiler devletin varlığının onların özgürlüğünün teminatı olduğunu düşünmektedirler. Devletin özgürlüğün zeminini hazırlamakta etkin olmasını düşünen cumhuriyetçiler aynı zamanda sosyal konularda devletin müdahalesini bir gereklilik görmektedirler. Devlet toplumu için vardır ve herkes için iyi toplumun mimarı da resmi otorite olan devlettir. Devlet özgürlükler uğrunda tüm nazikliği ile çaba sarf etmektedir. Devlet kendi himayesindeki vatandaşların her zaman iyiliğini istemektedir. Bir nevi onlara devlet ana olmaktadır. Yurttaşlarının sosyo-ekonomik durumları devleti yakından ilgilendirmektedir. Zengin ile fakir arasında köprü olmaya çalışan devlet ekonomik ayrışma ve heterojenleşmenin önüne geçebilmek adına çaba harcamaktadır. Gerektiğinde vatandaşlarına yardım eden devlet yeri geldiğinde bunları sivil toplum kuruluşlarından talep edebilecek kudrette ve inceliktedir (Pettit, 1998).

Pettit'e (1998) göre, özgürlük kavramında "tahakkümsüzlük olarak özgürlük" kavramı geniş yer tutmaktadır. Devlet tüm vatandaşlarına adil ve sevecen davranmak zorundadır. Onların hak ve sorumluluklarının peşine düşmeli, herkese eşit mesafede durmalıdır. Bireyselliğe karşı çıkan Pettit çoğulcu varlığın bireyselden kuvvetli ve daha özgür olduğunu savunmuştur. Bu özgürlükte kişi başkalarının müdahalesine uğramadan rahatça yapabileceği eylemlerin neler olduğunu sorgular (Tunçel, 2010). Farklılıklara karşı duruş sergileyen cumhuriyetçiler farklılıkların, özgürlüğü ve eşitliği tehlikeye düşüreceği kanısındadırlar. Onlara göre farklılıkların zenginlik

olarak sunulması oldukça yanlış bir yaklaşımdır. Benzerliklerimiz sayesinde birlik olma ülküsünü kazandığımızı öne sürerek daha özgür daha politik bir varlık olduğumuzu düşünmeye yol açmaktadırlar. Yine bu çerçevede çok kültürlülüğün özgürlük sorunlarına yol açabileceği düşünülmektedir. Asıl olan özgürlüğün, çok sesli koro karmaşasından uzak durarak bireysel hakların güvence altına alınması tezini savunmuşlardır (Kaya ve Tarhan, 2005). Bu tip bir özgürlüğün bireysellikten uzak gibi görünmesinin tek bir nedeni vardır. Ortak faydanın var olabileceği huzurlu ve faziletli bir toplum isteğidir. Bu huzur ortamına ise devlet eliyle ulaşılmak istenmektedir. Devlet toplumda egemen gücü temsil ederek vatandaşlarına kaliteli bir yaşam sunmak istemektedir. Aslında toplumun özgür olmasını isteyen devlet bireylere de özgürlük vermeye çalışmaktadır. Çünkü toplumu oluşturan parçalar bireylerden gelmektedir. Devlet bunu yaparken kamusal alan perspektifinde çalışarak çerçevesini çizmiştir. Lokal uygulamaların yerine daha genel davranmıştır. Modern devleti tercih ederek modernizmin konforunu yurttaşlarına yaşatmak istemiştir. Egemen özne yerine kendisini koyarak aktif devlet, iyi vatandaş düşüncesini vatandaşların belleğine yerleştirmeye çalışmıştır. Devletin örgütleyici ruhunu öne çıkararak toplumsal kargaşanın önüne öncü ruhla çıkararak düzen bağlamında hareket etmiştir (Keyman, İçduygu, 1998). Bu nedenlerden ötürü vatandaş yerine devletin egemen olduğu bir vatandaşlık stili ortaya çıkmaktadır.

2.1.1.3 Küresel Vatandaşlık Algısı

Küresel vatandaşlık algısından bahsedebilmek için öncelikle küreselleşme kavramının tanımını bilmek gerekir.

2.1.1.3.1 Küreselleşme

Küreselleşme kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda ortaya çıkmış ekonomik bir kavramdır. Fakat bu kavramın zamanla dönüşerek 1990'lı yıllara gelindiğinde tüm alanlarda yaygınlaşarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunda teknolojik ilerlemenin hızlı olması ve çağı yakalaması oldukça önemlidir. Çünkü bilginin ulaşılabilirliği artmış olması ekonomilerin döngüsünü hızlandırmış, kültürel gelişmeleri iç içe geçirerek bir bütün oluşturmuş sosyal yönden yeni terimler türetmiştir. Farklılıkların farklılaşması zıt kutuplar oluştursa da farklılıklardan zenginlik doğabileceği

insanların akıllarına düşmüştür. Bu birlikte var olma isteği insanları her yönden ilerlemeye itse de ekonomik, siyasi ve kültürel boyutları üzerinde durmak gerekir (Cafoğlu ve Somuncuoğlu, 2000).

Bu boyutlar üstünde durmak gerekirse; ekonomik manada küreselleşme; değişen ve dönüşen dünyanın kapital düzeni içerisinde var olması onu sınırsızlığa götürmek istemektedir. Bu sınırsız olma isteği ise sınırları aşarak evrende tüm dünyanın birbiri ile etkileşimini gereklilik olarak ortaya atmaktadır. Ülkeler arasında mal ve hizmetin sürekli olarak bölüşülmesi ise bu kozmopolit durumu desteklemektedir (Keyman, 1998). IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü vb. gibi kuruluşlar bu ekonomik küreselleşmeyi daha kolay hale getirmektedir (Göngen, 2013).

İkinci olarak siyasi küreselleşme ise; özgürlük temasının çevresinde şekillenen ulus kavramının ötesinde olduğu düşünülen daha üst terimlere karşılık gelmektedir. Kısacası kurumların liberal olarak siyasallaşması sürecidir (Manning, 1998). Burada asıl olan ülkelerin kendi içerisindeki yaptırımlarında dışa bağımlı olarak hareket etmeleri ve diğer ülkeleri, dış evreni de dikkate almalarıdır. Ulus-devlet hâkimiyetinden daha ziyade burada ortak evrensel düşüncelerin hâkimiyeti de oldukça önemlidir ve sürekli ön plandadır (Aktan ve Şen, 1999).

Üçüncü olarak kültürel küreselleşme de ise; giderek daha çok dünya insanların birbirine benzediği vurgusu öne çıkmaktadır. Buna örnek olarak ise, adidas marka ayakkabının Türkiye’de giyilmesi ya da Rusya’da Iphone marka cep telefonun kullanımı örnek gösterilebilir. Bu durum artık ülkelerin iç içe geçmiş bir yapıda ortak paydalarının türediğini göstermektedir. Bu oluşan yeni yapı ortaklığın ön plana çıkmasına vesile olmaktadır. Bu ortaklık yeri geldiğinde siyasi yeri geldiğinde kültürel bazen de ekonomik olabilir. Aynı gemide yol almamız dünya üzerinde yaşayan tüm insanları birlikte farklılıklardan oluşan yeni kompozisyonlar yazmaya itmektedir (Göngen, 2013).

Genel manada küreselleşmeye neden olan etkenler şu şekilde sıralanabilir olursa(Deniz, 1999):

- Teknolojinin ileri seviyelere taşınması ile küresel iletişimin artması,
- Ürünlerin üretiminin dünya geneline yayılması ve montaj aşamasında gerekli iletişimin gerekliliği,
- Devletlerarası siyasi, ekonomik ve kültürel anlaşmalar,

- Yabancı yatırımcı ve bunların ülke içerisindeki yatırımlarında kullandığı yabancı işgücü isteği,
- Gelişen ve değişen turizm pazarı,
- Eğitim gereksinimleri.

Küreselleşmeye karşı olanların sayısı en az küreseller kadar vardır. Ulusalcılar ve neo Marksist gruplar kesinlikle küreselleşmenin uluslara zarar verdiğini büyük çok uluslu kapital şirketleri daha da büyüttüğünü söylemektedirler. Yani kapital baskı ve sömürünün ekmeğine yağ sürdüğünü düşünmektedirler. Küreselleşmenin gariban ile para babaları arasındaki uçurumu arttıracığı ve işverenin rahatlıkla işçi bulabileceği, az para ile çok işçi çalıştırabileceği düşünülmektedir. Kültür düzeyleri düşük emperyalist etki güçleri fazla olan ülkelerin kültür seviyeleri yüksek fakat yeterince güçlenememiş ülkeleri kültürel erozyona uğratacağı düşünülmektedir (Acar, 2002). Ayrıca küreselleşme yerel dillerin kaybına neden olabileceği gibi İngilizcenin güçlenerek yerel dillerin kültürel asimilasyona uğramasına da neden olabileceği düşünülmektedir. Güçlü olanın yayılması ve güçsüzün ezilmesine de neden olabileceği söz konusu olup dünya genelinde çok ulusluluğun renkli yanının kaybolarak tekdüze ve sıradanlığa da yanaştırabileceği de söylenenler arasındadır (Çalık ve Sezgin, 2005).

2.1.1.3.2 Küresel Vatandaşlığın Tanımı

Küresel vatandaş; kendini dünyaya yabancı görmeyen sınırları olmayan aktif dünya vatandaşıdır. Aktif vatandaş olması onu yükümlülük almaya da itmektir. Bu yükümlülük olgusunun verdiği olgunlukla farklılıkların zenginlik olduğunu düşünerek dünyanın farkında olurlar ve kendiliğinden eylemde bulunarak bilgili, anlayışlı, duyarlı kişiler olduklarını tüm topluma hissettirirler. Yaptıkları eylemlerin sorumluluğundan kaçmazlar ve sabırlıdırlar. Adil dünya düzeni için çalışarak tüm dünyanın yükünü omuzlarına almaktadırlar. Onlar için temiz doğa, temiz çevre, adil yaşam, insanlar arasında küresel bağlantılar kurarak farklılıklardan faydalanma oldukça değerlidir (Oxfam, 2006). Lima ve Brown (2007)'a göre ise küresel vatandaş; dünyada neler olup bittiğinin farkında olan, teknolojik gelişmeleri değerlerine uyarlayan, dünya refahını savunan, vatandaşlık görevlerini ve haklarını bilen, kültürel çeşitliliği önemseyen bireylerdir (Aktaran; Kaya, 2013).

Küresel vatandaşlar sadece bugünü değil geleceği de göz önüne alarak gelecek kuşaklara daha temiz, adil bir yaşam bırakmak için çabalarlar. Bunu yaparken de örgütlenerek sivil toplum kuruluşlarıyla irtibatlı halde bulunurlar. Yasal haklarını bilir ve kanunlar çerçevesinde davranışta bulunurlar (Kan, 2009). Bu bağlamda artık vatandaşlık haklarının bireylere ulusal yasalar ve o bireylerin içinde bulunduğu ulusun tabii olduğu ulusal mahkemelerce değil de uluslararası mahkemeler tarafından uluslararası sözleşmelere dayanarak verilmesi gerektiğini gündeme taşımışlardır. Bu sebepten ötürü yerelden uzaklaşarak evrensel tabii olunmak istenmiştir. Bu tabiiyetin bireylere hakların korunması anlamında daha fazla güven duygusu vereceği düşünülmüştür (Erkal, 2005). Birçok farklı tanımı olsa da küresel vatandaşlığın tam ve teknik tanımını ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü diğer vatandaşlık kavramlarını incelendiğinde vatandaşlık kavramı hep bir aidiyet ya da bağlılıkla açıklanmıştı, fakat bu sefer durum diğerlerinden farklı olarak aidiyet sınırlarının aşılması, kozmopolit bir yaşantının var olması gibi gelişmelerden bahsedilmiştir. Bu tanımsal farklılıklar ortak bir tanımın olmadığı her yönden farklı algılanabileceği sonucunu doğurmaktadır (Rapoport, 2009).

2.1.1.3.3 Küreselleşme ve Eğitim

Küresel vatandaşlığın bir diğer adı da dünya vatandaşlığıdır. Bu anlayış vatandaşlığın mekândan münezzehtutulması anlamına da gelmekle birlikte vatandaşlığa farklı bir bakış açısı da katmıştır. Sınırların yok sayılması anlamına da gelen bu kavramsal döngü insanların farklı gözle dünyaya bakmalarına vesile olmuştur. Tüm dünyada var olan teknolojik gelişmeler, medya ve iletişim kanallarının sayısının artması gibi etkenler ile yenedünyada farklı bir hava oluşturarak tüm dünyanın ortak değerlerinin gün yüzüne çıkabileceği ortamı oluşturmuştur. Küresel bakıp küresel düşünebilen bu bireyler küresel enformasyon kanalları ile birbiri ile daha çok iletişim kurarak ortak değerlere birlikte ulaşmaya çalışmışlardır. Falk'ın (1993) savunduğu anlayışa göre küreselleşme yukarıdan yani sermaye sahipleri ve kapital düzenin efendilerinden, aşağıya yani halka değil de aşağıdan yukarıya olmalıdır. Bu anlayış küreselleşmenin insani boyutunu ön plana çıkarmaktadır. Bireyleri dünyanın neresinde olursa olsunlar yuvalarındaymış gibi hissettiren küresel vatandaşlık olgusu insanların eşit, adil ve yaşanabilir dünya ideali ile var olmalarını istemektedir (Brecher, 2002).

Aynı zamanda kültürel birleşme ile bir arada bulunabilmeye çalışılmalı ortak paydalar ön plana çıkarılmalıdır. Bunun yanında da bir diğer bakış açısı ile düşünüldüğünde kültürel farklılığı anlayan küresel vatandaşlar da dünya üzerinde var olmalıdır. Bu vatandaşlar küresel evrende yaşanan problemleri enine boyuna tartışıp problemlerin farklı yönlerini bulmak isterler. Farklılıklardan oluşan bu zenginlik yine dünyanın ortak kazancına fayda sağlayacağı için küresel vatandaşlık olgusuna hizmet edecektir. Çözüm odaklı bakılan bu bakış açısı tümsel kalkınmanın da önünü açacaktır (Burrows, 2004). Bu doğrultuda insanların milli kimliklerini bir kenara bırakarak bütünsel düşünceleri gerekir. Bu düşünce tarzının dünyanın iyiliğine olacağı da düşünülebilmektedir.

Küresel dünyanın temel eğitim anlayışında hâkim düşünce ortaklıktır. Bu ortaklık bilginin doğasını anlama, rasyonel faydanın ortak yanlarını ön plana çıkartma ve parçadan bütüne ulaşmadır (Kaya ve Kaya, 2012).

Oxfam'a (2006) göre ortak iyinin hedeflendiği bu anlayışın eğitime yansıma gerekçeleri;

- Eğitim bireylerin hayatında vazgeçilmezdir. Bu zorunluluk onları her alanda daha iyiye, daha güzele ve en doğruyu bulmaya yöneltmiştir. Bu yöneliş ise keşfetme arzusunu ön plana çıkararak bireyleri arayış içine itmiştir. İşte tam da burada ortaya çıkan arama arzusu insanları kendinden başkasına yöneltmiştir. İnsanlar farklı kültürlerle iletişime geçerek ideal olanı bulmaya çalışmışlardır. Bu durum insanlara hem kendi özellerinde hem de küresel evren genelinde mutluluklar getirmiştir.
- Küresel vatandaşlık eğitiminde çağdaş eğitim metotları kullanılır. Yapılandırmacı yaklaşımın esas ilkelerini benimseyen bu eğitim sisteminde bireylere ilgi en üst düzeydedir. Her öğrenci biriciktir. Eğitim sürecinin içerisinde aktif katılım sağlayarak eğitimde yaparak yaşayarak öğrenme kuramını benimsemişlerdir. Bu durum da öğrencilerin motivasyonunu arttırarak daha ileri ve sağlıklı bir eğitim ortamının oluşmasına vesile olmuştur.
- Dünyanın farkında olarak yaşamının bireylerin gelişiminde etkisi oldukça önemlidir. Dünyadaki afetler, kıtlık, küresel ısınmanın etkileri, savaşlar vb. gibi daha sayabileceğimiz birçok olumsuz durum olumsuzluğun var olduğu ülkeleri etkilemektedir. Fakat kısa vadede o ülkeleri etkileyen durumlar uzun

vadede düşünülduğünde tüm evreni de etkisi altına alabilecektir. İşte tam da burada küresel eğitim devreye girer ve dünyanın farklı yerinde olan bir durumun bir gün kendi başına da gelebileceğini düşündürür. Bu sayede duygudaşlık duygusunu geliştirerek bireylere zorlu durumlarla başa çıkmayı öğretir.

Garner'e (2002) göre ise küresel vatandaşlık eğitiminde önem verilecek hususlar ise şunlardır:

- Bilgiyi bilmeli ve bilginin bireysel faydaları üzerinde durulmalıdır.
- Eğitim her zaman ve her yerde olmalı bilgiye ulaşmanın sınırları olmamalıdır.
- Eğitim yeni ortaya çıkan durumlarda kişinin sorunla başa çıkabilme becerisini geliştirmeli teorik olarak kalmamalıdır, pratikte de kişiye yön verebilmeli ve yardımcı olmalıdır.
- Eğitim toplumun içerisinde çıkmalı ve çıktığı o toplumu yansıtmalıdır. Fakat bu yansıma ayrılıklara değil kültürel birleşmelere sebebiyet vermeli farklılıkların zenginliğinden oluşan yeni özgünlüklere doğru bireylere hedef göstermelidir.
- Eğitimin sınırları olmamalıdır. Sınırları olan ve kendi kabuğundan sıyrılamayan milliyetçi ve etnik kökenli bir eğitim dünyanın hızına yetişemez ve geri kalır.

Hicks'e (2008) göre ise küresel eğitimin değişmez beş aşaması vardır. Bunlar;

- Sistemli bilinçlilik: Sistematik ve bütüncül düşünme yeteneği
- Derinlemesine bilinçli bakış: Farklı dünya görüşlerinin evrensel olarak paylaşılması
- Dünya durumunun farkında olma: Dünya devletlerine ait bir anlayış geliştirme
- Bilinçli ve hazır olma ilişkisi: Tercihlerin ve uyumlu eylemlerin farkındalığı
- Düşünme yöntemi: Eğitimin ve kişisel seyahatlerin sürekli ve sabit bir hedefinin olmadığını anlamak (Aktaran; Kaya, 2013).

Çağı yakalamaya çalışan sorgulayan, becerileri yüksek dünya vatandaşının oluşabilmesi için küresel eğitime önem verilmeli ve müfredatlar da değişiklikler

yapılmalıdır. Çünkü küresel düşünmek isteyen bireyler, çerçeve yaşantının dışına çıkarak ufuk ötesi yaşam istemektedirler (Stavenhagen, 2008).

2.1.1.4 Yeni Vatandaşlık Kalıpları

Vatandaşlığın kavramsal olarak farklılaşması dünya genelinde yeni kipler altında tasnif edilmesine sebebiyet vermiştir. Oluşan bu yeni akımlara göre;

2.1.1.4.1 Avrupa Birliği Vatandaşlığı

Avrupa vatandaşlığı, Avrupa yurttaşlarının bir araya gelerek ortak çıkar paydasında birleşme ve kaynaşma isteğidir. 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile üyeler arasında ekonomi politikalarını ve diğer alanlardaki ilişkileri yoluna koymak amacıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. 1957-1990 arası dönemde mali kaynaklı bir topluluk olan AET’de üye devlet yurttaşlarına ancak mali faaliyetlerini özgürce yerine getirilmesi amacıyla birtakım ayrıcalıklar tanınmıştır. 1970 öncesinde yurttaşlık sadece yerel manada tanımlanmış olup bu tarihten sonra oluşan politik ve mali gelişmeler bu konuda yeni bir soluk getirmiştir. Vatandaşlık kavramı ilk olarak 1974 yılında Paris’te yapılan Avrupa Konseyi toplantısında gündeme getirilmiştir. Kavram olarak özellik kazanması ve ilk kez kullanılması aynı zamanda da hukuki zemin kazanması Avrupa Topluluğu (AT)’yi birlik yapan Maastricht Antlaşması ile olmuştur (Tezcan, 2002). Burada asıl olan üye devletlerin varlığıdır. Yerel dışı ve ulusun da üstü olan bu vatandaşlık tipinde Avrupa Birliği (AB)’nin çıkarları ve topluluğu ön plandadır. Buna birlik vatandaşlığı da denilebilir (Ökten, 2016).

Kuruluş maksadı ne kadar iktisadi olsa da Avrupa Birliği vatandaşlığı daha sonraki dönemlerde politik, kültürel ve sosyal anlamda da birlik vatandaşlığı felsefesini yinelemiştir. Politik yönden gündeme gelen Avrupa Birliği vatandaşlığı birliğin üyesi olan hiçbir yurttaşa ayırım gözetmeksizin eşit koşullarda haklar tanınacağına da garantisini vermiştir (Altınbaş, 2009). Sürekli gelişen ve değişen sınırlar ve nüfus yönünden Avrupa Birliği vatandaşlığı da her geçen gün kendi kavramına yeni eklemeler yaparak ilerlemektedir. Bu nedenden ötürü belli bir tanımdan bahsetmek mümkün değildir. Fakat bu vatandaşlık için kendi çıkarlarını ön planda tutan ve bu

durumunu da hukuki zemine oturtmayı başarmış profesyonel teşkilatlanmış vatandaşlık da diyebiliriz.

2.1.1.4.2 Çok Kültürlü Vatandaşlık

Temelini Avrupa'dan alan çok kültürlülük ya da çok kültürlülük kavramı kültürel, dilsel ya da etnik farklılıkları kaynaştırarak ortak paydaya varma amacı taşımaktadır. Avrupa da var olan bu çeşitlilik olgusu kendi içerisinde kategorilere ayrılacak olursa;

- Yerli azınlıklar meselesi; genellikle geniş devletlerin içerisinde var olan küçük azınlık grupların kendilerini korumaya almaları ile ortaya çıkan meseledir. Bu gruplar kendi kimliklerini koruma içgüdüleriyle hareket ederek özerklik veya öz yönetim talep etmelerinden kaynaklı sorunlar oluşabilmektedir. Bu gruplara örnek verilecek olursa; İspanya'da Basklar ve Katalanlar, Birleşik Krallık 'ta Kuzey İrlandalılar, Hollanda'da Frizler, İskandinav ülkelerinde Laplar bu tip azınlıkların örneklerini oluşturmaktadırlar (Kymlica, 1998; Canatan, 2009).
- Göçmenler ve göçmen kökenli azınlıklar konusu; bu durum genellikle kitlesel olmaktan ziyade kendi bireysel sorunlarından dolayı ya da yaşadıkları toplumdaki kendi öz vatanlarında ortaya çıkan bazı aksaklıklardan dolayı yaşanan göçe bağlı durumları ifade eder. Göçmen kavramına tarih boyunca yaşanan siyasi durumlardan dolayı sürekli yeni manalar yüklenmiştir. Yabancı, ırksal azınlık, göçmenler, göçmen işçiler gibi farklı anlamları üzerinde taşımıştır. Fakat günümüzde Avrupa'da bu kavram ülkedaş, etnik veya farklı gruplar şeklinde yumuşatılarak bir olma, kabullenme belirtileri artmıştır (Canatan, 2009).
- Toplumsal bütünleşme kavramı; kesin ve net çizgilerden ziyade ortaya farklılıklardan doğan zenginlikle yeni kompozisyonun çıkması teorisine dayanır. Ülke içerisindeki ırkçılık ve ayrımcılığın önüne geçilerek yenedünya ile bütünleşmiş kişisel hak ve özgürlüklere saygılı bir toplum ideali taşır. Kanada'da 1971 yılında alınan kararda Avrupa'da çok kültürlülüğün benimsendiğini gösterir ve kanıtlar niteliktedir. Burada bazı ilkeler gündeme gelmiş olup bunlar; vatandaşların eşitliği ilkesi ve kültürel çeşitliliğin kabul edilmesi ilkeleridir (Vermeulen ve Slijper, 2003).

Çok kültürlülük kavramı Avrupa'da Kanada'nın Quebec meselesi ile 1971 yılında ortaya çıkması ile kabul edilmiş bir kavramdır. Daha sonraları Avustralya, Hollanda, İsveç ve Birleşik Devletlerde de kabul görmüştür. Avrupa toplumunun yapısından ve gelişiminden kaynaklanan bu durumu Avrupa için kültürel ve sosyal yönden zenginlik haline gelmiştir. Aynı zamanda farklı çevrelerden gelen bireyler ortak potada eriyerek tekdüzelikten ve sıradanlıktan uzaklaşmıştır (Canatan, 2009).

Çok kültürlülüğe olumlu bakış açılarının yanında olumsuz bakanlar da muhakkak ki bulunmaktadır. Çok kültürlülüğe gelen en önemli eleştiriler; etnik, kültürel ve dilsel çeşitliliğin toplumu parçalayabileceği korkusudur. Göç veya başka yollarla gelen bireylerin kendi milli kimlik ve benliklerini gittikleri ülkelerde sürdürmek istemeleri o ülkenin düzeninde sıkıntılar oluşturabileceği fikridir. Yine ortak eğitim veya sosyal, kültürel faaliyetlerde sıkıntı yaşanabileceği de bunlar arasındadır (Gülalp, 2007).

2.1.1.4.3 Demokratik Vatandaşlık

Vatandaşlığın boyun eğme ve resmi otoriteye karşı bağımlılık hissetme özelliklerini saf dışı bırakan bu anlayış kendine has yapısı olan bir vatandaşlık tipidir. Demokratik vatandaşlar kendilerini idare etmeyi becerebilen rasyonalist tiplerdir. Portelli ve Solomon'e (2001) göre katılımın önemli olduğu bu vatandaşlık türünde birlikte hareket ederek sorunların çözümünde bireysel iradelerin bütünlüğü ile toplumsal zaferi mümkün kılmak meselenin özünü oluşturmaktadır. Nie ve diğerlerine (1996) göre ise demokratik vatandaşta bulunması gereken özellikler;

- Siyasi olarak aktif olma
- Rey verme
- Politik nezaket
- Politik hassasiyet
- Siyasi hâkimiyet

Vatandaşın temel özelliklerindedir. Burada aktif vatandaşın toplumda yaşanan gelişmeler hakkında yeterli derecede katılımını ve bilincini ön plana çıkarmaktadır (Aktaran; Yıldırım, 2018).

Bu çerçevede düşünüldüğünde yeri geldiğinde düşüncelerine ket vurmayan, istişareler yaparak en doğruya ulaşmaya çalışan aynı zamanda kendi kararlarını kendi özgür iradeleri ile verenler demokratik vatandaşlık tiplemesine yakın duranlardır. Bu insanlar olayları farklı pencereden bakmayı bildikleri gibi risk almaktan da asla çekinmezler. Olayların görünen yüzünden ziyade arka planını araştıran şuurlu ve bilinçli vatandaşlardır (Doğanay ve Ünal, 2006). Bu vatandaşlık erdemlerini kategorize edildiğinde;

- Kamusal ruh; Kamunun bireyi ilgilendirdiği politik tartışmalarının içerisinde olma, politik iradeyi sorgulama ve hesap sorma
- Hak kavramı; Seçimlerinde adil olma ve sorumluluk alabilme
- Medeni olma ve toleranslı davranma; Davranışlarında eşit ve sistemli olma
- Dayanışma duygusu; karar verirken diğer yurttaşlarla ortak ve en doğrunun kararını vermedir (Tok, 2005).

Esnek olabilen vatandaşlar, çok kültürlülüğün getirmiş olduğu zenginliğinde farkındadırlar. İnsana insan olduğu için değer veren bu vatandaşlık stilinde vatandaşlar hakları ile doğar ve yaşarlar, fakat bu haklar onlara belli başlı sorumluluklar (Oy kullanma, siyasi katılım gibi)vermektedir. Bu sorumluluklarını yeri geldiğinde yeterli derecede kullanmayı becerebilen vatandaşlar esaslı vatandaş stilini oluştururlar (Özpolat, 2009).

2.1.1.4.4 Sosyal Vatandaş

Sosyal vatandaşlık kavramı sosyal politika kavramı ile yakın ilişki içerisinde. Bu iki kavram birbirini çağrıştırmakta bazen de birbiri yerine kullanılmaktadır. Refah devletinin zorunluluğu olan sosyal politika vatandaşlarına her alanda destek olan onların iyiliği ve rahatı için devlet eliyle her türlü desteği veren sistemdir (Koray, 2002). Marshall'ın ortaya attığı fikre göre, vatandaşlık aidiyet kavramından ziyade var olageldiği toplumda var olan tüm sosyal, siyasi ve kültürel haklardan yararlanmalıdır. Birey yaşadığı toplumun izin verdiği imkânlar dâhilinde ekonomik özgürlük ile sosyal güvenlik haklarına sahip olmalıdır. Yine bireyin çağdaş bir insan gibi yaşama hakkından tutun da eğitim ve sosyal hizmetlerden faydalanma hakkı da sosyal vatandaşlığın gereklerindedir (Marshall ve Bottomore, 2000). Bireylerin ortak payda da hareket edebilmesinin esas ögesi refah devletinin dirik tutulması

isteğindedir. Bu huzurlu ortam bireylerin faydasına olduğundan bireylerde kendi hayatları için ortak sorumlulukla mücadele vermektedirler. Eğer ki bireylerin bu sosyal hakları ellerinden alınmaya teşebbüs edilirse bireyler otorite olan kamusal alana karşı direnç gösterecek ve ortak çıkar için hareket etmeyi bırakacaklardır (Kymlicka ve Norman, 2008).

Bu bağlamda düşünüldüğünde çok kültürlü toplumlar içinde ortak hareket etme duygusu sosyal refah için oldukça önemlidir. Fakat göçler yoluyla gelmiş azınlık haldeki gruplar bu ortak hareket edilen birlik duygusundan sapma eğilimi gösterebilirler. Bunun önüne geçmek için bu azınlık gruplarında sosyal meselelerde işin içerisine katılması oldukça önemlidir. Birleşik devletlerde siyah Amerikalılar bu sosyal refah devleti meselesini oldukça benimsemişlerdir. Çünkü bir ülkenin göç alması o ülkedeki yaşam koşullarının refahı ile ilgilidir. Ülkeler göç alma ya da almama politikalarını bu sosyal yardımlar sayesinde değiştirirler. Özellikle eğitilmiş, genç ve çalışkan kişilerin ülkelerine gelmelerini ve hizmet vermelerini istiyorlarsa çağdaş refah devleti özelliklerini geliştirmeleri ve bu insanlara karşı hizmetlerini tam ve eksiksiz bir şekilde götürmeleri ile mümkündür (Banting, 1998). Belki tam olarak tüm ülkelerde aynı koşulları sağlamasa da sosyal politikalar güçsüzün ve mağdurun ezilmesini önleyerek toplumda adil bir düzen oluşturmuş ve adaleti tesis etmiştir.

Bu görüşün zıttı durumunda Marshall'ın ortaya attığı bir fikir vardır. Buna göre sosyal refah devletinin görevi yalnızca hizmet götürmek değildir. Aynı zamanda refah devleti sivilliği ön plana çıkararak bu topluluğun da önem kazanmasını yeğlemiştir. Çünkü politik ve sivil hakların var olmasının esas şartı sosyal haklardan geçmektedir. Marshall'a göre asıl olan statü eşitliğidir. Bunu sağlamanın ön koşulu da sivil alanın güçlendirilmesi ile mümkündür. Burada cereyan eden sıçrama diğer alanlara da tesir edeceğinden konunun ehemmiyeti oldukça önemlidir (Roche, 1987). Çünkü güçsüz gruplara sağlanmak istenen bu yardımlar onları ezik ve bağımlı duruma düşüreceğinden toplumsal eşitlik tam anlamıyla sağlanamayacaktır. Bunun önüne geçmenin en etkili yolu ise tam anlamıyla eşitlik ve sivil özgürlüktür. İnsanın genel anlam itibarı ile çok yönlü bir şekilde ele alınması gerekmekte ihtiyaçları olan sosyal bir varlık olarak düşünülmesi önem arz etmektedir (Karan, 2007)

Sonuç olarak; vatandaşlığın oldukça karmaşık bir yapısı olduğu tek bir tanımla ya da durumla açıklanamayacağı aşikârdır. Sosyal vatandaşlık; siyasi, kültürel ve ekonomik tüm durumlardan etkilenebilen tek parça olmaktan ziyade kavram üstü

anlamlar içeren bir yapıdadır. Sosyal refah devleti olmanın koşulları ve politikaları ülkelerin kendi yapıları ve gelişmişlik düzeylerine göre değişebilmektedir. Bunu anlamının ön koşulu vatandaşlık kavramının özünü anlamaktan geçmektedir.

2.1.1.4.5 Aktif Vatandaş

Bu terim vatandaşlığın dayandığı temel kaynak olarak görülebilir. Vatandaşları sosyal, siyasal, kültürel ve daha birçok alanda etkisi altına alan kavram kendini geliştirmiş, bilinçli ve katılımcı bir topluluğu kapsayan vatandaşlığı ifade eder. İngiltere’de aktif vatandaşlığın yükselişi Thatcherizm’in son dönemleri olan 1988–1990 dönemine rastlar. 1988 Muhafazakâr Parti Konferansında aktif vatandaşlık 1990’lardaki muhafazakâr politikalar için anahtar tema kabul edilmiş ve Margaret Thatcher tarafından Thatcherizm uygulamalarının daha merhametli bir bileşeni olarak sunulma çabası olarak gösterilmiştir. Aktif vatandaşlığı 1980’ler boyunca, refah devleti tarafından yapılmayan ancak gerekli ve önemli görülen işlerin yapılmasında genç bireyleri daha aktif olmaya motive etmekle ilgili bir kavram olarak tanımlayanlar da olmuştur. Hükümetler, karşılıklı yükümlülüklerin bulunduğu dair söylemlerle, tüm bireylerin topluma aktif bir şekilde katılım sağlamaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bunun yanında bireylerin, aktif birer vatandaş olarak haklara ve yükümlülüklerle sahip olduğu bir toplum düzenini de yaratmaya çalışmışlardır (Sarıipek, 2006). Modern anlamda ise ilk kez Avrupa Komisyonu Lizbon Strateji Geliştirme Komisyonu tarafından 2010 senesinde gündeme taşınmıştır. Vatandaşlığa farklı bir boyut taşıyan bu kavram, vatandaşlığı salt aidiyet durumundan çıkararak vatandaşlık kavramına işlerlik katmıştır (Hombers ve Campell,2008). Nasıl ki Rönesans ve Reform döneminde aydınlanma çağında batıda rasyonelliği ön plana çıkartıp bilimsel gelişmelerin önünü açtıysa aktif vatandaşlık kavramı da vatandaşlığın önünü açarak vatandaşlığı sadece yükümlülük olmaktan çıkartıp vatandaşların haklarının da olduğunu gün yüzüne taşımıştır. Vatandaşlar toplumun ilerlemede birlikte rol alarak katılımcı topluluğu oluşturmuşlardır. Bu katılım onların farkındalığını arttırarak onları toplumsal mekanizmanın dişlileri haline getirmiştir. Yenedünya düzenine ayak uyduran bu bireyler işlerin daha hızlı ilerlemesine neden olarak toplumsal kargaşayı da önlemişlerdir (Şenkal, 2005). Artık vatandaşlar devlete sırtını dayayıp geçinmek gibi kavramların üstünde bir yaşam sürerek ülkesini sahiplenmiş devlete yardımcı

olmuşlardır. Bu istek vatandaşların kendi içinden gelen dayatma üstü bir istektir. Kamusal alanın direktifinin dışındadır. Sorumluluk duygusu gelişen, ne hak yiyen ne de hakkını yediren vatandaş stilinin ortaya çıktığı bu davranış yenedünyanın kalkınmasına ve bu evrenin rahat bir şekilde yönetilebilmesine vesile olmuştur. Objektif ve kurallara uygun yönetilen ülkeler için oldukça faydalı olduğu düşünülen bir vatandaşlık stilidir. Bu vatandaşlık stilinde vatandaşlar ekonomik manada birbiri ile sürekli rekabet içindedir. Bu da kamusal mekanizmanın işine yarayacak cinstendir. Daha fazla üretim, daha fazla kazanç demektir. Neoliberal düzene ayak uydurmuş aktif vatandaşlar vatandaşların bu konuda hevesli olması bir nevi ülkenin kalkınması için de değerlidir (Özkazanç, 2009). Aktif olan bu vatandaşlar aynı zamanda yaptıkları tüm fiillerin sorumluluklarını da üstlerine alarak eylemlerinde ne kadar tutarlı davrandıklarını da göstermektedirler. Çünkü sorumluluk sahibi olmak devletin üstündeki önemli bir yükü azaltacak toplumsal düzen açısından refahı da beraberinde getirecektir (Altvater, 1985). Aktif vatandaşlar yaşadıkları çevreyi değiştiren sosyal bireylerdir. Bu sosyallik onların doğal olarak varoluşlarından kaynaklanmaktadır. Duyarlı, çalışkan olan bu bireyler hayata olumlu bakarlar ve bu durumu yaşamlarında da uygularlar. İdeal olan toplumu yaratmak gibi bir hedefleri vardır. Bu etki onların çalışma isteğini ve azmini arttırmaktadır. Bunu yaparken de resmi veya gayri resmi hiçbir kurumdan hiçbir şey talep etmezler.

Harris (1999)'in ifadelerine göre aktif vatandaş

“...iyi kalpli, mülk sahibi yurtsever, ihtiyaç sahiplerine karşılıksız yiyecek yardımında bulunan, yan komşusunun soğuk havalarda üşüyüp üşümediğini kontrol eden vatandaştır. Buradaki vurgu, dikkat edileceği gibi, iyi komşuluk ilişkileri, kamu duyarlılığı ve yoksulluk üzerinedir. Aktif vatandaş aktif yapan unsur, mülk sahipliğidir. Mülk sahibi olmadan bir vatandaş bağımsız olamaz, mülk geliri olmadan bir birey iyi bir vatandaş olmak için gerekli boş vakte sahip olamaz. Mülk olmadan vatandaş pasiftir, devletin korumasına muhtaçtır, maddi yardımlara ve sosyal hizmetlere bağımlıdır. Aktif vatandaşlıkta, vatandaşlar başarılı, kendine güvenli, müteşebbis, tüketen ve mülk sahibi kişiler olarak resmedilir. Vatandaşlığın bu türünde, “toplum” bileşeni yer alsa da, aktif vatandaşlar yalnız yaşamayı başarabilen, piyasa içinde bağımsız, özgürlükleri mensubu buldukları kültür ve refah devleti

tarafından sosyal haklardan ziyade, ekonomik olarak garanti altına alınmış vatandaşlardır” (Aktaran; Sarıipek, 2006).

Bu çerçevede vatandaşın aktif olması için temel ekonomik özgürlük bileşenine sahip olması da oldukça önemlidir. Ekonomik özgürlüğü olan vatandaşlar toplum hakkında söz söyleme ve çıkarımda bulunma hakkına sahiptir. Eğer ki ekonomik özgürlüğü yok ise vatandaşın vatandaş olarak sorumluluğu fakirler için çalışma yükümlülüğüdür, zenginler ise vatandaşlığın bir diğer sorumluluğu olarak fakirin hakkını koruma çabasına girmelidir (Lawson, 2001). Buradan da yola çıkılarak aktif vatandaşlıkta ilkesel olarak toplumda sosyal adaletin de sağlanması gerektiği sonucuna ulaşabilir.

2.1.1.4.6 İyi Vatandaş

Bireyin kendi yaşamına, ailesine ve çevresine karşı beslediği erdemli davranışlar iyi olarak nitelendirilebilir. Fakat iyi olan eylemin kimseye zararı olmamalı ve ortak faydayı amaçlamalıdır. Bu çerçevede erdem, fazilet, doğru, mükemmel ve güzel gibi sıfatlarla da birleştiğinde iyi kavramı değer kazanır. Platon ve Kant’ın da üzerinde tartıştığı iyi ve güzel kavramlarında iyi, kavramsal bir fayda sağlamaktadır. İyi istenenin ve rasyonelliğin sonucunda gelişen bir kavramdır. Aynı zamanda iyi kavramından duyulan haz yine iyinin ortaya çıkaracağı erdemli memnuniyetten kaynaklanır (Galston, 2001; Aktaran; Şimşek, 2014).

Bu bağlamda düşünüldüğünde iyi kavramının toplumdaki karşılığı ise ortak faydadır. Herkes için herkese göre olanın iyi olduğu bir evrenin var olması iyinin doğuşu ile mümkündür. İyinin toplumsal boyutta düşünülmesi toplumsallığın doğal bir kurumu olan vatandaşlığı düşündürmektedir. Bu vatandaşlık iyi kelimesi ile birleştiğinde olması istenen vatandaş kavramına denk gelmektedir. İyi vatandaş dünyaya doğduğu andan itibaren gelmez iyi vatandaş eğitilerek olur. Bu eğitim sayesinde toplumda var olur birey önceliğini elde eder (Galston, 2001). Kamu nezdinde düşünüldüğünde iyi vatandaş oy veren, devlete vergisini ödeyen, demokratik haklarını sonuna kadar kullanan, ölçülü ve dengeli vatan, millet aşığı bireylerdir (Westheimer ve Kahne, 2004).

İyi vatandaş tarihsel olarak incelemek gerekirse, Spartada da iyi vatandaş olarak tanımlanan olgu çok iyi ve sadık bir savaşçı olmaktır. Antik Yunan vatandaşları ise

iyi vatandaşı demokrasi aşığı olarak tanımlamaktadırlar (Dyuneson, 1992). Türkler de ise Hunlar, çok yetenekli zanaatkâr, iyi savaşan asker ve becerikli yöneticiyi iyi vatandaş olduğunu söylerler. Uygurlar ise okuyan, eğitilmiş vatandaş iyi vatandaş olarak görmektedirler (Yeşilbursa, 2015). Meşrutiyetten bu yana ise olması istenen vatandaş olarak tanımlanan vatandaş, tek partili dönemde rejime uygun vatandaşdır. Çok partili döneme geçildiğinde ise cumhuriyetçi vatandaş yerini Türk vatandaş tabirine bırakmıştır (Üstel, 2014). Daha sonraları devletlerin ve vatandaşlık özelliklerinin uyuştugu noktalarda bu kavram değişim ve dönüşümünü sürdürmüştür. Gelişen dünyanın küresel bir evren haline gelmesi, sivil demokrasinin önem kazanması iyi vatandaş kavramının gönüllülüğe doğru kaymasına sebep olmuştur. Bireyler zorla değil kendi istedikleri için devletin yanında demokrasi alanında yer almışlardır. Özgürlük alanının genişlemesine vesile olarak toplumun gelişmesi sağlanmış vatandaşlık kavramına yeni bir soluk katmıştır (Dyuneson, 1992). İyi vatandaşlık kavramı modern anlamda şu yorumlarla kategorize edilebilir:

Vajargah'e (2001) göre;

- Sivil davranış,
- Sivil bilgi
- Sivil yetenek olarak tasnif etmiş ve vatandaşlıkta sivillığın önemini ortaya koyarak kamusal alanı iyi vatandaş temasından ayrı nitelendirmiştir.

Dyuneson (1992) ise;

- Vatanperver olma,
- Bilgili ve becerikli olma,
- Toplumsal olaylar bilgisine hâkim olma,
- Vatandaşlık yükümlülüklerinin farkında olma,
- Erdemli olma ve ahlaki normlara uygun davranma,
- Denetimde yetkinin gerçekliğini kabullenme,
- Sorgulayabilme becerisine sahip olma,
- Gerektiğinde sosyal olaylara katılabilme gibi tasniflemeler yaparak iyi vatandaş yeni sınıflamalar getirmiştir. Bu da istenen vatandaşlık stilinin olması gereken ayrımlarını yapmamıza vesile olarak anlamsal karmaşanın önlenmesi açısından oldukça önemlidir.

Westheimer ve Kahne'ye (2004) göre ise;

- Yükümlülüklerinin farkında olan vatandaş,
- Vatanperver vatandaş,
- Hukuk ekseninde düşünebilen vatandaş, olarak sınıflandırmıştır. Genel tanımlar olması münasebetiyle tüm insanlık adına istenen vatandaşlık tipini ortaya koymaya çalışmıştır.

Peki, bu istenen vatandaşlık tipi nasıl oluşacaktır? Ailede başlayan iyi vatandaşlık eğitimi daha sonraları formal ve informal eğitim yoluyla bireylere verilmekte son olarak da toplumda sosyal ortam içerisinde kendiliğinden öğrenilmektedir. İyi vatandaşlık olarak adı konmasa da bireyler örtük bir biçimde iyi olan şeyleri alarak bunları yaşamlarına uygulamaları onları iyi vatandaş yapacaktır. Bu bağlamda ailede gördüğü kanun ve kurallara uyma, aile üyelerinin birbirine olan saygısı gibi davranışlar ile okulda gördüğü hukuk, adil olma, medya bilinci, yükümlülük alabilme, evrensel değerlere saygı gibi beceriler birleştiğinde ortaya topluma ve kendine saygılı, erdemli, vatanperver, ahlaklı iyi vatandaşlar çıkacaktır. Türkiye’de ise yapılan çalışmalara göre iyi vatandaş özellikleri sıralandığında;

- Akıllıca kararlar alabilen ve bunları yaşamında uygulayan
- Güçlü iletişim yetenekleri olan
- Yükümlülük alabilen
- Sıkıntılarının karşısında farkındalık düzeyi yüksek olarak sıkıntılı durumu çözmeye çalışan bireyler iyi vatandaş olarak sayılabilirler (Güven, Tertemiz ve Bulut, 2009; Aktaran; Dere, Kızılay ve Alkaya, 2017).

2.1.2 Suç ve Ceza Kavramı

Suç kavramını sadece hukuki boyuttan incelemek oldukça sığ bir durumdur. Çünkü suç kavramı toplumla iç içe bir kavram olduğundan toplum bilimciler ve suç bilimcilerle birlikte bu kavramı değerlendirmek en doğru sonucu doğuracaktır (Alacakaptan, 1973). Toplumun içerisinde var olup toplumu ilgilendiren sosyal olguya suç denir. Suç kavramı bireylerin içerisinde yaşadığı toplumun kültürüne, birikimine ve geçmiş hafızasına göre değişiklik göstermektedir (Alacakaptan, 1973). Suçun var olabilmesi ve yapılan eylemin suç sayılabilmesi eylemin yapıldığı dönemde resmi makamların ideolojileri ile yakından ilgilidir. Çünkü dönemin şartları ve yönetimin ideolojik tutumları suç ve olumsuz eylemin fiili karşılığını

oluşturmaktadır. Çağdaş ceza hukukunda suç eylemden ibarettir. Bu eylemi gerçekleştirecek olan da yaşadığı toplumun içinde var olan birey veya yurttaş olacaktır. Bireyin toplumun yasalarına ters düşecek fiillerde bulunması onun suçlu olmasına sebebiyet verecektir. Suç için en önemli öge kişinin suç sayılan fiile girişip girişmemesidir. Çünkü suçun var olabilmesi için ortada bir eylemin varlığının söz konusu olması gerekir (Toroslu, 1990). Deciani'ya göre suç teşkil eden bu eylemlerin ana unsurları sıralanacak olursa; yasa, irade ve eylem, insan, nedendir. Bu anahtar kelimeler suç ve suçlunun ne ve kim olacağı konusunda rehber edinilmesi gereken temel kavramları göstermektedir (Alacakaptan, 1973).

Suçun temel öğeleri şunlardan oluşmaktadır:

- Hukuki olması: Fiilin kanunen suç sayılması durumuna denir. Hiç kimse kanunlar tarafından suçlu bulunmadıkça suçlu sayılmaz.
- Kanunlara ters düşme durumu: Birey yaşadığı toplumun kanunlarına ters düştüğü andan itibaren suçlu sayılır.
- Nedensellik: Suç sayılan fiilin ortaya çıkardığı sonuca nedensellik denir.
- Tinsellik (Manevilik): Suç sayılan eylemin farkında olarak ve isteyerek gerçekleşmesidir (Elibal, 2009).

Suçun yaptırımına da ceza denir. Toplumda kaos ve karmaşaya neden olabileceği düşünülen ve toplum tarafından hoş karşılanmayan davranışlar sapkın davranışlar olarak nitelendirilirler. Bu tür sapkın davranışlar toplumun dirlik ve düzenini sağlayabilme açısından hukuki normlar tarafından kontrol edilirler. Eğer ki kanunlar ve yasaların verdiği haklar ölçüsünde gerçekleştirilen suçun cezai manada bir karşılığı varsa suç isnat edilen eylemi yaptığı düşünülen bireye yaptırım uygulanarak birey yaşadığı toplumun kanunları tarafından cezalandırılır (Yücel, 2001).

Hukukçuların ayrıntılı ceza tanımlamalarından örnek verilecek olursa;

“...Ceza, topluma büyük ölçüde zarar veren fiillerin karşılığı olarak devletin kanun ile yarattığı ve izlediği diğer amaçlar yanında, özellikle suçu işleyeni bazı yoksunluklara tabi kılmak ve böylece toplumun işlenen fiili tasvip etmeme duygusunu belirtmek üzere bir yargı kararı ve sorumluluk derecesi ile orantılı olarak uygulanan korkutucu bir müeyyidedir...” (Dönmezer ve Erman, 1981: 665).

Ceza kavramını hukuki müeyyide olarak gören bir diğer görüşe göre ise müeyyideler farklı şekillerde ve türlerde uygulanabilirler bunlar; ceza, aynen ve zorla icra, tazminat, geçerli olmama ve iptal bu müeyyidelerden bazılarıdır (Bilge, 1975).

Sosyolog Durkheim'e (1985) göre; toplumun koyduğu kurallara göre suçlunun yaptığı eylemin fiili şiddetinin derecesine nazaran cezalandırılmasıdır. Bu çerçevede düşünüldüğünde suç ve ceza kavramları birbiri ilişkili kavramlardır. Suç kavramı cezaya sebep olan yasaklı fiildir. Ceza kavramı ise yapılan yasaklı eylemin sonucunda bireye uygulanan hukuki yaptırımdır. Ceza çeşitli şekillerde farklı yaptırımlarla bireylere uygulanabilir. Hukuki olarak uygulanan cezalar TCK'nın üçüncü kısım birinci bölümünde ağırdan hafife doğru sıralanmıştır;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası (En fazla 36 yıl)
- Müebbet hapis cezası (En fazla 30 yıl)
- Süreli hapis cezası (Suçun niteliği ve cinsine göre değişir)
- Adli para cezası (Suçun niteliği ve cinsine göre değişir)

Asıl cezalar suç için verilen ana cezalardır. Feri cezalar ise; asıl cezanın yanında ek olarak da verilebilen daha hafif düzeyde olan bir nevi önlem niteliğinde olan cezalardır. Bunlar;

- Hak kullanmaktan yoksun bırakma
- Eşya müsaderesi
- Kazanç müsaderesi

gibi önlemlerdir. Tamamlayıcı cezalar hâkimin kendi takdirine göre değişebilmektedir (Soyaslan, 1998; CGTİHK md.107).

Cezaların özelliklerine değinmek gerekirse;

- Cezaların şahsiliği; sadece suç işlemiş ve ceza yaptırımını gerektirecek kişiyi ilgilendirmesidir.
- Kanunilik ilkesi; kanunlara bağlı kalınarak kanunlarda suç sayılan eylemin şiddetine göre ceza verilmesi ilkesidir.
- Orantılı ceza; kişilere işlediği suç fiili karşılığınca ceza verilmesidir.
- Cezanın bireysel olarak verilmesi; suç işleyen bireyin kişisel özelliklerine göre cezalandırılmasıdır.

Cezalar kanunlara uygun ve tarafsız bir şekilde ele alınarak verilmelidir. Kanuni yoldan itiraz mekanizmaları kullanılabilir ve hukuki hataların telafilerinin mümkün olması gerekmektedir. Cezalar insan onuruyla bağdaşır nitelikte olmalı, kişilerin bireysel hakları göz ardı edilmeden hukuka bağlı kalınarak verilmelidir (Akkaya, 2012).

2.1.2.1 Hükümlü/Tutuklu/Mahkûm Kavramları

5271 sayılı ceza muhakemesi kanunu (CMK)'nın 100. maddesine göre bireyin bir suçu işlediği kanısı yüksek bir ihtimal taşıyor, hakkında kovuşturma ve soruşturma devam ediyor aynı zamanda da delilleri karartma şüphesi var ise özgürlüğü kısıtlanan bu kişiye “tutuklu” denir. Bu durum hukuki olarak en ağır yaptırımlardan birisidir. Başka bir tanıma göre ise tutuklama, masumiyet karinesinden yararlanan şüpheli veya sanığın hürriyetinin, hâkim kararı ile uluslararası insan hakları sözleşmeleri, anayasa ve yasalarda belirtilen hususlara göre, kesin hükümden önce, geçici olarak kısıtlanmasıdır (Bilge Adamlar Kurulu, 2011).

Tutuklama nedenleri 5271 sayılı CMK'nın 100. maddesinde ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Bu nedenler;

“... a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Soykırım ve insanlığa karşı suçlar (madde 76, 77, 78),

2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

3.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3, bent'e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

4. İşkence (madde 94, 95)

5. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),

6. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),

7.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

8. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar hariç, madde 220),

10. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

11. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315),

b) 10.7.1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

c) 18.6.1999 tarihli ve 4389 sayılı Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu.

d) 10.7.2003 tarihli ve 4926 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.

e) 21.7.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.

f) 31.8.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 110 uncu maddesinin dört ve beşinci fıkralarında tanımlanan kasten orman yakma suçları.

g) (Ek: 27/3/2015-6638/14 md.) 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununun 33 üncü maddesinde sayılan suçlar.

h) (Ek: 27/3/2015-6638/14 md.) 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun 7 nci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen suçlar.

(4) (Değişik: 2/7/2012-6352/96 md.) Sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez...” şeklinde sıralanmıştır.

Burada tutuklama için esas ilke olarak suçun niteliği göz önüne alınmıştır.

4 Kasım 1950 de kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi insan haklarının ve temel özgürlüklerinin korunmasına ilişkin 66 tane madde yayınlamış olup tutuklama evresi ve tutuklulara yapılacak muameleler ile haklarının sınırlarını burada çizmiştir.

Madde 5'e göre,

“ ...1. Herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve kanunla belirlenen yollar dışında hiç kimse, özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

a. Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi,

b. Bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı, veya kanunun koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için gözaltına alınması veya tutuklanması,

c. Bir suç işlediği şüphesi altında olan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluğu inancını doğrudan makul sebeplerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere gözaltına alınması veya tutuklanması,

d. Bir küçüğün gözetim altında eğitilmesi veya gözaltında tutulması konusunda karar verecek olan yetkili merci önüne çıkarılmasını sağlamak üzere, kanuna uygun olarak verilmiş bir karar gereğince alıkonulması,

e. Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu maddelere bağımlı bir kimsenin veya yersiz yurtsuz kişilerin kanuna uygun olarak gözaltına alınması,

f. Bir kimsenin ülkeye usulüne uygun olmayarak girmekten alıkonulması, veya hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak gözaltına alınması veya tutuklanması,

2. Tutuklanan her kişiye, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa bir zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.

3. Bu maddenin 1/c fıkrasında açıklanan şartlara göre tutuklanan veya gözaltına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır. Kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Tutuklanma veya gözaltına alınma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesini ve kanuna uygun görülmemesi halinde serbest bırakılmasını sağlamak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu maddenin hükümlerine aykırı olarak bir tutuklama veya gözaltına alınma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır...”

şeklinde sıralanarak usul ve esaslar olarak hak kavramı çerçevesinde sınırlarını çizmiştir.

Hükümlü; kanunlar neticesinde yapılan yargılama neticesinde hakkında verilen mahkûm edilme hükmü kesinleşen bireydir (TDK, 2019). Tutuklu ile hükümlü arasındaki temel fark ise, hükümlü hakkında kesinleşmiş bir ceza mahkûmiyeti kararı olması sebebiyle artık cezanın infazı aşamasına geçilmiş kişinin gün saymaya başlamış olmasıdır. Mahkûm ise genel olarak ceza infaz kurumunda kalmakta olan hükümlü/tutuklu kişilere verilen addır.

2.1.2.2 Cezaevi Kavramı

Cezaevleri mahpushane, zindan, kodes, tutukevi gibi farklı adlarla anılan ve suçluların suç sayılan fiillerinin yaptırımlarının uygulandığı yapılardır (Dönmezer, 1997). Bu binaların ve mahkûmların sorumluluğu tamamen kamu otoritesinin kontrolündedir ve buraların kendine has bir yapısı vardır. Mahkûmlar doğru ve profesyonel bir şekilde yönetilerek bazı kısıtlamalar ile suç sayılan fiillerinin karşılığı olan cezalarını çekmektedir (Alkan, 2007). Cezaevlerinde temel ilke, kişilerin cezalarını olumlu bir havada çekmeleri ve salıverildikten sonrasında yeniden topluma kazandırılmalarıdır. Bunun için modern infaz sistemleri takip edilerek kişilerin insan onuruna saygı, bireysel hak ve özgürlükleri ile ruhsal ve bedensel bütünlükleri dikkate alınarak yöneten bir yönetim anlayışı ortaya konulmaya çalışılmalıdır. Mahkûmların aileleri ve dışarıdaki yakınları ile görüşmeleri ve onlardan haber almaları da gerekli emniyet önlemleri alınarak sağlanmalıdır (Othmani, 2003). Çağımızda gelişmiş ülkelerin birçoğunda cezaevleri profesyonel ve uzman ekiplerce yönetilmekte ve personel bakımından kendini sürekli geliştirmektedir. Cezaevlerinde psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, öğretmen gibi uzman personeller bulunmaktadır. Mahkûmlar talep ettiği sürece bu hizmetlerden

yararlanabilmekte cezasını çekerken karşılaştığı sorun ve bunalımlardan bu sayede kurtulabilmektedir (Saldırım, 2010). Cezaevi denilince akla ilk gelen şey dört duvar olmaktadır. Fakat modern infaz sistemi mahkûmların bugününü düşündüğü gibi yarınını da düşünmektedir. Bunun için mahkûmlara cezaevini yaşanılabilir kılmak için mevzuata ve kanunlara bağlı kalınarak tüm imkânları onların hizmetine uzman ekiplerce sunmaktadır. El işi atölyeler, eğitim imkânı, kütüphaneden faydalanma, spor yapma, yarışmalara katılma, bilimsel ve kültürel etkinlikler ve seminerler gibi ve daha birçok sosyal ve kültürel etkinlik cezaevlerinde yapılmaktadır (Taşkın, 2010). Cezaevlerindeki bu yenileşme II. Dünya savaşı sonrası kendini göstermektedir. Ondan önce dışlanmış mahkûm zihniyeti hâkimken II. Dünya savaşı ile birlikte insan ya da birey mahkûm anlayışı gelmiştir. Eskiden sadece mahkûmun o anlık durumu göz önünde bulundurularak kaçmasının önüne geçilmeye çalışılıyor ve mahkûma meta gözüyle bakılıyordu, fakat değişen bakış açısı, insan haklarının gündeme gelmesiyle cezaevleri de gelişmelere paralel olarak kendini güncellemiş mahkûmun geçmişi, bugünü ve yarınını da hesaba katarak daha çağdaş ve daha insancıl uygulamalarla hizmet vermeye başlamıştır (Reynaud, 1992).

Cezaevlerinin tarihine genel anlamda bakılacak olursa; ilk olarak özgürlüğü kısıtlayıcı ceza 1555 senesinde Piskopos Ridley'e, Kral tarafından emrine tahsis edilen Bridgewell Şatosunda iş esasına göre mahkûmların cezalarının infazı ile ilgili verilmiştir. Fakat kurumsal manada ilk olarak 1595 senesinde Hollanda'nın Amsterdam şehrinde inşa edildiği düşünülmekte olup farklı görüşlere göre bu şehrin İtalya olduğu da söz konusudur (Ayhan, 1992). Cezaların uygulanma biçimlerinden bahsedilecek olursa üç döneme ayırarak bahsedilebilir. Birinci dönem, bu dönem Orta Çağın ilk dönemlerine isabet etmektedir. Ceza aracı olarak kefarete ve para cezaları uygulanmaktaydı. İkinci dönem ise, Orta Çağın sonlarına denk gelmekte olup cana kasteden işkenceler bu döneme damga vurmuştur. Üçüncü dönem de ise, 17. yy ile başlayan bu dönemde modern infazın temelini oluşturan özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar tatbik edilmeye başlanmıştır (Demirbaş, 2005). 18. yy gelindiğinde cezaevleri kalabalıklaşmaya başlamış özellikle Avrupa ve Amerika'daki cezaevlerinde kötü koşullar artmış insan onuruna ve haysiyetine karşı gelinmiştir. Bu dönemde vahşi ve canavarca hisle infaz rejimleri uygulanarak mahkûmlara kötü davranılmıştır (Demirbaş, 2001). 19. yy gelindiğinde ise Fransız ihtilalinin de vermiş olduğu özgürlük anlayışıyla infaz anlayışı değişmiş modern yöntemler tercih

edilmeye başlanmıştır. Eskiden var olan göz korkutmanın yerini suçluya değer vererek onu iyi ve güzel olana yönlendirme almıştır (Artuk, Gökçen ve diğerleri, 2013).

Cezaevlerinin bu modernleşme ve ıslah çalışmaları anlamında ünlü düşünür John Howard'ın (1726-1790) pek çok faydası dokunmuştur. Kendisi de Lizbon depreminde zarar görenlere yardım etmek için çıktığı yolda gemisine korsanların el koyması ile mahpus duruma düşmüş ve zindana atılmıştır. Cezaevleri konusunda tecrübeli olan Howard bu zindanda yaşadığı eziyet ve sıkıntıları diğer insanların yaşamaması için olabildiğince çaba sarf etmiş, Türkiye'nin de içinde bulunduğu dünyadaki birçok cezaevini gezmiş ve mahkûmların insancıl koşullarda yaşamasının nasıl sağlanacağı üzerine yazılar yazmıştır (Stéfani ve G-Levasseur, 1970).

Howard'a göre;

- Hükümlülerin birbirlerinden olumsuz anlamda etkilenmesinin önüne geçebilmek adına, cezaevinde kalmakta olan mahkûmlar gece ve gündüz kesin olarak ayrılmalı, birbirinden yalıtılmış olmalıdır.
- Parası ödenmek koşuluyla mahkûmlara zorunlu çalıştırma sistemi gelmelidir.
- Cezanın bitmesinden sonraki yaşamı için ücretin bir kısmı kesilmelidir.
- Cezaevlerinde temiz ve düzenli ortam sağlanmalıdır.
- İnfaz kurallarına uyan mahkûmların cezalarının kısaltılmasına yönelik uygulamalar geliştirilmelidir (Özbek, 2013).

Howard'ın bu söylemleri neticesinde, yeni bir cezaevi sistemi kurulmasına yönelik 1779 Cezaevi Yasası (Penitentiary Act of 1779) İngiliz Parlamentosunda kabul edilmiştir. Bu cezaevi yasası uyarınca;

- Güvenli ve sağlıklı bir bina
- Suçluların kurallara uyduklarından emin olmak için denetim
- Mahkûmların yemekleri için ödedikleri ücretin kaldırılması
- Reformcu bir rejim maddeleri kabul edilerek sağlıklı bir infaz sisteminin kurulması amaçlanmıştır (Artuk, Gökçen ve diğerleri, 2013).

İnfaz sistemleri tüm dünyada farklı şekillerde uygulanmıştır. Bunda ülkelerin siyasi, sosyal ve kültürel geçmişleri ile ülkelerin coğrafi, tarihi, ekonomik ve sosyolojik yapıları da oldukça etkilidir. İnfaz sistemlerinden bahsedecek olunursa beş ana başlık altında incelenebilir (Berk, 2006);

- Toplu İnfaz Sistemi
- Philadelphia Sistemi (Hücre Sistemi)
- Auburn Sistemi
- Kademeli (Progresif) Sistem veya İrlanda Sistemi
- Panopticon Sistemi

2.1.2.2.1 Toplu İnfaz Sistemi

Bu toplu infaz sisteminin atası olarak İngiltere kralı VI. Eduard tarafından 1555 yılında Bridgewell Şatosunda inşa edilen ve “çalışma evi” olarak kabul edilen yapıyı örnek gösterebiliriz. Burada toplumda huzursuzluk ve kargaşa çıkaran serseri, aymaz ve fahişe takımını iyileştirmek ve topluma kazandırmak maksadıyla İngiltere kralı bir araya toplayarak toplu yaşanılarak infazın ilk prototipini sunmuştur (Özbek, 2013). Ekonomik anlamda daha rahat imkânlar sunması açısından tercih edilen bu infaz sisteminde mahkûmların sosyalleşmeleri ve iyileştirilme çalışmalarına adaptasyonları daha kolay olmaktadır. Ayrıca cezaevinde suç unsuru oluşturabilecek bazı mahkûmlar hakkında da diğer mahkûmların cezaevi yönetimini uyarması da oluşabilecek aksaklıkların önlenmesi açısından önemlidir. Fakat bu sistemde de bazı eksik yönler bulunmaktadır. Mahkûmların toplu hareket etmesi, oluşabilecek herhangi bir isyan durumunda müdahalenin zorlaşması, çeteleşme ve örgütlenme gibi olumsuz durumlar da olmaktadır. Özellikle terör ve propaganda suçu sebebiyle cezaevine girmiş olan mahkûmların içeride siyasi ve ideolojik davalarını devam ettirmelerinin önünün açılmasına sebebiyet verebilir. Mahkûmların birlikte hareket ederek kanun dışı hareket etmelerine cezaevinden birlikte firar etme düşüncelerine kadar birçok aksaklığa neden olabilir. Aynı zamanda mahkûmların birbiri ile iletişim halinde olmaları münasebetiyle cinayet, yaralama, gasp ve tecavüz gibi birçok suç unsurunun da önünü açabilir (Soyaslan, 1998). Türkiye’de de uzun yıllarca bu tip infaz rejiminde kullanılmıştır (Arslan, 2001).

2.1.2.2.2 Philadelphia Sistemi (Hücre Sistemi)

İlk defa Amerika Birleşik Devletleri’nin Pennsylvania eyaletinde uygulanma alanı bulmuştur (Canel, 1993). Dünyanın ilk modern cezaevi olarak da anılan Philadelphia Cezaevi’nden adını alan bu sistem aynı zamanda cezaevinin kendi bünyesinde olan

Philadelphia Vakfı tarafından kurulmuş ve desteklenmiştir. Bu sistemde mahkûmlar tek kişilik hücrelerde kalır ve yalnızca infaz koruma memurları ve din adamları ile görüşmelerine izin verilirdi. Küçük bir holde yürümelerine izin verilen mahkûmlar din ile kontrol altına alınmaya çalışılmış ve buna kilisenin onayı ile karar verilmiştir (Aktaran; Uyanık, 2017). Bu sistemde koşullar ağır ve oldukça sıkı uygulanmaktadır. Mahkûmlar bir hücreden başka bir hücreye nakledilirken veya sağlık durumu sebebiyle revire götürülürken başlarına başlık geçirilerek götürülmekte ve diğer mahkûmların onları tanınmasına imkân verilmemektedir (Artuk, Gökçen ve diğerleri, 2007). Fakat bu sistem insani olmaması, mahkûmların psikolojilerinin bozulması, sistemin inşasının oldukça maliyetli olması gibi nedenlerden dolayı gelişmemiş ve terk edilmiştir (Soyaslan, 1998).

2.1.2.2.3 Auburn Sistemi

Philadelphia sisteminin mahkûmların psikolojisini bozması ve insani olmaması sebebiyle kaldırılması ile birlikte ABD'nin Auburn adlı kasabasında yeni bir sistem olan Auburn sistemine geçilmiştir. Yalnızlık sistemi terk edilerek sessizlik olarak adlandırılan bu sistem mahkûmlar açısından daha faydalı bulunmuştur (Demirbaş, 2010). Bu sisteme göre mahkûmlar gündüz cezaevinin çalışma sahalarında ve atölyelerde çalıştırılmış, spor yapma imkânı bulmuşlardır. Fakat bunu yaparken sessiz ve diğer mahkûmlarla iletişim halinde olmamak esas koşul olarak öne sürülmüştür. Bu tip cezaevindeki mahkûmlar yalnızca herhangi bir ihtiyaç halinde infaz ve koruma memurları ile olabildiğince alçak ve sessiz bir şekilde konuşabilme özgürlüğüne sahiptirler. Gece yatma vakti geldiğinde ise tüm mahkûmlar tek başına kaldıkları hücrelere kilitlenmektedir. Bu sistem hücre sistemi ile toplu sistemin ortak bir paydada buluşturulması maksadıyla kurulmuştur (Soyaslan, 1998). Fakat bu tip sistemin mahkûmlar açısından düşünüldüğünde özellikle birbiri ile konuşmalarını hesaba katılırsa mahkûmların sosyalleşmelerini engellemektedir. İnsani olmaması nedeniyle bu sistem de terk edilmiştir.

2.1.2.2.4 Kademeli (Progresif) Sistem veya İrlanda Sistemi

Kademeli (progresif) sistem ilk kez İngiltere'de suçluların tutulduğu Norfolk Adası'nda Yüzbaşı Maconochie tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Akılcı bir

yöntemle kurulan bu sisteme göre mahkûmlar cezaevine girişte işledikleri suçun derecesine göre mahkûma belli bir puan hedef olarak veriliyor ve mahkûm bu hedefe ulaşabilmek adına adada çalışıyor ve iyi hal gösteriyordu. Eğer ki hedefi tutturursa mahkûm erkenden tahliye olup özgürlüğüne kavuşuyordu. Bu sayede hem cezaevi yönetiminin yönetme işi kolaylaşıyor hem de mahkûmlar erkenden tahliye olarak cezanın psikolojik ve fizyolojik yükünden kurtulmuş oluyorlardı (Dönmezer ve Erman, 1981). Günümüzdeki açık cezaevleri de bu sisteme göre düzenlenmiş olup Türkiye’de ki modern infaz sistemi de bu sistemin değişikliklere uğramış hali olarak kabul edilmektedir (Kurt, 2006).

2.1.2.2.5 Panopticon Sistemi

İngiliz hukukçu Jeremy Bentham tarafından, olması gereken ve eşsiz hapisane olarak sunulan cezaevi sistemidir (Foucault, 2015). Bu sistemde hapisane daireyi andıran bir şekilde tasarlanmıştır. Hapishanenin ortasından tüm hücreler kontrol edilebilmektedir. Bu kontrol mekanizmasının emniyetli olması bu sistemin varlığının kabullenilmesine neden olmuştur. Buradaki mahkûmlar atölyelerde ve iş alanlarında çalışmakta olup buradan elde edilen gelirleri de yine hem kendilerine kullanmakta hem de suç mağdurlarının zararlarının tanziminde kullanılmaktadır. Ayrıca bu cezaevinde öğrenilen işlerin mahkûmların ileride cezaevi sonrası yaşamlarında da faydalanabileceği düşünülmüş olup onlara yeni iş sahalarının kapısını da açacağı düşüncesi hâkim olmuştur (Demirbaş, 2001).

2.1.3 Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumu ve Çeşitleri

2.1.3.1 Osmanlı Döneminde Ceza İnfaz Kurumundaki Gelişmeler

Osmanlı döneminde çağdaş manada kurulan ilk cezaevi 1831 de İstanbul Sultanahmet’te kurulan Hapishane-i Umumi idi. Buranın yetmemesi nedeni ile daha sonraları 1858 de yürürlüğe giren bir yasa ile suçlar ve cezalar tasnif edilerek kendi içinde gruplandırıldı. Kürek ve kalebentlik ile hafif cezalar olarak ikiye ayrıldı. Kürek cezası, Osmanlı gemilerinde kürek çekerek nihayete erdirilirdi. Kalebentlik ise kişinin kale içerisindeki bir zindanda mahpus tutularak çektiği cezaydı (Şengüler ve Meşinci, 2012). İstanbul’daki Yedikule, Cafer Baba, Galata, Tersane, Tomruk

zindanları bunların en ünlülerindendir. Bu zindanlar karanlık ve nemli olması sebebiyle korku verici ve ürpertici olarak görülmüştür. Şehirde subaşılardan denetimi altında olan bu yapılar halkın yardımı ve desteğiyle imar edilerek halkın hizmetine sunulmuştur. İstanbul dışında hemen hemen her şehirde bir kalebent bulunmaktadır (Yıldıztaş, 1997). Ayrıca Osmanlı döneminde Tanzimat Fermanının ilan edilmesiyle birlikte hapisanelerde de yenileşmeler gerçekleşmiş olup çağdaş infaz sisteminin temelleri atılmıştır. Bu dönemde hapis yatamayacak düzeyde olan mahkûmların cezaları ertelenmiş, bakıma muhtaç gariban olan mahkûmlara da gıda ve giyecek yardımı devlet tarafından yapılmıştır (Demirtaş, 2005). Fakat modern anlamda ilk düzenleme Islahat Fermanında yer aldı. Hapisanelerde işkence ve kötü muamele yasaklanmış olup, işkence eden görevlilerin yaptıkları eylemlerin cezalarından kendilerinin sorumlu tutulacağı belirtilmiştir (Demirkol, 2012). Yapılan bu gelişmeler ve dönüşüm sürecinin sonucunda ceza infaz kurumlarının tüm türlerini de içine alan, Tevkifhane ve Hapisanelerin İdarelerine Dair Nizamname ve Hapishane Gardiyanları Hakkında Talimname 1880 yılında yürürlüğe girerek profesyonel ceza sisteminin de temelleri atılarak alınan modern kararlar resmiyete bağlanmıştır (Mengüç, 1968).

2.1.3.2 Cumhuriyet Dönemindeki Ceza İnfaz Kurumundaki Gelişmeler

Cumhuriyet döneminde ceza infaz kurumlarında birçok gelişme meydana gelmiştir. Bu gelişmelerden en önemlisi ceza infaz kurumlarının 1 Haziran 1929 tarihinde İçişleri Bakanlığı'ndan Adalet Bakanlığı'na devredilmesidir (Demirbaş, 2005). Ceza infaz kurumları Adalet Bakanlığına devredildikten sonra modernleşme ve çağa uyum sağlama hızını bir kat daha arttırmıştır. Modern infaz sistemlerinde var olan mahkûmların kendilerine uygun bir işte çalıştırılıp hem kamuya faydalı bir hizmette bulunma hem de ceza infaz kurumundan çıktıktan sonra bir mesleğe sahip olma amacıyla çalıştırılmışlardır. Bu amaçla 1930 tarihli Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanunda cezaevlerinde iş yurtlarının oluşturulacağı belirtilmiş olup, 765 sayılı TCK'nın Yürürlük Kanunu'na eklenen bir madde ile de kabul edilmiştir (Özbek, 2013). Ağır suçlular ve cezaları çok olan mahkûmlar bu kanun kapsamı dışında tutulmuştur. 1965'li yıllara gelindiğinde ise 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun (CİK) ile birlikte modern infaz usulleri benimsenmiştir. 647 sayılı CİK yürürlüğe girinceye kadar ağır hapis cezasının ilk aşamasını oluşturan

hücre hapsi, fiziki koşulların ve mevcut ceza infaz kurumlarının yetersizliği nedeniyle olması gerektiği gibi uygulanamamıştır. O yıllarda 647 sayılı CİK'nın gerekçesinde, cezaevlerindeki hücre sayısının 894 olduğu belirtilmiştir. Oysa 1959 yılında 5142 ağır hapis cezası mahkûmu bulunmaktaydı ve bu durum ceza infaz kurumlarında hücre hapsinin gereği gibi uygulanmadığını göstermekteydi (Gölcüklü, 1966).13.07.1965 tarihli CİK ile birlikte ceza infaz sisteminde bir takım değişiklikler meydana gelerek. 1.08.1967 tarih ve 6/8517 sayılı “Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkifhanelerin Yönetimine, Cezaların İnfazına Dair Tüzük” kabul edilmiştir. Bu kapsamda eski sistem terkedilmiş, infazın bir safhasını teşkil eden hücre hapsi bir ceza olmaktan tamamen çıkarılmıştır (Önder, 1992).

Günümüzde ise 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren ve Türk Ceza Adalet Sisteminin üç temel yasasından biri olan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanuna göre Türkiye'deki ceza infaz kurumları yapıları, koşulları, mimari durumları ve özelliklerine göre bir takım sınıflandırmalar bulunmaktadır (Arslan, 2001).

2.1.3.3 Açık Ceza İnfaz Kurumları

Açık ceza infaz kurumları Haziran 2005'te yürürlüğe giren Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu'na (CGTİHK) göre; firara karşı engelleri olmayan ve dış güvenlik görevlisi bulunmayan infaz ve koruma memurları ile diğer cezaevi personeli tarafından denetim ve gözetimi yapılan kurumlara denmektedir. Bu kurumların kuruluş amacı üretmek ve devlet eliyle vatandaşlara faydalı işler yapmaktır. Bunu yaparken de açık ceza infaz kurumunda cezalarını çekmekte olan mahkûmların iyileştirme programına dâhil edilip topluma kazandırılması amaçlanmaktadır. Bu kurumlarda iş atölyeleri bulunmakta ve bu atölyelerden sorumlu şefler yardımıyla mahkûmlar, hem bugün için hem de gelecekte meslek edinme adına üretim faaliyetlerinde bulunmaktadır. Ayrıca mahkûmlar yaptıkları işin karşılığında belli miktarda da sembolik olarak bir ücrette almaktadırlar. Açık ceza infaz kurumlarına ek olarak kadınlar için kadın açık ceza infaz kurumları, genç erkekler için de gençlik açık ceza infaz kurumları bulunmaktadır. 5275 sayılı kanununun 14. maddesine göre “...ilk kez suç işleyen ve iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına hükümlü bulunanların cezaları doğrudan açık ceza infaz

kurumlarında yerine getirilebilir.” Bu maddeye göre diğer cezaevi türlerine göre daha hafif suçlardan hüküm almış kişilerin bu infaz kurumunda doğrudan cezalarını çekebilecekleri anlaşılmaktadır. Onun dışında kapalı ceza infaz kurumundan da şartlar sağlandıktan sonra açık ceza infaz kurumuna geçiş hakkı vardır. Yine açık ceza infaz kurumundan kapalı ceza infaz kurumuna da zorunlu hallerle iadeler olabilmektedir. Bunda açık ceza infaz kurumundaki hal ve tavırlarından dolayı kınamadan başka ceza alınması, yaş, sağlık durumunun elverişsiz olması gibi faktörler de etkilidir (CTE, 2019).

2.1.3.4 Kapalı Ceza İnfaz Kurumları

Haziran 2005'te yürürlüğe giren CGTİHK'na göre; firara karşı dış güvenlik görevlileri bulunan (jandarma personeli) ve denetim ve gözetim maksadıyla iç güvenlik (infaz ve koruma memurları ve diğer cezaevi personeli) görevlileri tarafından korunan, disiplinli ve korunaklı ceza infaz kurumlarıdır. Ayrıca bu kurumlarda gerekli donanım ile teçhizatı son derece teknolojik ve gelişmiştir. Bu kurumlarda mahkûmların kaldığı koğuşların kapıları sürekli kapalı tutulur. Yalnızca ihtiyaç halinde (revir, kütüphane, spor vb.) veya bireysel ve grup görüşmelerinde gerekli güvenlik önlemleri alınarak koğuş dışındaki mahkûmlarla görüşmek maksadıyla oda kapıları açılır.

2.1.3.5 F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlar güvenlik önlemleri bakımından en üst düzey tedbirlerin alındığı kurumlardır. Özellik bakımından iç ve dış güvenlik görevlileri tarafından korunan bu kurumlar tehlikeli olarak atfedilen mahkûmların kaldığı kurumlardır. Teknolojik ve fizyolojik anlamda firarı engelleyici birçok unsuru da bünyesinde barındırmaktadır. Cezaevindeki iş döngüsünün sağlandığı 3 ana koridordan sağlanan ve 5 bloktan oluşan, 57 adet 1 ve 2, 103 adet 3 kişilik odaları bulunan cezaevi toplam 368 kişi kapasitelidir. Güvenlik zafiyeti doğmaması adına tünel kazma girişimlerini önlemek için zemin hasır demirlerle güçlendirilmiştir. Ayrıca kanalizasyon boruları firarı engelleyecek boyutta döşenerek zemin logar kapakları vasıtası ile sürekli kontrol edilmektedir. Asker kulelerinde gece gündüz sürekli nöbet tutularak mahkûmların çatıdan kaçmalarının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu kurumlarda da sosyal,

kültürel ve sportif faaliyetler maksadıyla spor sahaları, iş atölyeleri, kreş, kantin vb. bulunmaktadır (CTE, 2019).

Haziran 2005'te yürürlüğe giren CGTİHK'na göre; bu kurumlarda kalacak olan mahkûmlar sıralanmıştır. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına mahkûm olanlar ile süresine bakılmaksızın, suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, yönetmek veya bu örgütün faaliyeti çerçevesinde, Türk Ceza Kanununda yer alan;

- İnsanlığa karşı suçlardan (madde 77, 78),
- Kasten öldürme suçlarından (madde 81, 82),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçundan (madde 188),
- Devletin güvenliğine karşı suçlardan (madde 302, 303, 304, 307, 308),
- Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlardan (madde 309, 310,

311, 312, 313, 314, 315) eza almış mahkûmların cezaları bu kurumlarda infaz edilir. Ayrıca diğer kurumlarda kalması sakıncalı görülen tehlikeli mahkûmların da cezaları bu kurumlarda infaz edilebilir.

2.1.3.6 L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu cezaevleri büyük şehirlerin ihtiyacını karşılamaya dönük yapılan modern, uluslararası standartlara uygun kurumlardır. Buralarda koğuşların kapıları sürekli kapalı tutulmaktadır. Koğuşların içinde 7 kişilik odalar bulunmakta her odada acil durum butonları, tv anten çıkışı ve ana monitörden kontrol edilebilen merkezi radyo yayını butonu bulunmaktadır. Ortak alanda mahkûmlar buluşabilme fırsatını bulmaktadırlar. Burada sohbet edebilme imkânı, birlikte yemek yiyebilme imkânını bulmaktadırlar. Koğuşlarda çay yapabilmeleri için sıcak su ısıtıcısını takabilecekleri prizlerde bulunmaktadır. Ayrıca havalandırmalara koğuşun içinden açılan bir kapı ile çıkma imkanı da bulmaktadırlar. Her şeyi standartlara uygun yapılan bu kurumlar mahkûmların yaşam kaliteleri açısından düşünüldüğünde oldukça sağlıklıdır. Cezaevinin fiziksel şartlarına bakıldığında;

“...7 kişilik 61 ünite, 3 kişilik 4 oda, 40 adet tek kişilik oda sistemine uygun olarak projelendirilen L tipi kapalı ceza infaz kurumlarında bireysel odalar 12.45 m², açık avlular 65.19 m², ortak yaşam ünitesi 56.59 m² olup 7 kişinin bir arada bulunduğu bir ünite toplam 208,93 m² dir. Hükümlü ve tutuklu

odalarında 100 x 125 cm boyutlarında ışık alan çift ve saydam camlı pencereler bulunmaktadır” (CTE, 2019).

Cezaevinde ana kontrol birimi ile sürekli tüm bloklar kameralar yardımıyla izlenmektedir. Sirkülasyonun sağlandığı müdahale birimi de bu merkez kontrol birimi ile yan yanadır. Buradan sürekli günlük işler ile ilgili talimatları alarak görevlerini yerine getirmektedirler. Cezaevinde gündüz ve vardiya personeli bulunmakta olup 7 gün 24 saat kontrol sağlanmaktadır. Kütüphane, spor alanları, iş atölyeleri, revir birimi, kantin gibi birimlerin bulunduğu bu kurumlar mahkûmlar için her türlü ayrıntının düşünüldüğü yapıdadır. Bünyesinde müdür, idare memuru, öğretmen, sayman, psikolog, sosyolog, sosyal çalışmacı, doktor, diş hekimi, sağlık memuru, infaz koruma baş memuru, infaz koruma memurlarını da bulundurmaktadır. Ayrıca dış güvenlik jandarma personeli tarafından sağlanmaktadır.

Ayrıca kurumda güvenlik zafiyetinin oluşmaması adına girişte x-ray cihazı ve duyarlı kapı bulunmaktadır. X-ray cihazı bir monitör ile kontrolü sağlanan cezaevine girmesi sakıncalı maddeleri X ışını ile tespit edebilen alettir. Duyarlı kapı ise mahkûm yakınları ve personelin içeriye girişte üzerinde herhangi bir sakıncalı maddenin olup olmamasına göre sinyal veren cihazdır. Aynı zamanda giriş ve çıkışların kontrol edilebildiği bir de göz biyometri cihazı bulunmaktadır. Buradan mahkûm yakınları ve personel gözlerini okutmadan geçemez çünkü kapı giriş çıkışı engelleyecek şekilde tasarlanmıştır ancak göz tanıma sistemi kişinin gözünü tanırsa geçişe olanak verir (CTE, 2019).

2.1.3.7 T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu ceza infaz kurumları büyük şehirlerde açılan ve kapasite eksikliğine karşı kurulmuş uluslararası standartlara uygun kapalı ceza infaz kurumlarıdır. Bu kurumlarda çağdaş cezaevi koşullarına uygun olarak revir, iş atölyeleri, kütüphane gibi imkânlar da bulunmaktadır (CTE, 2019).

Kurumun fiziki yapısına bakacak olursak;

“...8 kişilik 72 oda, 3 kişilik 8 oda, 1 kişilik 16 odadan olmak üzere toplam 616 kişi kapasiteli olarak planlanmış olup, 3 ve 8 kişilik odalar iki katlı olarak yapılmıştır. Tek kişilik odalar 12 m² olarak projelendirilmiştir. 3 kişilik odaların alt ve üst kat ortak yaşam ve yatak bölümleri 27’şer m²’dir. 8

kişilik odaların üst kat yatak bölümleri net 28 m², alt kat ortak yaşam bölümleri 32.5 m²'dir. 8 kişilik ünitelerde 35 m², 3 kişilik ünitelerde 30 m² havalandırma bahçeleri yer almıştır.” (CTE, 2019).

Ayrıca kurumda firarı engellemek amacıyla kurumda merkez kontrol birimi bulunmaktadır. Buradan 7 gün 24 saat kayıt yapılarak mahkûmlar izlenmektedir (CTE, 2019).

Bu kurumda güvenlik zafiyetinin oluşmaması adına girişte x-ray cihazı ve duyarlı kapı bulunmaktadır. X-ray cihazı bir monitör ile kontrolü sağlanan cezaevine girmesi sakıncalı maddeleri X ışını ile tespit edebilen alettir. Duyarlı kapı ise mahkûm yakınları ve personelin içeriye girişte üzerinde herhangi bir sakıncalı maddenin olup olmamasına göre sinyal veren cihazdır. Aynı zamanda giriş ve çıkışların kontrol edilebildiği bir de göz biyometri cihazı bulunmaktadır. Buradan mahkûm yakınları ve personel gözlerini okutmadan geçemez çünkü kapı giriş çıkışı engelleyecek şekilde tasarlanmıştır ancak göz tanıma sistemi kişinin gözünü tanırsa geçişi olanak verir (CTE, 2019).

Müdür, idare memuru, sayman, öğretmen, sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı ve diğer uzman personelle iç güvenlik ve denetimin sağlanması amacıyla infaz koruma baş memuru ve infaz koruma memuru kurumda bulunmaktadır. Dış güvenlik ise jandarma personeli tarafından sağlanmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.8 E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

İki katlı olarak koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan bu cezaevleri oda sistemine dönüştürüldükten sonra iki kişilik, dört kişilik, altı kişilik, sekiz ve on kişilik odalar elde edilmiş olup, her odanın müstakil bir havalandırması mevcuttur. İlk kısmının üst katı idareye ait olduğu bu kurumlarda alt katlar yemekhane üst katlar ise yatakhane olarak kullanılmaktadır. İş atölyeleri, mescit, soğuk hava depoları gibi imkânları bulunan bu kurumlar normalinde 600 kişilik olarak inşa edilmiştir. Fakat yoğunluktan dolayı bu sayı bazen 1000’li rakamlara çıkabilmektedir. Kaloriferle ısınan bu kurumlarda jandarma için de ayrılmış müstakil alan bulunmaktadır. Ayrıca bu kurumlar kadın ve çocuklar içinde ayrı bölmeleri barındırabilir (CTE, 2019).

2.1.3.9 D Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlardan Türkiye’de yalnızca iki adet vardır. Bunlar; Denizli D tipi kapalı ceza infaz kurumu ve Diyarbakır D tipi yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumudur. Biri idare bloğu olmak üzere on bir blok, iki yüz otuz odadan oluşmaktadır. E blokta bir adet çamaşırhane, bir adet kütüphane, bir adet dersane ve on altı adet çok amaçlı hobi salonu vardır. H ve L blok alt katları disiplin hücresidir. G blok zemin katta on oda ve birinci katta on oda olmak üzere yirmi odalık müşahede odası vardır. G blok idare katında ise 26 idari büro, konferans salonu, 2 adet her biri 10 yataklı revir, kamera sistem odası bulunmakta, zemin katında santral, berber hane, terzi, teknisyen odası, ses yayın odası, mutfak, yemekhane mevcuttur. Bloklar birbirine fiziksel olarak bağlantı hâlinindedir. Tek ve üç kişilik oda esasına göre inşa edilmiştir (CTE, 2019).

2.1.3.10 H Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Normal şartlarda 500 kişilik kapasitesi olan bu kurumlar yüksek güvenlikli olarak inşa edilmiş olup firar ve benzeri olumsuz olayların önüne geçebilmek adına her türlü ayrıntı hesap edilmiştir. Oda sistemine göre inşa edilmiş bulunan kurum iki katlı olup iki bloktan meydana gelmektedir. 200 adet tek kişilik ve 100 adet üç kişilik bölmesi bulunmakta olup, müstakil yemekhane yerleri ile tam teşkilatlı mutfağı, soğuk hava deposu, berber, bulaşık ve çamaşırhanesi, özel ziyaretçi yerleri mescit ve konferans salonu ve hamamı bulunmaktadır. H tipi cezaevleri 500 kişi kapasiteli olup kalorifer ile ısıtılmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.11 C Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Türkiye’de bu kurumlardan toplam iki adet bulunmaktadır. Bunlar; Bolvadin C tipi kapalı ceza infaz kurumu ve Osmaniye C tipi kapalı ceza infaz kurumudur. Sekiz koğuş ve dört disiplin hücresi bulunan bu tip cezaevlerinde de çocuk ve kadınlar için ayrı bölümler, kütüphane ve konferans salonu mevcuttur. Banyo ve her koğuşun yanında mutfak olarak kullanılabilir bir alan vardır. C tipi cezaevleri projesine göre yüz altmış dört kişi kapasiteli olmasına karşın gerektiğinde üç yüz kişiyi barındırabilecek kapasitededir (CTE, 2019).

2.1.3.12 M Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlarda kadınlar ve çocuklar için de ayrı bölümler bulunmaktadır. Ayrıca altı adet disiplin hücresi de bulunan bu kurumlar iş atölyeleri, mutfak, çamaşırhane, Berber hane gibi sosyal ve yaşamsal bölümlerin bulunduğu kurumlardır. İki katlı olarak koğuş sistemine göre inşa edilmiş olan bina oda sistemine dönüştürülmüş 4, 6, 8, 10 kişilik odalardan oluşmaktadır. Bu tiplerde alt katlar yemekhane, üst kısımlar yatakhane olarak kullanılmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.13 B Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlarda kadınlar ve çocuklar için de ayrı bölümler bulunmaktadır. 7 koğuş ve 2 disiplin hücresi bulunan bu kurumlarda, banyo ve her koğuşun yanında gerektiğinde mutfak olarak kullanılabilen alan ve her koğuşun müstakil havalandırması da mevcuttur (CTE, 2019).

2.1.3.14 Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Kadın mahkûmların barındırıldığı bu cezaevleri güvenlik bakımından ileri düzeyde olan ceza infaz kurumlarındandır. İstanbul Bakırköy Ceza İnfaz Kurumu kadın tutukluların statüsüne, fiziksel ve ruhsal yapılarına ve topluma kazandırılma amaçlarına uygun olarak, tarihsel ve kültürel özelliğine önem verilerek restore edilmiş ve kadın ceza infaz kurumu hâline getirilmiştir. Kurum tüm İstanbul ceza infaz kurumlarında bulunan kadın tutukluların barındırıldığı çağdaş ve modern bir kadın tutukevi haline getirilmiştir.

Aynı zamanda İstanbul Bakırköy'de beş yüz altı kişi kapasiteli modern bir ceza infaz kurumunun yapımına başlanılmıştır. Kurumda on ikişer kişilik 38 ünite, üçer kişilik 2 ünite, kırk dört adet de tek kişilik odalar bulunmaktadır.

Ankara Sincan'da üç yüz elli iki kişi kapasiteli modern bir ceza infaz kurumunun yapımı tamamlanarak hizmete açılmıştır. Kurumda on ikişer kişilik yirmi dört ünite; üçer kişilik on iki ünite; yirmi sekiz adet de tek kişilik odalar bulunmaktadır.

Her iki ceza infaz kurumu da çağdaş normlara uygun olarak tasarlanmış olup eğitim, spor, kültürel, iş atölyeleri, dershaneler ve her türlü iyileştirme alanlarına sahiptir (CTE, 2019).

2.1.3.15 Belirli Bir Tipi Olmayan Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Kadın ve çocuk mahkûmlar için ayrı alanları bulunan bu ceza infaz kurumlarında ayrıca jandarma için de ayrı bölümler bulunmaktadır. Kapasitelerine ve mahkûm sayılarına göre revir, müstakil mutfak, bulaşık ve çamaşırhane, soğuk hava deposu, mescit, berber, özel ziyaretçi mahalli, hamam ve iş atölyeleri bulunmaktadır. İllerde bulunan bu kurumları herhangi bir tip olarak isimlendirilmemiştir (CTE, 2019).

2.1.3.16 Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu ceza infaz kurumlarında mahkemece tutuklanmış fakat hüküm giymemiş yargılanmaları devam eden çocuk ve genç mahkûmlar bulunmaktadır. Hüküm aldıkları vakit bu mahkûmlar ıslahevlerine gönderilirler. Bu kurumlarda dershaneler, kütüphane, yemekhane, çamaşırhane, mutfak ve tedavi salonları bulunmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.17 Çocuk Eğitim Evi Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlarda kalabilme sürelerine bakıldığında, suç işledikleri zaman 12 ile 18 yaşları arasında bulunan ve cezasını çekmeye başladığında 18 yaşını doldurmamış hükümlü çocuklar barındırılmakta, on sekiz yaşını doldurup da buldukları kurumda herhangi bir eğitim kurumuna devam eden çocukların, cezaevi idaresinin de uygun görmesi şartıyla devam ettikleri eğitim programlarını tamamlayabilmeleri açısından 21 yaşına kadar kalmalarına müsaade edilebilir. Bu kurumların kapasiteleri yüz ile iki yüz elli kişi arasında değişmektedir. Aynı zamanda bu kurumlarda sosyal ve yaşamsal birçok aktivitenin yapılacağı imkânlar da bulunmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.18 Açık Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Asıl kuruluş maksadı mahkûmların üretime dönük işler yapmaları ve bunun yanında da işledikleri suç oranında cezalarını çekmeleridir. Bu kurumlarda iş atölyeleri bulunmakta mahkûmlar bu atölyelerde çalışıp hem topluma faydalı işler yapmakta hem de kendilerine ileride meslek olabilecek işler öğrenmektedirler. Bu kurumlarda atölye şefleri bulunmakta olup mahkûmlara iş anlamında destek olmaktadır. Açık ceza infaz kurumlarının kapasitesi 35 ile 485 kişi arasında değişmektedir (CTE, 2019).

2.1.3.19 A Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

1950 ve 1970’li yıllarda kurulmuş olan bu ceza infaz kurumları kapasite olarak yirmi dört kişilik olarak kurulmuştur fakat gerektiğinde bu sayı otuz, kırk kişiyi de bulabilmektedir. Bu ceza infaz kurumları dört koşul üzerine inşa edilmiş ilçe tipi cezaevleridir. Banyo, kütüphane, konferans salonu gibi imkânlar da mevcuttur. A1, A2 ve A3 tipli olarak sınıflandırılmakta bu sınıflandırma koşul ve mahkûm kapasitelerine göre değişebilmektedir (CTE, 2019).

2.1.3.20 K1 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu ceza infaz kurumlarında dört koşul iki de disiplin hücresi bulunmaktadır. Kırk iki kişi kapasiteli yapılan bu kurumlar da zaman zaman yoğunluğa göre altmış kişi de kalabilmektedir. Ayrıca kadın ve çocuk mahkûmlar için de ayrı alanları bulunmaktadır. İlçe tipi cezaevi olarak da anılmaktadır (CTE, 2019).

2.1.3.21 K2 Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumları ve Özellikleri

Bu kurumlarda çocuk ve kadın mahkûmlar için ayrı alanlar bulunmaktadır. Yine jandarma için de ayrı bölmesi olan bu kurumlar proje olarak altmış kişi kapasitelidir fakat yoğunluğa göre bu sayı yüz elli kişiye kadar da çıkabilmektedir. Kurumlarda konferans salonu, kütüphane ve her koşulun yanında banyo ve tuvalet mevcuttur (CTE, 2019).

2.2 İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Dünya’da ve Türkiye’de vatandaşlık ve cezaevi ile ilgili çalışmalara yer verilecektir. Alan yazın incelendiğinde vatandaşlık algısı ve cezaevleri ile ilgili ayrı ayrı çalışmalar bulunmaktadır. Ancak cezaevlerinde kalmakta olan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algılarının çeşitli değişkenler göz önüne alınarak liberal, cumhuriyetçi ve küresel vatandaşlık bağlamında ele alan çalışmalara rastlanmamıştır. Türkiye’de yapılan çalışmalarda daha çok demokratik vatandaşlık, anayasal vatandaşlık, aktif vatandaşlık veya iyi vatandaşlık gibi konular işlenmiştir. Bu araştırmalar genellikle ilköğretim, ortaöğretim ya da yükseköğretim gibi eğitim kademelerinde yapılmış ya da öğretmenler ile öğretmen adaylarına uygulanmıştır. Yurt dışında yapılan çalışmalar da Türkiye ile paralellik göstermektedir.

2.2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Çelik ve Genç (2018)’e göre, “Türkiye’deki Vatandaşlık Eğitiminin Branş Öğretmenlerinin Bakış Açılılarıyla Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, araştırmanın amacı öğretmenlerin bakış açısına göre vatandaşlık eğitimini değerlendirmektir. Araştırma da nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim (fenomonoloji) deseni kullanılmıştır. Katılımcı grubun seçilmesinde amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Araştırma yapmak maksadıyla Sakarya ilinde bir özel okuldan farklı branj öğretmenlerinden 10 kişi seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. 250 dakika boyunca görüşmeler kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Verilerin analizi betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenler vatandaşlık eğitiminin yetersizliğini vurgulamışlardır. Ayrıca vatandaşlık eğitiminin yalnızca okulla sınırlı olmadığını aile ve çevrenin de etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler uygulama alanının yetersizliğinden de bahsetmişlerdir.

Yıldırım, Öntaş ve Egüz (2018)’ün, “Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katılımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışmada, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık algısı (liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık), politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmaya 183 sınıf

ve 202 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, liberal vatandaşlık algı boyutu yüksek düzeyde bulunmuştur. Cumhuriyetçi vatandaşlık algı boyutu ise düşük düzeyde bulunmuştur. Cinsiyet ve mezuniyet değişkeninde ise vatandaşlık algısı, politik katılım ve politik ilgi arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Deneyim olarak incelendiğinde ise özellikle 16 yıl ve üzeri deneyime sahip öğretmenler 1-5 yıl ve 6-10 yıl arası öğretmenlere göre politik katılım ve politik ilgileri bakımından daha ilgili olduğu sonucuna varılmıştır.

Durualp (2016)'in, "Ortaokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Algılarının Bazı Sosyolojik Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı doktora çalışmasında, sekizinci sınıfa devam eden öğrencilerin demokratik ve geleneksel vatandaşlık algısını ortaya koymak ve vatandaşlık algısını çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla çalışma yapmıştır. Betimsel bir çalışma olan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya 2013-2014 eğitim öğretim yılında Çankırı il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 10 ortaokulda sekizinci sınıfta öğrenim gören 963 sekizinci sınıf öğrencisi (470 kız ve 493 erkek) tabii tutulmuştur. Araştırma sonucunda, kızların, yüksek sosyoekonomik düzeydeki okullarda öğrenim görenlerin, son çocukların, anne ve babası yükseköğrenim düzeyine sahip olanların, babası çalışanların, çekirdek aileye sahip öğrencilerin, aile gelir durumu asgari ücret üstünde olanların ve akademik başarısı çok iyi öğrencilerin vatandaşlık algısının anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Kaya (2013)'nın, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algıları İle Politik İlgi ve Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı doktora çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları liberal, cumhuriyetçi ve küresel mana da ortaya konulmaya çalışılmış ve ayrıca vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılım arasındaki bağ ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada karma araştırma metodu kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bölümünde seçkisiz örnekleme yöntemlerinden (olasılığa dayalı) küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise öğretmen adaylarının vatandaşlık algısı, politik ilgi ve politik katılımlarının belirlenmesi amaçlandığından seçkisiz olmayan örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, vatandaşlık kavramını öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu özellikle erkek öğretmen adayları, vatandaşlık görevlerini yerine getirme, dayanışma ve devlete

bağlılık gibi kavramlarla ifade ederek cumhuriyetçi vatandaşlık özelliklerine vurgu yapmışlardır. Benzer şekilde öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu iyi vatandaşın, vatandaşlık görevlerinin farkında olan, bu görevleri yerine getiren ve ülkesine faydalı olan kişi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu vatandaşlık görevlerinin mutlaka yerine getirilmesini istemektedir. Ancak insan hakları ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan öğretmen adayları insan hakları ile vatandaşlık görevlerini birbirine karıştırarak haklar konusunu daha çok karşılaştıkları sorunlarla birlikte ele almışlardır. Liberal vatandaşlık ve cumhuriyetçi vatandaşlık algısı boyutunda öğretmen adaylarının üniversiteye gelmeden önce yaşadıkları coğrafi bölgeye göre anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu eğitim - öğretim hayatları boyunca aldıkları vatandaşlık eğitimi ile ilgili derslerin teorik olarak işlendiğini belirtmişlerdir. Eğitim görülen şehrin büyüklüğüyle orantılı olarak öğretmen adaylarının öğrenci kulüplerine, sivil toplum kuruluşlarına ve konferanslara daha fazla katıldıkları belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu küreselleşmeyi ülkelerin birbirine benzemesi, ülkeler arasında serbest dolaşımın, ilişkinin ve ticaretin artması şeklinde ifade etmiştir. Öğretmen adayları, küresel bir vatandaş tarif ederken evrensel değerlere sahip olma, farklı ülkelerde yaşayan insanların sorunlarına duyarlı olma, dünyanın iyiliği için çalışma ve insanlara karşı hoşgörülü olma gibi özellikleri ön plana çıkarmışlardır. Politikaya ilgi konusunda erkek öğretmen adaylarının politikaya ilgilerinin daha fazla olduğu görülmüştür. Nicel bulgularda da benzer şekilde politikaya ilgi açısından erkeklerin lehine olan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Politikaya katılım açısından kız öğretmen adaylarının büyük çoğunluğunun katılımı oy kullanma ile sınırlı kalmıştır. Erkek öğretmen adaylarının ise oy kullanmanın dışında ileri düzey politik aktivitelere de katıldıkları belirlenmiştir. Politikaya temel düzeyde katılım aşamasında cinsiyete göre ve üniversiteye gelmeden önce yaşanan bölgeye göre anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Politik bilgi konusunda kız öğretmen adayları kendilerini bilgisiz olarak değerlendirirken erkek öğretmen adayları ise bilgili ya da kısmen bilgili olarak değerlendirmiştir. Öğretmen adaylarının cumhuriyetçi vatandaşlık algısı ile politik ilgisi arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki görülürken; temel düzey politik katılımları ile arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algısı ile politik ilgisi arasında orta düzeyde, ileri düzey politik katılımları ile arasında düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Yılmaz (2013)'ın, "İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi" adlı çalışmasında, ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin vatandaşlık eğitiminde sık kullanılan sorumluluk, hak, eşitlik, adalet, vatandaşlık ve egemenlik kavramlarına ilişkin algılarını ortaya koymak maksadıyla yapılmıştır. Araştırma da kullanılmak üzere seçilen katılımcılar İstanbul ilinde bulunan 5 ilçedeki okuldan seçilmiştir. Nitel araştırma tasarımının kullanıldığı çalışmada temel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır. Araştırma verileri sürekli karşılaştırma ve betimsel analiz yöntemleri kullanılarak tahlil edilmiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyete göre kavram algısında anlamlı sonuç elde edilmiştir. Öğrencilerin kavramlara yönelik algılarında cinsiyetin kısmen etkili olduğu, kız öğrencilerin sorumluluk algılarının erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğu anlaşılmıştır. Kavramların genel olarak algılayış biçimi; hak ve sorumluluk algılarının gelişmiş olduğu fakat bazı öğrencilerin eşitlik, adalet, vatandaşlık ve egemenlik algılarının eksik olduğu bu sebepten ötürü kavram yanılgısı içerisinde oldukları görülmüştür.

Kara, Topkaya ve Şimşek (2012)'in, "Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri" adlı çalışmasında, 2004 yılında yenilenen ilköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programının yenedünya düzeninin yapısına uygun olarak ileri sürülen aktif vatandaşlık eğitiminde özellikle değerler eğitimi bileşeninde çeşitli parametreler açısından ele alınarak tartışılmıştır. Araştırmada yöntem olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından o dönemde uygulanmakta olan ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programı içerik analizine tabi tutulmuştur. Ayrıca gerek alan yazındaki gerekse sosyal politika, hukuk, siyasal bilimler gibi disiplinlerde ele alınan aktif vatandaşlık kavramıyla sosyal bilgiler programının muhtelif bileşenleri taranmış, konu kuramsal spekülasyon yoluyla da tartışılmıştır. Sonuç olarak; 2004 sosyal bilgiler öğretim programının bilgi, beceri, tutum, değerler ve kavramlar eğitiminde açtığı yeni anlayış milli eğitimde 2005 yılından itibaren uygulamaya başlanan sosyal kulüpler yönetmeliğinin sunduğu topluma hizmet çalışmalarısıyla aktif vatandaşlık eğitiminin hedeflediği kazanımlara kendiliğinden yaklaşılacağı düşünülmektedir.

Ersoy (2012)'un, "Annelerin Vatandaşlık Algısı, Çocuklarında Vatandaşlık Bilinci Geliştirme Uygulamaları ve Karşılaştıkları Sorunlar" adlı çalışmasında, sorunların ana sebepleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma yapmak için ise 2008 yılında Eskişehir'deki bir ilköğretim okulu seçilmiştir. Burada 29 anneden yarı

yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Annelerin çoğunluğu vatandaşı, toplum tarafından kabul edilen ahlak ve değerleri benimseyen kişiler olarak algılamakta ve bu kişileri de iyi vatandaş olarak tanımlamaktadırlar. Evde annelerin çoğu, çocuklarını iyi vatandaş olarak yetiştirmek için temel ahlak kuralları ve değerlerini onlara öğrettiğini belirtirken; çok az sayıda anne de çocuklarına siyasal okuryazarlık kazandırdığını belirtmiştir. Anneler çocuklarını iyi bir vatandaş olarak yetiştirirken ekonomik, eğitim, sosyal çevre ve yazılı ve görsel basından kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını söylemişlerdir. Öneriler kısmında; elde edilen bulgulara göre annelerin etkili vatandaşlık konusunda bilgilendirilmesi ve okulda öğrencilerin siyasal okuryazarlık ve toplumsal katılım yeterliklerini geliştirecek etkinliklere katılması önerilmiştir.

Öcal (2011)'in, "İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Haklarına İlişkin Görüşleri" adlı çalışmada, inceleme yapılmış haklar konusunda öğrencilerin ne düşündükleri çeşitli değişkenlerle birlikte ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmaya Aksaray kent merkezindeki yedinci sınıfta öğrenim gören 483 öğrenci dâhil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak Sherrod (2008)'un daha önce kullandığı 13 maddelik ölçme aracı kullanılmıştır. Fakat bu ölçek daha sonra geliştirilerek önce 25 daha sonra ise tekrar düzenlenerek 18 maddeye düşürülmüştür. Öğrencilere 18 maddelik 5'li likert tipi anket uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre, kız öğrencilerin ortalama puanlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca şehirlerde ikamet eden çocukların haklara ve özgürlüklere ilişkin görüşlerinin köy ve kasabada ikamet edenlere göre daha pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir. Ailesinin aylık geliri yüksek olanların düşük olanlara göre vatandaşlığa ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin vatandaşlığa yönelik tutumlarında olumlu yönde bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma sonucunda coğrafi manada eşitsizliklerin bir an evvel giderilmesi tavsiye edilmiştir.

Güven (2010)'in, "İlköğretim Birinci Kademedeki Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması" adlı doktora tezinde, insan hakları ve vatandaşlık ara disiplin kazanımları çerçevesinde ilköğretim 5. sınıf öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi programlarındaki vatandaşlık anlayışına yönelik algı ve görüşlerini, öğrencilerin bu kazanımlara ulaşma düzeylerini saptamaya çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Samsun ili Bafra ilçesindeki 39 resmi ilköğretim

okulunun birinci kademesinde eğitim almakta olan 2074 kadar 5. sınıf öğrencisi ile yine adı geçen ilçede görev yapan 28 kadar 5. sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Buralardan elde edilen veriler nicel ve nitel yöntemle toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerine kendilerinin kazanımlara uygun olarak vatandaşlık eğitimi dersini verdiklerini söylemişlerdir fakat vatandaşlık bilincinin oluşmasında öğretmenlerin yanı sıra; aile, çevre, medya gibi faktörlerin olumsuz rolü olduğunu ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, eğitim sisteminin aktif katılımcı hak ve yükümlülüklerinin bilincinde vatandaşlar yetiştirdiğini ifade etmişlerdir.

Çelik (2009)'in, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceğine İlişkin Görüşleri” adlı doktora çalışmasında öğretmenlerin görüşlerini belirlemek esas amaçtır. Araştırmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılmasıyla yöntem çeşitlemesi türlerinden açıklayıcı karma yöntem deseni uygulanmıştır. Bu maksatla, 2007-2008 eğitim öğretim yılında İstanbul, Eskişehir ve Kars illerindeki ilköğretim okullarında görev yapan 605 sosyal bilgiler öğretmenine anket uygulanmış ve 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile de görüşme yapılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenleri vatandaşlık eğitimi en çok vatandaşlık görev ve sorumluluklarının öğrenilip uygulanması bağlamında tanımlamıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu okulda verilen vatandaşlık eğitiminin önemli olduğunu düşünmektedir. Okul dışında en etkili unsurun ise aile olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenleri, küresel düzeyde geçerli vatandaşlık özelliklerinin kazandırılmasının vatandaşlık eğitiminin amaçları içinde yer alması gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenler öğrencilerine “vatanına milletine ve ulusal değerlere bağlı olmak” özelliğini kazandırmak istemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşık yarısı vatandaşlık eğitiminin ayrı bir ders olarak verilmesi gerektiğini düşünür. Sosyal bilgiler öğretmenleri, vatandaşlık eğitimi konularının öğretiminde en çok soru-cevap etkinliğine yer vermektedir. Değerlendirme türlerinden de en çok çoktan seçmeli testleri kullanmaktadırlar. Öğretmenler, öğrencilerini topluma hizmet uygulamalarına katılmaya teşvik etmeli ve öğrencilerinin sosyal katılım becerilerini geliştirmek için sosyal kulüpleri kullanarak ve öğrencilerini çeşitli projelere yönlendirmelidir. Sosyal bilgiler eğitimi daha etkili hale getirmek için duyulan ihtiyaçların başında ise öğrenci velilerinin desteğinin gelmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Senay (2008)'in, "Türk Vatandaşlık Deneyimini Gençlerin Nasıl Algıladıkları" adlı çalışmasında, İstanbul'da bulunan 70 üniversite öğrencisi ile görüşülmüştür. Nitel verilere dayalı olarak yapılan çalışmada, üniversite gençliğinin, vatandaşlığı nasıl nitelendirdikleri üzerinde durulmuş olup, kendilerini haklar, görevler ve uygulamalar konusunda ise nasıl değerlendirdikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre, vatandaşlığı yasal statü, kimlik ve yurttaşlık değerleri olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda vatandaşlığı liberal açıdan algılayan öğrenciler sözleşme ile belirlenen yasal sınırlar dışında devlete karşı herhangi bir sorumlulukları olmadığını düşünmektedirler. Bu sebepten ötürü devleti vatandaşların özgürlüğünü ve güvenliğini sağlayan bir gece bekçisi veya nizamın temsilcisi olarak düşünmektedirler. Özgürlük kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadırlar. Cumhuriyetçi bir şekilde cevap verenler ise vatandaşlığın yurttaşlık değerleri ile ilgili olduğunu belirtmektedirler. Erdemli vatandaşlığın da üzerinde duran aktif cumhuriyetçi vatandaşlar, toplumda vatandaşlık görevlerini yerine getirme, ortak iyiyi temsil etme ve devlete bağlılığın önemli olduğunu belirtmişlerdir. Ortak değer olarak erdemlilik üzerinde yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak; bu çalışmada, Türk vatandaşlık kavramının cumhuriyetçi kavramı ortaya çıkardığı sonucuna varılmıştır.

Ersoy (2007)'un, "Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Uygulamalarına İlişkin Görüşleri" isimli doktora çalışmasında, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde etkili vatandaşlık eğitimi için gerçekleştirdikleri uygulamaları ve vatandaşlık eğitimi konusundaki eğitim ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden faydalanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Anket 404 öğretmene uygulanırken, 24 öğretmenle de görüşmeler sağlanmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre; öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlık eğitiminde önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler etkili vatandaşı; haklarını ve sorumluluklarını bilen ve yerine getiren aynı zamanda başkalarının haklarına saygılı olan kişi şeklinde tanımlayarak sosyal bilgiler dersinin vatandaşlık eğitiminde önemli bir rolü olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, vatandaşlık eğitiminde materyal olarak çoğunlukla ders kitaplarından yararlanmakta, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilen öğretmen kılavuz kitaplarındaki ders planlarını aynen ya da yer yer değişiklikler yaparak bunları derslerinde uygulamaktadırlar. Öğretmenler, öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili kazanımlarını

ölçmek maksadıyla en çok gözlem, yazılı yoklama sınavları, testler ve ürün dosyaları ile değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler, ailenin sosyo ekonomik düzeyi, görsel ve yazılı basının olumsuz etkileri ve toplumdaki yanlış inanışları vatandaşlık eğitiminde en önemli sorunlar olarak görmektedirler. Öğretmenler ayrıca vatandaşlık konularının öğretiminde vatandaşlık bilgisinin yanında vatandaşlık eğitiminde planlama, yöntemler ve etkinlik örnekleri, araç gereçler ve değerlendirme konularında kendilerini yetersiz olarak nitelendirmişlerdir. Bu nedenden dolayı vatandaşlık eğitimine yönelik seminer verilmesini önermişlerdir.

Narin (2007)'in, “İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi, Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde Hayat Bilgisi dersi öğretim programının vatandaşlık bilgi, beceri ve değerlerini kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanılmış olup karma araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmı için 55 maddelik anket, nitel kısmı için ise yarı yapılandırılmış soru formları kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bulgularına göre, hayat bilgisi dersi öğretim programı vatandaşlık bilgi ve becerilerini öğrencilere kazandırma açısından önemli derecede yeterli bulunurken vatandaşlıkla ilgili kimi değerleri kazandırma açısından ise yetersiz olduğu belirtilmiştir. Öğretmenler hayat bilgisi dersinin millîlikten uzak olduğunu ifade etmişlerdir. Oysaki öğretmenler, hayat bilgisi dersi ile öğrencilere başkalarının haklarına saygılı olma, dürüst ve hoşgörülü olma, vatani milleti ve bayrağı sevmeye gibi milli ve bütüncül değerlerin kazandırılması gerektiğini de ifade etmişlerdir. Aynı zamanda çalışmada elde edilen sonuçlar nitel verilerde de desteklenmiştir.

Koç (2007)'un, “İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi” adlı çalışmasında 2005-2006 öğretim yılında Baskil Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda öğrenim gören 40 öğrenci incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen öğrencilerin evrensel değerlerine ilişkin tutum ölçeği kullanılmıştır. Ön-test ve son-test yapılmıştır. Irk üstünlüğü, eşitlik, sorumluluk alma, insanların siyasal, sosyal ve ekonomik tercihlerine saygı duyulması her insanın hayat özgürlüğünün olması, bireyin özgürlüğünün her toplum içinde aynı oranda esas alınması, her insanın fikrini özgürce söyleyebilmesi konusundaki tutumlarında pozitif yönde

gelişme olduğu belirlenmiştir. Ayrıca değişkenler noktasında değişkenlerin sonucu etkileyecek nitelikte önemli bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Parlak (1999)'ın, "Türkiye'de Gençlik ve Siyaset H.Ü. Beytepe Kampüsü Örneği" isimli yüksek lisans tezinde, öğrencilerin siyasi eğilimlerini, siyasi kurumlara ilişkin düşüncelerini, siyasi katılım düzeylerini, demokratik değerlerini ve siyasi kültürünü araştırmayı hedeflemiştir. Bu sebepten ötürü Hacettepe Üniversitesinde bulunan çeşitli fakültelerde öğrenim gören 665 öğrenciye anket uygulanmıştır. Bunlardan 659 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Öğrenci gençliğinin siyasi içerikli dernek vb. örgütlere üyelik bazında katılım düzeyi %5.3 gibi oldukça düşük düzeyde bulunmuştur. Gençlerin ayrıca sivil toplum örgütlerine de katılım düzeyi oldukça düşük bulunmuştur. Gençlerin %24.1'i seçimlerde oy kullanırken, %13.8'i ise siyasetle hiç ilgilenmediğini ifade etmiştir. Gençlerin sadece %11.7'si siyasi içerikli toplantılara katılmak, parti gençlik kollarına üye olmak gibi aktif katılım etkinlikleri içindedir. Gençlerin siyasi konularda çekinmeleri ve siyasetten uzak olmalarının nedenleri olarak da yasal engeller, soruşturma türü bir takibe alınma kaygısı gibi sebepler sıralanmıştır.

2.2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Franken (2014)'in, "Belçika'da Din ve Vatandaşlık Eğitimi: Gelecek İçin Öneriler" adlı çalışmasında, Belçika eğitim sistemini incelemiştir. Vatandaşlık eğitimi konusunda diğer Avrupa ülkelerinin gerisinde olan Belçika da bu durumun sebeplerini araştırmak asıl maksadı olmuştur. Bu nedenden ötürü yaptığı öğretici çalışmasında vatandaşlığın alanında olan bazı çalışmaların din eğitimi dersi ile disiplinler arası ilişkilendirilerek din eğitimi dersi çatısı altında olması sonucuna ulaşmıştır. Bu dersin de Belçika da daha çok dinlerin temsilci kuruluşları tarafından verilmesinin doğurduğu dezavantajlı durumu gözler önüne sermiştir. Din eğitimi dersinden sorumlu öğretmenlerin vatandaşlık bilgilerinin sorgulanabilir düzeyde geri olması Belçika'da vatandaşlık eğitiminin kalitesini düşürmektedir.

Kar ve Kenedy (2014)'nin, "Asyalı Öğrencilerin 'İyi' Vatandaşlık Algıları: Demokratik Değerlerin Rolü ve Geleneksel Kültüre Tutumları" adlı çalışmasında, İyi vatandaşlık algılarına demokratik değerler ve geleneksel kültürün vermiş olduğu bilincin etkisi araştırılmaya çalışılmıştır. Uluslararası Sivil ve Vatandaşlık Eğitimi

Çalışmaları adlı çalıştayıdan elde edilen verilerle araştırma yürütülmüştür. Araştırmaya Asya ülkeleri olan Hong Kong, Endonezya, Kore, Tayland ve Çin Taipei'den yaşları 13-14 arasında değişen 23565 sekizinci sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Öğrencilerin çoğu iyi vatandaşlığı geleneksel kültür ile bağdaştırmıştır. Çevreci olmak, aktif vatandaş olmak, oy kullanmak, devlet görevlilerine saygılı davranmak çıkan sonuçlardandır. Araştırma sonucunda gelecek için yapılması planlanan önerme ise, Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinin de dâhil edilerek kültürel karşılaştırmaların yapılma düşüncesidir.

Jerome (2012)'nin, "İngiltere'de Hizmet Öğrenimi Ve Aktif Vatandaşlık Eğitimi" adlı çalışmasında, aktif vatandaşlığın nasıl öğretilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu maksatla ABD ve İngiltere karşılaştırılmıştır. İngiltere'nin orta öğretim müfredatında aktif vatandaşlığı nasıl ele aldığı üzerinde durulmuştur.

Phipps (2010)'in, "Lise Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Demokratik Vatandaşlık İçin İnançları ve Eğitimleri" isimli doktora tezinde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık kavramı hakkındaki tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu maksatla, anket ve görüşme formu ile sınıf gözlem raporu da kullanılmıştır. Araştırmaya dört öğretmen katılmıştır. Öğretmenler sosyal bilgiler ile vatandaşlığı bağdaştırma noktasında bazı sorunlar yaşamış olsalar da vatandaşlığı çok farklı nitelendirmişlerdir. Başkalarının haklarına saygılı olmak, çok kültürlü toplumda yaşam ve yerel topluluk ve üyelikleri noktasında fikir ayrılıklarına düşmüşlerdir.

Lim (2008)'in, "İngilizce, Fen Bilimleri ve Matematik Dersinde Programlar Aracılığıyla Küresel Vatandaşlık Eğitimi" adlı araştırmasında, ilköğretim grubu öğrenciler araştırma grubu olarak seçilmiştir. Araştırma da öğrencilerin tutumları ölçülmeye çalışılmıştır. Bu maksatla seçilen şehir olan Atlantis'i öğrencilerin kurtarması için el ele vermesi istenmiş ve öğrenme ortamı ona göre düzenlenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin motivasyon ve birbirine karşı bağlılık duyguları gelişmiş fakat küresel algıları ile ilgili anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Sherrod (2008)'un, "Ergenlik Çağındaki Öğrencilerin Vatandaşlık Görüşlerine Yansıttığı Hak Algıları" adlı çalışmasında, 13-18 yaşları arasında 304 ergen öğrenci ile çalışma yapmıştır. Öğrencilerin vatandaşlığın hak ve sorumlulukları hakkındaki görüşlerini incelemek amacıyla çalışma yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, 13-18

yaşları arasındaki ergenlik çağında olan öğrencilerin haklar konusundaki algıları BM Çocuk Hakları Sözleşmesi ile de belirlenen hak kazanımı ve özgürlüklerle ilgili iki bileşene indirgenmiştir. Sorumluluklar, sivil odaklı ve politik değerlerden oluşmaktadır. Ailenin eğitim düzeyinin etkisi de vurgulanmıştır.

Lyon (2006)'un, "Cezaevi ve Vatanseverler: "Tucsonian" Direnişi ve Savaş Sırasında Vatandaşlık II" adlı çalışmasında, bir grup insanın hayatını ve savaş direnişini incelemektedir. Bireyler ile devlet arasındaki ilişkiyi dile getiren çalışma, sözlü tarih ve arşiv araştırmalarına dayanarak vatandaşlığı tartışmalı olarak inceler. "Tucsonian" taslağına direnen Niseimen (Japon soylu Amerikalılar) II. Dünya Savaşı sırasında hapsedildiklerini protesto etmek amacıyla seçici hizmet yasalarını ihlal ettiği gerekçesi ile federal cezaevlerinde hapsedildiler. Araştırmada hapishanedeki yaşam mahkûmların dilinden ifade edilerek ceza infaz kurumundaki yaşantı hakkında da bilgi edinilebilir ve bu hapishanenin vatandaşlığın dönüşümüne katkısı noktasında gerçekçi gözlemlere ulaşılabilir. Savaş bittikten ve tahliye olduktan sonra ki yaşantı hakkında da bilgi sahibi olunabilir.

2.2.3 Alanyazın Taramasının Sonucu

Yapılan alanyazın taraması sonucunda, vatandaşlık ile ilgili çalışmalar genellikle vatandaşlık eğitimi, vatandaşlık kavramı ve türleri ile vatandaşlık algısı üzerine yapılmıştır. Vatandaşlığın kuramsal çerçevesinin oldukça geniş olması bu alanda çalışmaların çeşitlenmesine vesile olmaktadır. Vatandaşlık algısı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, genellikle öğrenci, veli, öğretmen veya öğretmen adayı üzerine yoğunlaşıldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında vatandaşlık kavram ve kiplerinin yanlış anlaşıldığı tespit edilmiştir. Bu kavram ve kiplerin geçmiş yaşantı ve kültüre bağlı olmadan bilimsel çerçevede kalınarak yeniden topluma kazandırılması gerektiği üzerinde durulmuştur. Aile, öğretmen ve çevrenin şuurlu olmasının öğrencilerin vatandaşlık bilincinin gelişmesinde önemli rolü olduğu da tespit edilen diğer hususlardandır. Aynı zamanda vatandaşlık algılarının gelişmesinde yine aile, alınan eğitim ve çevre oldukça etkilidir. Türkiye de vatandaşlık eğitiminin gelişmesinde sosyal bilgiler eğitim programının da güçlü ve etkili olduğu da çalışmalarda dile getirilmektedir.

Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda kalmakta olan mahkûmların vatandaşlık algı durumlarının ve algılarının çeşitli değişkenlere bağlı kalınarak incelenmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1 ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 2012). Bu araştırmada iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişim olup olmadığını ve değişimin derecesinin belirlenmesi amaçlandığından araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modellerinde; iki ya da daha fazla sayıda değişken arasındaki birlikte değişimin derecesi belirlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama modeli, korelasyon türü ilişki ve karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişki olmak üzere iki türlü olarak yapılır (Karasar, 1999). Araştırmanın amacı bağlamında mahkûmların vatandaşlık algı düzeyleri ve algı boyutları (liberal, cumhuriyetçi ve küresel) çeşitli değişkenlere göre ele alınarak belirlenmeye çalışılmıştır.

3.2 ARAŞTIRMA GRUBU

Çalışmanın araştırma grubunu Sakarya ilinin Ferizli ilçesinde bulunan, Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda adli suçlardan dolayı hükümlü veya tutuklu bir şekilde kalmakta olan mahkûmlar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından ceza infaz kurumu güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde uygun bulunan koşullardan toplam 352 mahkûm araştırma grubuna dâhil edilmiştir. Araştırma grubu belirlenirken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme seçilmiştir. Araştırma grubunun özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Katılımcılarının Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişken	Grup	N	%
Cinsiyet	Erkek	300	85,2
	Kadın	52	14,8
	Toplam	352	100
Yaş	29-44 yaş	173	49,1
	18-28 yaş	117	33,2
	45 yaş ve üstü	62	17,6
	Toplam	352	100
Suç Türü	Hırsızlık/Gasp/Yağma/Vergi Borcu	113	32,1
	Uyuşturucu	89	25,3
	Cinsel İstismar	43	12,2
	Dolandırıcılık/Kaçakçılık	38	10,8
	Cinayet/Taksirle Adam Öldürme	37	10,5
	Yaralama/Hakaret	32	9,1
	Toplam	352	100
Farklı Ceza/İnfaz Kurumunda Kalma Durumu	Evet	197	56,0
	Hayır	155	44,0
	Toplam	352	100
Medeni Durum	Bekâr	181	51,4
	Evli	171	48,6
	Toplam	352	100
Eğitim Durumu	İlköğretim	192	54,5
	Ortaöğretim	123	34,9
	Yükseköğretim	28	8,0
	Toplam	343	97,4
Askerlik Durumu	Yaptı	244	69,3
	Yapmadı	56	15,9
	Toplam	300	85,2

Tablo 1’de görüldüğü gibi; cinsiyet değişkenine göre, araştırma 300 erkek, 52 kadın hükümlü ve tutuklu katılımcı ile yürütülmüş olup katılımcıların %85,2’si erkek, %14,8’i ise kadındır. Yaş değişkenine göre, katılımcıların %33,22’si (117) 18-28 yaş aralığında, %49,1’i (173) 29-44 yaş aralığında ve kalan %17,6’sı (62) ise 45 yaş ve üzerindedir. Suç türü değişkenine göre ise araştırmanın katılımcılarının %25,3’ü (89) uyuşturucu, %10,5’i (37) cinayet/taksirle adam öldürme, %10,8’i (38) dolandırıcılık/kaçakçılık, %9,1’i (32) yaralama/hakaret, %32,1’i (113) hırsızlık/gasp/yağma/vergi borcu ve kalan %12,2’si (43) de cinsel istismar suçlarını işlemişlerdir. Farklı ceza infaz kurumunda kalma durumuna göre, araştırmanın katılımcılarının %56’sı (197) farklı ceza infaz kurumunda kaldıklarını geriye kalan %44’ü (155) ise farklı ceza infaz kurumunda kalmadıklarını belirtmişlerdir. Medeni duruma göre ise, araştırmanın katılımcılarının %48,6’sı (171) evli iken kalan %51,4’ü (181) ise bekârdır. Araştırmanın katılımcılarının %54,5’i (192) ilköğretim, %34,9’u (123) ortaöğretim ve %8,0’i (28) ise yükseköğretim mezunu iken 9 tane katılımcının eğitim durumu hakkında bilgi alınamamıştır. Araştırmada erkek katılımcılarının %69,32’ü (244) askerliğini yapmış iken %15,9’u (56) ise henüz askerlik yapmamıştır.

3.3 VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırma kapsamındaki verileri elde etmek üzere Kaya (2013) tarafından geliştirilen “Vatandaşlık Algısı Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ölçek, liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık olmak üzere 3 alt boyut olarak sınıflandırılmış olup toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarının .62 ile .75 arasında değiştiği, toplam ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise .71 olarak bulunmuştur. Beşli Likert tipinde olan ölçeğin maddelerine verilecek cevaplar “Kesinlikle katılıyorum” (5) ile “Kesinlikle katılmıyorum” (1) arasında değişmektedir. Ölçekten en fazla 100, en az 20 puan alınabilmektedir. Ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından alınan puanların aritmetik ortalama olarak yüksek olması, bireyin o boyuttaki vatandaşlık algısının yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik

katsayılarının .64 ile .72 arasında değiştiği görülmüş olup, toplam ölçeğin güvenirlik katsayısı ise .76 olarak bulunmuştur.

3.4 VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Bu araştırmanın verileri, Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda adli suçlardan dolayı hükümlü veya tutuklu bir şekilde kalmakta olan toplam 352 mahkûma “Vatandaşlık Algısı leği” uygulanarak toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanma sürecinden bahsedilirse, araştırmanın ceza infaz kurumunda yapılabilmesi maksadıyla, Sakarya niversitesi etik kurulu başvuru formu doldurulup tezin başlığı amacı, önemi, kısa zeti ve yöntem kısmı hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Daha sonra bu form niversiteye teslim edilmiştir. Burada niversite tarafından belirlenen jürinin yapmış olduğu incelemenin neticesinde olumlu sonuçlanan “Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu Onay Belgesi” verilmiştir. Bu belge ve üniversiteden alınan üst yazı ile birlikte Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’ne başvuru yapılmıştır. Daha sonra Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığı kanalı ile Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğünden gelen olumlu yanıt ile birlikte Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumu müdürlüğüne şahsen başvurulmuştur. Burada toplanan gözlem kurulunun da gerekli önlemlerin alınması koşuluyla ceza infaz kurumunda araştırma yapmayı uygun görmesi neticesinde ölçek ceza infaz kurumundaki mahkûmlara uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 20.0 paket programından yararlanılarak çözümlenmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini test etmek için basıklık, arpıklık istatistikleri ve Kolmogorov-Smirnow testi yapılmış olup, verilerin normal dağıldığı saptandığından parametrik testler kullanılmıştır. Alt problemlere bağlı olarak verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama, standart sapma, ilişkisiz örneklemler için t-testi ve tek faktörlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testleri uygulanmıştır. Farklılıkların anlamlılığının test edilmesinde anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Nicel veri setlerinin normal dağılım gösterip göstermeme durumu Kolmogorov-Simirnov ve Shapiro Wilk testi sonuçlarına göre belirlenmektedir. Gözlem sayısı 29'dan az olduğunda Shapiro Wilks, fazla olduğunda ise Kolmogorov-Simirnov (Lilliefors) testi kullanılmaktadır (Kalaycı, 2008). Veri sayısı 352 olduğundan Kolmogorov-Simirnov (Lilliefors) testi sonucu incelenmiş olup, ölçek verilerinin anlamlılık değerlerinin 0,05'ten küçük olması nedeniyle verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Ayrıca, verilerin dağılımlarının, çarpıklık ve basıklık katsayıları gibi istatistikler üzerinden incelenmesi, betimsel yöntemler olarak da belirtilmektedir (Abbott, 2011). Bu çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırları içinde 0'a yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ± 2 sınırları içinde 0'a yakın olması normal dağılımın varlığına kanıt olarak değerlendirilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Çalışmada kullanılan verilerin çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırlarının dışında ve hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ± 2 sınırlarının dışında olmasından dolayı verilerin normal dağılıma uygunluk gösterdiği söylenebilir. Yapılan analizlerden elde edilen değerler Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Normallik Testine İlişkin Bulgular

	Skewness	Kurtosis	Kolmogorov-Smirnov	Shapiro-Wilk
	İstatistik	İstatistik	P	P
Liberal Vatandaşlık	-1,56	-1,69	,23	,42
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	1,20	1,42	,12	,33
Küresel Vatandaşlık	-1,68	1,53	,08	,12
Toplam	-1,49	1,37	,07	,40

**p<.01; *p<.05

Yapılan analiz sonuçlarında parametrik testlerin kullanılabilmesine karar verilmiştir. Araştırmanın amacı bağlamında gerçekleştirilen analizler neticesinden elde edilen bulgular bu bölümde verilmiştir. Ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmların vatandaşlık algılarına liberal vatandaşlık algısı, cumhuriyetçi vatandaşlık algısı ve küresel vatandaşlık algısı ilişkin elde edilen puan ortalamaları ve standart sapmalar Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına Ait Puan Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Ölçek	Alt Boyutlar	Min.Puan	Maks.puan	N	\bar{X}	Ss
Vatandaşlık Algısı	Liberal Vatandaşlık	1,86	5,00	352	4,53	0,53
	Cumhuriyetçi Vatandaşlık	1,57	5,00	352	3,69	0,72
	Küresel Vatandaşlık	1,50	5,00	352	3,92	0,76
	Toplam	2,02	5,00	352	4,05	0,51

Tablo 3'e göre katılımcıların, vatandaşlık algısı ölçeğinin *Liberal Vatandaşlık* boyutundaki algılarının “kesinlikle katılıyorum” düzeyinde yüksek olduğu ($\bar{X} = 4,53 \mp 0,53$), “*Cumhuriyetçi Vatandaşlık*” ve “*Küresel Vatandaşlık*” boyutlarındaki algılarının ise “katılıyorum” düzeyinde (sırasıyla $\bar{X} = 3,69 \mp 0,72$; $\bar{X} = 3,92 \mp 0,76$;) olduğu belirlenmiştir. Vatandaşlık Algısı Ölçeğinin toplamında ise katılımcıların algılarının yine “katılıyorum” düzeyinde ($\bar{X} = 4,05 \mp 0,51$) olduğu söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.Hükümlü ve Tutukluların Cinsiyetlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	T	p
Liberal Vatandaşlık	Erkek	300	4,55	0,51	-1,92	,056
	Kadın	52	4,40	0,61		
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Erkek	300	3,65	0,71	3,01	,003**
	Kadın	52	3,97	0,73		
Küresel Vatandaşlık	Erkek	300	3,89	0,76	1,89	,060
	Kadın	52	4,10	0,76		
Tüm Ölçek	Erkek	300	4,03	0,50	1,68	,094*
	Kadın	52	4,16	0,58		

** p<,01; *p<,05

Tablo 4 incelendiğinde kadın ve erkek katılımcıların vatandaşlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi uygulanmış ve sadece “Cumhuriyetçi Vatandaşlık” alt boyutundan alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından $p < ,01$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak

bulunmuştur. Erkek katılımcıların “Cumhuriyetçi Vatandaşlık” alt boyutundan aldıkları ortalama puanları ($\bar{X} = 3,65$), kadın katılımcıların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 3,97$) anlamlı düzeyde düşük olarak bulunmuştur.

Ölçeğin diğer alt boyutlarından ve tamamından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın cinsiyet değişkenine göre anlamlı olmaması kadın ve erkek katılımcıların Liberal Vatandaşlık ile Küresel Vatandaşlık algılarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testinin sonuçları Tablo 5 ve Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 5. Hükümlü ve Tutukluların Yaşlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Yaş	N	\bar{X}
Liberal Vatandaşlık	18-28 yaş	117	4,47
	29-44 yaş	173	4,53
	45 yaş ve üzeri	62	4,62
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	18-28 yaş	117	3,68
	29-44 yaş	173	3,66
	45 yaş ve üzeri	62	3,81
Küresel Vatandaşlık	18-28 yaş	117	3,92
	29-44 yaş	173	3,90
	45 yaş ve üzeri	62	3,96
Tüm Ölçek	18-28 yaş	117	4,02
	29-44 yaş	173	4,03
	45 yaş ve üzeri	62	4,13
	Toplam	352	4,05

Tablo 6. Hükümlü ve Tutukluların Yaşlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

Ölçek ve Alt Boyutlar		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Farklar
Liberal Vatandaşlık	Gruplararası	,952	2	,48	1,72	,181	
	Gruplariçi	96,632	349	,28			
	Toplam	97,584	351				
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Gruplararası	1,078	2	,54	1,03	,359	
	Gruplariçi	183,018	349	,52			
	Toplam	184,096	351				
Küresel Vatandaşlık	Gruplararası	,149	2	,07	,13	,880	
	Gruplariçi	202,536	349	,58			
	Toplam	202,684	351				
Tüm Ölçek	Gruplararası	,546	2	,27	1,04	,354	
	Gruplariçi	91,478	349	,26			
	Toplam	92,023	351				

* p<.05, **p<.01

Tablo 6’da görüldüğü gibi, katılımcıların vatandaşlık algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, katılımcıların yaşlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (p>.05). Başka bir ifadeyle farklı yaşlardaki katılımcıların vatandaşlık algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testinin sonuçları Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 7. Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Düzeylerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}
Liberal vatandaşlık	İlköğretim	192	4,52
	Ortaöğretim	123	4,53
	Yükseköğretim	28	4,58
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	İlköğretim	192	3,68
	Ortaöğretim	123	3,68
	Yükseköğretim	28	3,87
Küresel Vatandaşlık	İlköğretim	192	3,86
	Ortaöğretim	123	3,91
	Yükseköğretim	28	4,19
Tüm Ölçek	İlköğretim	192	4,02
	Ortaöğretim	123	4,04
	Yükseköğretim	28	4,21
	Toplam	343	4,04

Tablo 8. Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Düzeylerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

Ölçek ve Alt Boyutlar		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Farklar
Liberal vatandaşlık	Gruplar arası	,09	2	,05	,16	,850	
	Gruplar içi	93,79	340	,28			
	Toplam	93,88	342				
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Gruplar arası	,88	2	,44	,84	,432	
	Gruplar içi	177,49	340	,52			
	Toplam	178,37	342				
Küresel Vatandaşlık	Gruplar arası	2,64	2	1,32	2,29	,103	
	Gruplar içi	195,52	340	,58			
	Toplam	198,15	342				
Tüm Ölçek	Gruplar arası	,89	2	,44	1,71	,182	
	Gruplar içi	88,28	340	,26			
	Toplam	89,16	342				

* p<.05, **p<.01

Tablo 8’de görüldüğü gibi, katılımcıların vatandaşlık algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, katılımcıların eğitim durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (p>.05). Başka bir ifadeyle farklı eğitim düzeylerindeki katılımcıların vatandaşlık algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Hükümlü ve Tutukluların Medeni Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Medeni Durum	N	\bar{X}	Ss	T	P
Liberal Vatandaşlık	Bekâr	181	4,50	0,50	,96	,339
	Evli	171	4,55	0,55		
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Bekâr	181	3,69	0,72	,21	,833
	Evli	171	3,70	0,73		
Küresel Vatandaşlık	Bekâr	181	3,93	0,74	-,41	,682
	Evli	171	3,90	0,79		
Tüm Ölçek	Bekâr	181	4,04	0,48	,23	,822
	Evli	171	4,05	0,54		

** p<,01; *p<,05

Tablo 9 incelendiğinde evli ve bekâr katılımcıların vatandaşlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi uygulanmış, ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, medeni durum değişkeni açısından önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmamıştır ($p > ,05$). Ölçeğin alt boyutlarından ve tamamından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın medeni durum değişkenine göre anlamlı olmaması evli veya bekâr katılımcıların Liberal Vatandaşlık, Cumhuriyetçi Vatandaşlık ve Küresel Vatandaşlık algılarının genel olarak benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan erkek hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) askerlik durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Hükümlü ve Tutukluların Askerlik Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Sonuçları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Askerlik	N	\bar{X}	Ss	T	p
Liberal Vatandaşlık	Evet	244	4,59	0,48	2,98	,003**
	Hayır	56	4,37	0,58		
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Evet	244	3,65	0,74	,05	,961
	Hayır	56	3,64	0,62		
Küresel Vatandaşlık	Evet	244	3,92	0,75	1,75	,082
	Hayır	56	3,73	0,76		
Tüm Ölçek	Evet	244	4,05	0,49	1,92	,056
	Hayır	56	3,91	0,53		

** p<,01; *p<,05

Tablo 10 incelendiğinde askerliğini yapan ve yapmayan erkek katılımcıların vatandaşlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi uygulanmış ve sadece “Liberal Vatandaşlık” alt boyutundan alınan puanlar arasındaki fark, askerliğini yapma durumu değişkeni açısından $p < ,01$ önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Askerliğini yapan katılımcıların “Liberal Vatandaşlık” alt boyutundan aldıkları ortalama puanları ($\bar{X} = 4,59$), askerliğini yapmayan katılımcıların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 4,37$) anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur.

Ölçeğin diğer alt boyutlarından ve tamamından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın askerlik durumu değişkenine göre anlamlı olmaması askerliğini yapan ve yapmayan katılımcıların Cumhuriyetçi Vatandaşlık, Küresel Vatandaşlık ve genel olarak vatandaşlık algılarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) suç türlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testinin sonuçları Tablo 11 ve Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 11. Hükümlü ve Tutukluların Suç Türlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Suç Türü	N	\bar{X}
Liberal vatandaşlık	Hırsızlık/Gasp/Yağma/Vergi Borcu	113	4,47
	Uyuşturucu	89	4,55
	Cinsel İstismar	43	4,45
	Dolandırıcılık/Kaçakçılık	38	4,63
	Cinayet/Taksirle Adam Öldürme	37	4,54
	Yaralama/Hakaret	32	4,62
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Hırsızlık/Gasp/Yağma/Vergi Borcu	113	3,71
	Uyuşturucu	89	3,79
	Cinsel İstismar	43	3,44
	Dolandırıcılık/Kaçakçılık	38	3,58
	Cinayet/Taksirle Adam Öldürme	37	3,85
	Yaralama/Hakaret	32	3,68
Küresel Vatandaşlık	Hırsızlık/Gasp/Yağma/Vergi Borcu	113	3,91
	Uyuşturucu	89	3,89
	Cinsel İstismar	43	3,71
	Dolandırıcılık/Kaçakçılık	38	3,98
	Cinayet/Taksirle Adam Öldürme	37	4,03
	Yaralama/Hakaret	32	4,05
Tüm Ölçek	Hırsızlık/Gasp/Yağma/Vergi Borcu	113	4,03
	Uyuşturucu	89	4,08
	Cinsel İstismar	43	3,87
	Dolandırıcılık/Kaçakçılık	38	4,07
	Cinayet/Taksirle Adam Öldürme	37	4,14
	Yaralama/Hakaret	32	4,12
	Toplam	352	4,05

Tablo 12. Hükümlü ve Tutukluların Suç Türlerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

Ölçek ve Alt Boyutlar		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklar
Liberal vatandaşlık	Gruplararası	1,33	5	,27	,95	,446	
	Gruplarıçi	96,26	346	,28			
	Toplam	97,58	351				
Cumhuriyetçilik ve Vatandaşlık	Gruplararası	5,12	5	1,02	1,98	,081	
	Gruplarıçi	178,97	346	,52			
	Toplam	184,10	351				
Küresel Vatandaşlık	Gruplararası	3,10	5	,62	1,08	,374	
	Gruplarıçi	199,58	346	,58			
	Toplam	202,68	351				
Tüm Ölçek	Gruplararası	2,01	5	,40	1,55	,174	
	Gruplarıçi	90,10	346	,26			
	Toplam	92,23	351				

* p<.05, **p<.01

Tablo 12’de görüldüğü gibi, katılımcıların vatandaşlık algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, katılımcıların işledikleri suç türlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (p>.05). Başka bir ifadeyle işlenen suç türlerine göre katılımcıların vatandaşlık algılarının değişmediği yani benzer olduğu söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) ceza infaz kurumunda kalma sürelerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için

yapılan tek yönlü varyans analizi (Oneway ANOVA) testinin sonuçları Tablo 13 ve Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 13. Hükümlü ve Tutukluların Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Sürelerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamaları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Süresi	N	\bar{X}
Liberal Vatandaşlık	1 yıldan az	161	4,51
	1-4 yıl	112	4,57
	5 yıl ve üzeri	79	4,50
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	1 yıldan az	161	3,75
	1-4 yıl	112	3,64
	5 yıl ve üzeri	79	3,66
Küresel Vatandaşlık	1 yıldan az	161	3,97
	1-4 yıl	112	3,95
	5 yıl ve üzeri	79	3,77
Tüm Ölçek	1 yıldan az	161	4,08
	1-4 yıl	112	4,05
	5 yıl ve üzeri	79	3,98
	Toplam	352	4,05

Tablo 14. Hükümlü ve Tutukluların Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Sürelerine Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutları Puan Ortalamalarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi

Ölçek ve Alt Boyutlar		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklar
Liberal Vatandaşlık	Gruplararası	,33	2	,16	,59	,555	
	Gruplariçi	97,26	349	,28			
	Toplam	97,58	351				
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Gruplararası	,93	2	,47	,89	,412	
	Gruplariçi	183,16	349	,53			
	Toplam	184,10	351				
Küresel Vatandaşlık	Gruplararası	2,19	2	1,09	1,90	,150	
	Gruplariçi	200,50	349	,57			
	Toplam	202,68	351				
Tüm Ölçek	Gruplararası	,555	2	,28	1,06	,348	
	Gruplariçi	91,468	349	,26			
	Toplam	92,023	351				

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 14’de görüldüğü gibi, katılımcıların vatandaşlık algısı ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları, katılımcıların ceza infaz kurumunda kalma sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş ve ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Başka bir ifadeyle ceza infaz kurumunda kalma süreleri farklı olan katılımcıların vatandaşlık algılarının benzer olduğu söylenebilir.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) psikolojik ilaç kullanma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Hükümlü ve Tutukluların Psikolojik İlaç Kullanma Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Psikolojik İlaç		\bar{X}	Ss	t	p
	Kullanma Durumu	N				
Liberal Vatandaşlık	Hayır	283	4,53	,54	,08	,936
	Evet	69	4,53	,49		
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Hayır	283	3,65	,71	2,42	,016*
	Evet	69	3,88	,75		
Küresel Vatandaşlık	Hayır	283	3,86	,78	2,81	,005**
	Evet	69	4,14	,61		
Tüm Ölçek	Hayır	283	4,01	,52	2,56	,011**
	Evet	69	4,19	,45		

** p<,01; *p<,05

Tablo 15 incelendiğinde psikolojik ilaç kullanan ve kullanmayan katılımcıların vatandaşlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için için t testi uygulanmış ve “Cumhuriyetçi Vatandaşlık”, “Küresel Vatandaşlık” alt boyutlarından ve ölçeğin tümünden alınan puanlar arasındaki fark, katılımcıların psikolojik ilaç kullanma durumu değişkeni açısından $p < ,01$ ve $p < ,05$ önem düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmuştur. Psikolojik ilaç kullananların “Cumhuriyetçi Vatandaşlık” alt boyutundan aldıkları ortalama puanları ($\bar{X} = 3,88$), kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 3,65$) anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur. Psikolojik ilaç kullananların “Küresel Vatandaşlık” alt

boyutundan aldıkları ortalama puanları ($\bar{X} = 4,14$), kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 3,86$) anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur.

Psikolojik ilaç kullananların ölçeğin tümünden aldıkları ortalama puanları ($\bar{X} = 4,19$), kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından ($\bar{X} = 4,01$) anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur.

Ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algıları ve vatandaşlık algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal, küresel) farklı ceza infaz kurumunda kalma durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t-testinin sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Hükümlü ve Tutukluların Farklı Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Durumlarına Göre Vatandaşlık Algıları ve Vatandaşlık Algı Boyutlarına İlişkin t Testi Bulguları

Ölçek ve Alt Boyutlar	Farklı Ceza İnfaz Kurumunda Kalma Durumu		\bar{X}	Ss	T	p
	Evet	Hayır				
Liberal Vatandaşlık	Evet	197	4,55	,52	,72	,469
	Hayır	155	4,50	,53		
Cumhuriyetçi Vatandaşlık	Evet	197	3,69	,76	-,07	,944
	Hayır	155	3,70	,68		
Küresel Vatandaşlık	Evet	197	3,91	,75	-,32	,753
	Hayır	155	3,93	,78		
Tüm Ölçek	Evet	197	4,05	,51	,06	,952
	Hayır	155	4,04	,52		

** p<,01; *p<,05

Tablo 16 incelendiğinde farklı ceza infaz kurumunda kalan ve kalmayan katılımcıların vatandaşlık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için t testi uygulanmış, ölçeğin tamamından ve alt boyutlarından alınan puanlar arasındaki fark, farklı ceza infaz kurumunda kalma durumları değişkeni açısından önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olarak bulunmamıştır ($p > ,05$). Ölçeğin alt boyutlarından ve tamamından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın farklı ceza evinde kalma durumları değişkenine göre anlamlı olmaması farklı ceza evinde kalan ya da kalmayan katılımcıların Liberal Vatandaşlık, Cumhuriyetçi Vatandaşlık, Küresel Vatandaşlık ve genel olarak vatandaşlık algılarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algı düzeylerini ortaya koymak ve çeşitli değişkenlere göre vatandaşlık algı durumlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda kalmakta olan 352 tane mahkûmdan elde edilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Katılımcıların vatandaşlık algıları ve algı boyutları (cumhuriyetçi, liberal ve küresel) incelendiğinde; katılımcıların, liberal vatandaşlık boyutundaki algılarının yüksek düzeyde olduğu, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık boyutlarındaki algılarının ise en orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bu sonucu, Yıldırım, Öntaş ve Egüz (2018)'ün yapmış olduğu “Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katılımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışması ile benzerlik göstermektedir. Yapılan araştırmanın da sonucunda öğretmenlerin liberal vatandaşlık algı düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir. Ayrıca araştırmanın bu sonucu Kaya (2013)'nin yapmış olduğu “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algıları ile Politik İlgi ve Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı doktora çalışmasıyla çelişmektedir. Bu araştırmanın nicel boyuttaki sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının cumhuriyetçi vatandaşlık algı boyutları yüksek düzeyde bulunmuş olup liberal vatandaşlık algı düzeyleri ise orta seviyede bulunmuştur. Liberal vatandaşlık algısının ceza infaz kurumunda yüksek düzeyde görülmesi ceza infaz kurumlarında yaşamının mahkûmlara hak ve sorumluluk boyutunda önemli görevler yüklemesinden kaynaklandığı şeklinde düşünülebilir. Çünkü bu kurumlarda, birey

yaptığı tüm eylemlerin sonuçlarından bizzat kendisi sorumludur. Ayrıca kişi mahkûm olarak sürekli gözetim ile denetim altındadır. Birey olarak almış olduğu bu sorumluluğun sonucu ise kişisel manada kendini sürekli kontrol etme durumu yani otokontrol ile sonuçlanmış olabilir. Ayrıca birey kendi aldığı sorumlulukların neticesinde ceza infaz kurumunda bazı haklar da elde edebilir. Kurum içindeki düzeni bozmayan hal ve hareketler takdir edilerek iyi hal adı altında ödüllendirmeler de yapılabilir. Ceza infaz kurumu yönetiminin yasal mevzuata bağlı kalarak gerçekleştirdiği tüm bu işlemler mahkûmun hal ve davranışlarını olumlu etkilemekte ona bazı sorumluluklar aşılıyarak onu topluma da hazırlamaktadır. Bu ve benzeri uygulamalar ceza infaz kurumunda bireyin bireysellik yönünü ön plana çıkartabileceği düşünülebilir. Bireysellik yönünden oldukça önemli araştırmalar yapan Kadioğlu (2008)'na göre, liberal algıların esasını bireysellik oluşturmaktadır. Liberal algılar özgürlükçü hak temelinden kaynaklanmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere özgürlüğün temasını içselleştirmiş ve kendine gaye edinmiş bu kurumlarda liberal vatandaşlık algısının yüksek çıkması kabul edilebilir bir durumdur. Oldfield (2008)'de yine bireyselliği haklar ve özgürlükler temelinde ele alarak liberal vatandaşlık algısına katkıda bulunmuştur. Ona göre hakların teminat altına alınması devletten bile önce gelmektedir. Yayla (2002)'da liberal vatandaşlık algısında bireyselliği ön plana çıkarmış olup kamusal alanın bireyselliğin önüne geçemeyeceğini savunmuştur. Ayrıca ceza infaz kurumlarında var olan eşitlik ilkesi ile tüm hükümlü/tutukluların eşit kabul edilmesi ve aynı koşullarda yaşamaları liberalliğin en önemli ilkesi olan “fırsat eşitliği ve eşit vatandaşlık” ilkesini de destekler niteliktedir. Kymlicka (2001)'de bu görüşü destekler nitelikte açıklamalar yapmıştır. Devlet kamusal alanda tüm vatandaşlarına eşit davranmalıdır. Eğer ki bu eşitlik düzeni bozulursa keşmekeş bir yaşantı ortaya çıkar ve kargaşanın önü açılmış olur ifadelerini kullanmıştır. Düzenli bir yaşam süren mahkûmlar eşit koşullarda aynı odalarda kalmaktadırlar. Nizami bir şekilde ceza infaz kurumunda kalan bu bireylere devlet, yasalara bağlı kalınarak tüm imkânları sunmaya çalışmaktadır. Araştırmanın cumhuriyetçi ve küresel algı boyutlarının ise en orta düzeyde bulunması asgari bir sonucun çıktığını göstermekte olup ortalama bir eğilimin ceza infaz kurumunda hâkim olduğunu göstermektedir. Cumhuriyetçi vatandaşlığın temelleri sorumluluklarını tam manasıyla yerine getirme ve ortak faydayı düşünmekten geçmektedir. Ceza infaz kurumlarında bu algının orta düzeyde bulunması, mahkûmların yaşam stilinden kaynaklanıyor olabilir. Burada kalmakta olan

mahkûmların her birinin koğuş sisteminde bir arada toplu yaşamaları tek düze bir yaşam sürmeleri etkili olmuş olabilir. Çünkü toplu yaşam insanoğlunun dönüm noktalarından birisidir. Aynı zamanda sosyal olmayı da zorunlu kılan bir gerekliliktir. Hukuk/yasa ve ahlak fikri, bu toplu yaşamın doğal sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetçi vatandaşlık algısı da devlete tam manasıyla bağlılığı içermekte ve toplum/birey ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Bu vatandaşlık algısında ben değil biz vardır. Ceza infaz kurumunda toplu yaşam da ister istemez insanın hemcinsleriyle birlikte yaşamasını mümkün kılacak ortak hedefler çerçevesinde biçim almıştır. Günlük doğal yaşamda da hayatta kalma endişesi (barınmak, karnını doyurmak, başkalarına av olmamak, vs.) toplu hâlde yaşamaya iten güdüsel ve ilkel seviyedeki ortak endişelerdir (Düzgün, 2015). Aynı zamanda ceza infaz kurumunun yapısı da mahkûmların algılarını etkilemiş olabilir. Yine ceza infaz kurumuna girmeden önce alınan eğitim, aile yapısı gibi faktörler de göz ardı edilmemelidir. Geçmiş yaşantının vatandaşlık algılarında etkisi oldukça önemli bir olgudur. Araştırma sonucuna göre küresel boyuttaki vatandaşlık algısının orta seviyede bulunması, küresel vatandaşın bir özelliği olan “hak ve yükümlülüklerinin bilincinde olan bir vatandaş” temasının ceza infaz kurumunda ağır basmasının bir sonucu olarak görülebilir. Yine küresel vatandaşın bir özelliği olan “kanun ve yasalara uyan vatandaş” teması da ceza infaz kurumunda uyulması gereken kuralların varlığı ile paralellik göstermektedir. Bu vesileyle mahkûmların vatandaşlık algısını bu kurumlarda var olan resmi ve legal davranma örüntüsü de etkilemiş olabilir.

Katılımcıların cinsiyet değişkenine göre vatandaşlık algıları incelendiğinde, sadece cumhuriyetçi vatandaşlık alt boyutundan alınan puanlar arasındaki fark, cinsiyet değişkeni açısından önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer alt boyutları olan liberal vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algıları ise benzer olarak bulunmuştur. Kadın katılımcıların cumhuriyetçi vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları, erkek katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur. Araştırmanın bu sonucu, Kaya (2013) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algıları ile Politik İlgi ve Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı doktora çalışması ile cumhuriyetçi vatandaşlık boyutunda çelişirken diğer vatandaşlık boyutlarında paralellik göstermektedir. Kaya’nın sonuçlarına göre vatandaşlık algısı tüm alt boyutlarda cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık

göstermemektedir. Durualp (2016) ise yaptığı “Ortaokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Algılarının Bazı Sosyolojik Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı doktora çalışmasında vatandaşlık algılarını cinsiyet değişkenine göre ele almış ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık tespit etmiştir. Kız öğrencilerin demokratik vatandaşlığa yönelik algısını erkek öğrencilere göre daha olumlu bulmuştur. Yine öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısının cinsiyete göre anlamlı bir fark ortaya çıkardığını tespit etmiş olup kız öğrencilerin geleneksel vatandaşlığa yönelik algısı erkek öğrencilere göre daha olumlu bulmuştur. Cumhuriyetçi vatandaşlık boyutunda çalışma ile benzerlik gösterirken diğer alt boyutlar olan liberal ve küresel vatandaşlık algısı yönünden cinsiyet değişkenine göre çelişmektedir. Yıldırım, Öntaş ve Egüz (2018)’ün yapmış olduğu “Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katılımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışma ile de cumhuriyetçi vatandaşlık algısı yönünden çelişmekte olup diğer alt boyutlar yönünden benzerlik taşımaktadır. Yapılan bu çalışmada da cinsiyet değişkenine göre vatandaşlık alt boyutlarında herhangi bir farklılık istatistiksel olarak tespit edilmemiştir. Doğanay ve Sarı (2009) ise, “Lise Öğrencilerinin Vatandaşlık Algılarına Etki Eden Faktörlerin Analizi” adlı çalışmasında, kız öğrencilerin hem geleneksel hem de sosyal aktif vatandaşlık algısı ortalamalarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Bu durum da cumhuriyetçi vatandaşlık algısı yönünden araştırma ile paralellik göstermekte olup çalışmayı desteklemektedir. Cinsiyet değişkeni açısından cumhuriyetçi vatandaşlık algılarının kadınlar lehine anlamlı düzeyde farklılık göstermesi, ceza infaz kurumunda kalmakta olan kadın mahkûmların kamusal alanın daha çok farkında olduğunu, yine özgürlükler, sorumluluklar ve ortak fayda konusunda erkek mahkûmlara göre daha duyarlı olabileceklerini göstermektedir. Zaten genel anlamda kadınların eşitlik, adalet, hak ve sorumluluk boyutlarında daha duyarlı oldukları da söylenebilir bir durumdur (Uslu, 2015). Diğer alt boyutlar olan liberal ve küresel vatandaşlık algısı noktasında farklılığın olmamasında ceza infaz kurumu koşullarının, seçilen grubun ve ortamın da etkisinin de olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre, yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı yaşlardaki katılımcıların vatandaşlık algılarının liberal, cumhuriyetçi ve küresel vatandaşlık algısı boyutunda

benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu, yaş değişkeninin vatandaşlık algısı boyutunda etkili olmadığını göstermektedir. Araştırmada 18-28 yaş aralığı genç katılımcıları ifade etmektedir. 29-44 orta yaş sınıfını ifade etmekte olup, +45 yaş ise orta yaş ve üstünü ifade etmektedir. Yaşa bağlı yapılan bazı çalışmalarda yaş ile algısal performans arasında ters orantı varken bazı çalışmalarda da herhangi bir bağlantı izine rastlanmamıştır. Özellikle genç ve orta yaş grubundaki bireylerin bellek performansında ve algılarında yaşa bağlı azalmanın ne zaman başladığı performanslarında yaşa bağlı olarak hangi tür değişikliklerin olduğu konusundaki inançları inceleyen araştırmaların bulgularının birbiriyle tutarsız ve anlamsız olduğu görülmüştür (Magnussen, Andersson, Cornoldi, De Beni, Endestad, Goodman, Helstrup, Koriat, Larsson, Melinder, Nilsson, Rönnerberg, & Zimmer, 2006). Norhald (2003)'a göre, bireylerin düşünce ve algılarının gelişimi ile değişimi genel gelişimlerinin bir parçasıdır. Algılayış süreçlerindeki bu farklılaşma yetişkin olarak sürdürülecek kaliteli yaşamın genel ilkeleri ve prensiplerini belirlemede esas odak noktası olarak bilinmektedir. Bunlar arasında kişiliğin nasıl algılandığı, kişilerarası ilişkilere bakış açısı ve prensiplerin oluşturulması, düşünce, farkındalık ve diğer manevi (dinsel ve metafiziksel) unsurlarla da ilişkilidir. Buradan da anlaşılacağı üzere yaş, başlı başına algıları etkileyen ana faktörlerden birisi değildir. Farklı durumlar (kaygı, ortamın özellikleri, hazır bulunuşluk), yaşayış tarzı, bilgi birikimi, biyolojik ve fizyolojik etkenler algılarımızın etkilenmesine neden olabilir. Ceza infaz kurumunda her yaştan birey bir arada aynı odada veya koğuşta bulunmaktadır. Bu bireylerin birbirini etkilemesi muhakkak ki kaçınılmazdır. Bu duruma tek tip anti sosyal bir yaşantının hâkim olması, ceza infaz kurumlarında bulunan ortak yaşam alanlarında aynı aktivitelerde bulunmaları da etkili olabilir. Çünkü izledikleri televizyon programları, dinledikleri radyo programları veya kütüphaneden alarak okudukları kitaplar hep benzer şekildedir. Bu birliktelik mahkûmların vatandaşlık algılarını da etkilemiş olabilir.

Araştırma sonucuna göre, farklı eğitim düzeylerindeki katılımcıların vatandaşlık algılarının liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algısı boyutunda benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu sonucu, eğitim düzeyi değişkeninin vatandaşlık algısı boyutunda etkili olmadığını göstermektedir. Yapılan araştırmalara göre eğitim düzeyi ile vatandaşlık algısı arasındaki ilişki genellikle eğitim alanında yapılmış olup ebeveynlerin eğitim düzeyinin öğrencilerin

algısına etkisi anlamında gerçekleşmiştir. Kaldırım (2005)'ın "İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları" adlı çalışması ve Kuş (2012)'un "İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında, anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların vatandaşlık algılarının daha yüksek düzeyde çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu iki çalışmada da eğitim düzeyi ile vatandaşlık algıları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar ortaya konmuştur. Bu yönüyle çalışmamız ile çelişmektedir. Emler ve Frazer (1999)'ın eğitimin politik ürünleri üzerine yaptıkları bir çalışmada, düşük eğitim düzeyinin kültürel bağlılık ve demokrasi dışı tutumlarla ilişkili olduğunu ve eğitim süresinin düzey olarak artmasının politik katılım ve politik ilgilenme ile pozitif ilişki ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalardan hareketle eğitim düzeyi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde eğitim düzeyi ile vatandaşlık algıları ve algı boyutları arasında anlamlı farkların olması beklentisi oluşmaktadır. Fakat ceza infaz kurumunda eğitim düzeyi ile algıların ve alt boyutların anlamlı düzeyde farklılaşmaması buranın yapısı, fiziki koşulları ve ortamın yarattığı psikolojik durumla da ilgili olabileceği düşünülmektedir. Buradan yola çıkarak çıkarımda bulunulursa ceza infaz kurumuna girmeden önceki alınan eğitimin vatandaşlık algılarını ölçmede etkili olmadığını söylemek mümkün hale gelecektir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre vatandaşlık algıları ve alt boyutları incelendiğinde evli veya bekâr katılımcıların vatandaşlık algıları medeni durum değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Medeni durum değişkenine göre anlamlı olmaması evli veya bekâr katılımcıların liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algılarının genel olarak birbirine benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Sağlam (2012) tarafından yapılan "İlköğretim Öğretmenlerinin Etkili Vatandaşlık Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı araştırmaya göre de ilköğretimde görev yapan öğretmenlerin etkili vatandaşlık yeterliklerinin medeni durumlarına göre vatandaşlık değerleri, vatandaşlık bilgi becerileri boyutlarıyla ölçek toplamından alınan puanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre öğretmenlerin evli ya da bekâr olmasının öğretmenlerin etkili vatandaşlık yeterliklerine ilişkin algılarında herhangi bir farklılaşmaya neden olmadığı söylenebilir. Bu çalışma medeni durumun etkileri yönünden değerlendirildiğinde çalışmamıza paralel bir özellik göstermektedir. Günbayı, Dağlı

ve Kalkan (2013)'in yapmış olduğu “İlköğretim Okulu Müdürlerinin Destekleyici Davranışları ile Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki” adlı araştırmaya göre ise evli öğretmenler, bekâr öğretmenlere göre örgütsel vatandaşlık davranışının vicdanlılık boyutuna ilişkin daha yüksek bir algı düzeyine sahip oldukları ifade edilmiştir. Bu çalışmaya göre ise medeni durum evli olanlar lehine yüksek çıkarak yapılan çalışma ile çelişmiştir. Ceza infaz kurumunda medeni durum değişkeninin vatandaşlık algıları ve alt boyutları açısından anlamlı bulunmamasının nedeni olarak burada kalmakta olan mahkûmların uzun bir süre ailelerinden uzakta olması etken olarak gösterilebilir.

Erkek katılımcıların vatandaşlık algı düzeyleri ve alt boyutlarından aldığı puanlar incelendiğinde, askerliğini yapan ve yapmayan erkek katılımcıların vatandaşlık algılarının sadece “liberal vatandaşlık” alt boyutu açısından anlamlı farklılığının olduğu bulunmuştur. Askerliğini yapan katılımcıların liberal vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları askerliğini yapmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin diğer alt boyutlarından ve tamamından alınan ortalama puanlar arasındaki farkın askerlik durumu değişkenine göre anlamlı olmaması askerliğini yapan ve yapmayan katılımcıların cumhuriyetçi vatandaşlık, küresel vatandaşlık algılarının genel olarak benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Askerlik vatandaşlığın vazgeçilmez mottosudur. Çünkü cumhuriyetçi vatandaşlık algısında da liberal vatandaşlık algısında da yüksek değere sahiptir (Durgun, 2010). Hatta vatandaşlığın vazgeçilmez iki temel ögesinden vergi vermek ve askere gitmek şeklinde de bahsedilebilir. Bu sorumluluklar birey-devlet ilişkisini güçlendirerek daha güçlü ve sağlam vatandaşlığın temellerini de ayrıca atacaktır (Caymaz, 2007). Ersoy ve Öztürk (2015)'ün “Bir Vatandaşlık Değeri Olarak Yurtseverlik: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Algısı” adlı çalışmasında vatandaşlık algılarını incelemektedir. Yaptığı nitel çalışmada katılımcıların çoğu yurtseverlik denildiğinde askerliğin akla geldiğini belirtmişlerdir. Buradan da anlaşıldığına göre askerlik kavramı vatandaşlık algılarının oluşumunda oldukça değerli bir yere sahiptir. Ayrıca askerlik yapmanın bireylere bazı manalar yüklediği ve bu manalardan hareketle onların düşünce yapısını da etkilediği düşünülebilir. Zaten toplumumuzda askerliğe yüklenen manalar; bireylerin reşit olmalarının ispatı gibi görülmekte, işe alımdan evlenmeye, birçok sosyal kurum ile ilişki kurulan bir anlam haline dönüşmektedir (Lyk-Jensen,

2018; Torun ve Tumen, 2016; Moskos, 2000). Lyon (2006)'un, “ Cezaevi ve Vatandaşlar: “Tucsonian” Direnişi ve Savaş Sırasında Vatandaşlık II” adlı çalışmada da cezaevindeki mahkûmların askerlik maksadıyla orduya katılmalarından ve bu vesileyle vatandaşlık bağlarını güçlendirdiğinden bahsetmektedir. Bu kadar hayatın içinden olan önemli bir değerin mahkûmların vatandaşlık algılarını her alanda etkileyebileceği de düşünülebilir.

Katılımcıların suç türüne göre vatandaşlık algı düzeyleri ve alt boyutundan aldıkları puanlar istatistiksel olarak incelendiğinde, ölçeğin tümünden ve alt boyutlarından alınan ortalama puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle işlenen suç türlerine göre katılımcıların vatandaşlık algılarının değişmediği yani benzer olduğu söylenebilir. Uyuşturucu, cinayet/taksirle adam öldürme, dolandırıcılık/kaçakçılık, yaralama/hakaret, hırsızlık/gasp/yağma/vergi borcu, cinsel istismar ceza infaz kurumlarında bulunan suç türlerinden bazılarıdır. Yıldız (2004)'ın, yaptığı “Eğitim Düzeyi ile Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması” adlı çalışmada suç türü olarak yedi adet tür ortaya konmuş (cinayet, ırza geçme, adam öldürme vb.) ve suç türü ile eğitim düzeyi arasındaki bağlantı ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmaya göre eğitim düzeyi arttıkça suç türü sayısı azalmakta sadece yüksekokul, fakülte düzeyinde dolandırıcılık suçu ile bağdaşım kurularak anlamlı düzeyde ilişki tespit etmiş diğer suç türleri ile eğitim düzeyi arasında anlamlı düzeyde farklılık tespit edilmemiştir. Bu durum çalışma ile benzerlik göstermekte olup eğitim düzeyi değişkeninin etkisinin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Suç türleri ile vatandaşlık algıları arasında anlamlı düzeyde farklılığın tespit edilememesi durumu suç türü değil birey faktörünün ön plana çıkmasından kaynaklanıyor olabilir. Adalı (2010)'nın yaptığı “Cezaevi Koşulları ve Mahkûmlar Sivas E Tipi Kapalı Cezaevi Örneği” adlı çalışmaya göre, suç işleme şeklinde %19.2'sinin önceden planladığı, %56.3'nün ise suça götüren sebebin anlık bir sinirle işlediğini, %24.5'nin ise kazara suça karıştığı görülmektedir. Çok küçük bir kısmın suç sayılan eylemi bilerek ve isteyerek önceden planlama neticesinde işlediği görülmektedir. % 80.8'lik kısım ise her insanın başına gelebilecek olan anlık sinir ve kaza sebebi ile suça karıştığı görülmektedir. Bu veriler ışığında kişi ve suç türü arasındaki bağlantıdan da yola çıkarak her insanın potansiyel bir suçlu adayı olduğu düşüncesi ile suç türünün bireylerin vatandaşlık algıları üzerinde önemli farklılıklar yaratacağı düşünülmeyebilir. Çünkü algıların

oluşumunda birçok faktör ortaklaşa bir şekilde rol almaktadır. Bireyin geçmiş yaşantısı, eğitimi, kültürel ve sosyal yapısı örnek gösterilebilir. Bu algıların etkilenmesi etiketinden değil bireyin bireyselliğinden kaynaklı olabilir.

Katılımcıların ceza infaz kurumunda kalma sürelerine göre vatandaşlık algıları ve alt boyutlarından aldığı puanlar istatistiksel olarak incelendiğinde, anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ceza infaz kurumunda kalma süreleri farklı olan katılımcıların vatandaşlık algılarının benzer olduğu söylenebilir. Bağ ve Bıçakçı (2016) tarafından yürütülen araştırmaya göre, ceza infaz kurumunda kalma süresi arttıkça tüm gelişim alanlarında ve algısal boyutta da negatif yönde riskler de artmaktadır. Fakat mahkûmların ceza infaz kurumunda kalma sürelerine bağlı olarak vatandaşlık algılarında herhangi bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Araştırma Bağ ve Bıçakçı'nın çalışması ile çelişmektedir. Şen (2016)'in yapmış olduğu "Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim Faaliyetlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)" adlı yüksek lisans tez çalışmasında ise ceza infaz kurumunda kalma süresinin eğitim, dini eğitim, kütüphane ve kitaplık ile mesleki eğitim hakkındaki görüşleri açısından anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Algılarında kişilerin kendi bireysel görüşleri neticesinde ortaya çıkabileceği düşünüldüğünde çalışma ile paralellik göstermektedir.

Psikolojik ilaç kullanma durumuna göre katılımcıların vatandaşlık algıları ve alt boyutlarında aldıkları puanlar istatistiksel olarak incelenmiş, "cumhuriyetçi vatandaşlık" ve "küresel vatandaşlık" alt boyutu yönünden anlamlı olarak bulunmuştur. Psikolojik ilaç kullananların cumhuriyetçi vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları, kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır. Yine psikolojik ilaç kullananların küresel vatandaşlık alt boyutundan aldıkları ortalama puanları, kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur. Psikolojik ilaç kullananların ölçeğin tümünden aldıkları ortalama puanları ise, kullanmayan katılımcıların ortalama puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olarak bulunmuştur. Bu durumu açıklayabilmek için öncelikle ilacın insan vücudunda ne tür reaksiyonlara sebep olduğunu bilmek gerekir. İlaç, bireyler tarafından vücuda alındığında vücut işlevlerinde önemli düzeyde değişiklik yapan yapay veya suni maddedir (Ulusoy, 2001). İlaçlar, organizmadaki işlevi ya da süreci değiştirirler ve teşhis, tedavi, önleme veya hastalık semptomlarını ortadan kaldırmada bireylerin yaşamını

kolaylaştırmak için kullanılırlar (Ulusoy, 2001). Psikolojik ilaçlar çökkün olan psikolojik hallerinden kurtulmak maksadıyla bireyler tarafından kullanılmaktadırlar. Bu ilaçları kullanan kişilerde psikolojik rahatsızlıklarının boyutuna göre genellikle enerji ve ilgi kaybı, suçluluk duyguları, yoğunlaşma güçlükleri, iştah azalması ve ölüm ya da intihar gibi düşünceler vardır (Stahl, 2000, Yüksel, 2003). Balcıoğlu (1999)'na göre antipsikotik ilaçların nörolojik yan etkileri vardır. Bu yan etkilerin düşünceleri etkilemesi de olağandır. Buna göre ilaç kullanan mahkûmların vatandaşlık algılarının cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bulunması ve kullananların kullanmayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek çıkması ilaçların algılara ve düşüncelere etkisi ile açıklanabilir. Ayrıca bu ilaçların yan etkilerinden olan yoğunlaşma güçlüğünden kaynaklanan bir problem de gerçekleşmiş olabilir.

Katılımcıların farklı ceza infaz kurumunda kalma durumlarına göre vatandaşlık algıları ve alt boyutundan aldıkları puanlar istatistiksel olarak incelenmiş, farklı ceza infaz kurumunda kalma durumları değişkeni açısından önem düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Farklı ceza infaz kurumunda kalma durumları değişkenine göre anlamlı bir farklılığın olmaması katılımcıların liberal vatandaşlık, cumhuriyetçi vatandaşlık ve küresel vatandaşlık algılarının benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Başka ceza infaz kurumunda kalan mahkûmlar ile herhangi bir ceza infaz kurumunda daha önce kalmayıp ilk defa Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda kalan mahkûmların vatandaşlık algılarının benzer olması tüm Türkiye'deki ceza infaz kurumlarının birbirine benzer özellikler taşıması ve aynı standardı yakalama özelliğinden de kaynaklanıyor olabilir.

5.2 ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıda araştırmaya ilişkin geliştirilen öneriler iki ana başlık altında sunulmuştur.

5.2.1 Araştırmanın Sonuçlarına İlişkin Öneriler

- Ceza infaz kurumlarında her kademedeki mahkûma suç türü, eğitim düzeyi ve diğer hallerine bakılmaksızın vatandaşlık hakkında temel eğitimler verilmeli aynı zamanda bunun yanı sıra hak arama, demokrasi kavramının anlamı, vatandaşlık bilinci konularında da mahkûmlar bilgilendirilmelidir.
- Dilekçe hakkı, eğitim ve öğretim hakkı gibi konularda mahkûmlara sunumlar yapılmalı aynı zamanda sorumlulukları olan ceza infaz kurumunda uyulması gereken kurallar hakkında da mahkûmlar bilgilendirilmelidir.
- Ceza infaz kurumlarında mahkûmlara yönelik vatandaşlık algılarını ve bağlarını güçlendirecek temaları barındıran tiyatro, sunum, konferans, video, film gibi etkinlikler düzenlenmelidir.
- Kurum kütüphanelerine vatandaşlık bilincini tema edinmiş yeni ve güncel kaynaklar belirli aralıklarla eklenmesi sağlanarak kütüphanenin daha nitelikli hizmet vermesi sağlanmalıdır.
- Kurum öğretmeni, psikolog ve sosyal çalışmacıdan oluşan bir ekip tarafından kurumda mahkûmların vatandaşlık bilgi düzeylerine katkı sunacak bilgi yarışmaları düzenlenmeli mahkûmlar eşit koşullarda yarışmaya katılarak eşitlik, adalet, hak ve sorumluluk bağları güçlendirilmelidir.

5.2.2 İleride Yapılacak Araştırmalara İlişkin Öneriler

- Bu çalışmada Sakarya L tipi kapalı ceza infaz kurumunda bulunan mahkûmların vatandaşlık algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Bu örneklemin kapsamı genişletilerek tüm Türkiye'deki ceza infaz kurumlarında araştırma yapılması önerilebilir. Bunun yanında açık ceza infaz kurumları ya da denetimli serbestlik adı altında cezalarını infaz eden mahkûmlara da vatandaşlık algısı noktasında çalışmalar yapılmalıdır.
- Ayrıca çocuk mahkûmlar çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla çocuk mahkûmların vatandaşlık algıları üzerine araştırmalar yapılmalıdır.
- Vatandaşlık algıları ve alt boyutları hakkında yapılan ve mahkûmlara uygulanan bu araştırma ceza infaz kurumunda çalışan tüm personele de uygulanmalıdır.

- Vatandaşlık algıları hakkında yapılan bu araştırma eğitim alanında öğrencilere ve öğretmenlere de uygulanmalıdır.
- Araştırmanın nicel boyutunda yer alan değişkenler dışında yeni değişkenler eklenerek daha kapsamlı bir araştırma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abbott, M. L. (2011). *Understanding Educational Statistics Using Microsoft Excel and SPSS*. United States: John Wiley & Sons, Inc.
- Acar, M. (2002). Ekonomik, Siyasal ve Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme: Tehdit mi, Fırsat mı?. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25-26.
- Adalı, R. (2010). *Cezaevi Koşulları ve Mahkûmlar Sivas E Tipi Kapalı Cezaevi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaş, Oktay. (2008). Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi. Tay, B. ve Öcal, A. (Eds.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s. 343-370. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Akbaşlı, S. (2009). Sosyal bilgilerde değerler öğretimi. Turan, R., Sünbül, A. M. ve Akdağ, H. (Eds.) *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar – I*, s. 34-84. Ankara: Pegem Akademi.
- Akkaya, Ç. (2012). *Cezaların İnfazı ve İnfaz Hukuku* (4.baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aktan, C. C. ve Şen, H. (1999). *Globalleşme, Ekonomik Kriz ve Türkiye*. Ankara: TOSYÖV Yayınları.
- Alacakaptan, U. (1973). *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
- Alacakaptan, U. (1973). *Suçun Unsurları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
- Alkan, N. (2007). Cezaevi Ölümleri. *İstanbul Barosu Dergisi*, 4(81),
- Altınbaş, D. (2009). Avrupa Birliği'nin Başarısız Girişimi: Avrupa Yurttaşlığı. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 93-112.
- Altvater, E. (1985). *Yeni liberal karşı devrimin müptezelliği. Kriz, neo-liberalizm ve Reagan dosyası*. İstanbul: Alan Yayınları.
- Andrew, P., Rosie M. ve Gwen, L. (2014). Sport in a Youth Prison: Male Young Offenders' Experiences of a Sporting Intervention. *Journal of Youth Studies*, 17(3), 381-396.

- Arslan, N. (2001). *Türkiye’de Cezaevlerinin Yönetimi ve Sorunları (Uygulamalı Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Artuk, M. E., Gökçen, A. ve Yenidünya, A. C. (2007). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bağ, C. ve Bıçakçı, M. Y. (2016). Kadın kapalı ceza infaz kurumunda anneleriyle kalan çocukların gelişimsel risk durumları. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 3(2), 32-52.
- Balcıoğlu, İ. (1999). Antipsikotiklerin yan etkileri. İçinde, E. Eker (Ed.), *Depresyon, Somatizasyon ve Psikiyatrik Aciller* (s. 157-168). İstanbul: Kaya Basım.
- Banting, K. G. (1998). The Multicultural Welfare State, Social Policy And The Politics Of Ethno-Linguistic Diversity, Conference Draft, , Queen’s University, Paper Presented To The Conference on Labour Market Institutions and Labour Market Outcomes, Canadian International Labour Network, Burlington Ontario September 27-28, s. 6.
- Başaran, T. (2007). *İlköğretim Okullarında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Uygulanışına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Berk, U. (2006). *Türkiye’deki Kapalı Cezaevleri Güvenlik Sisteminin Firar Olayları Yönüyle İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Berten, A., Silveira, P. ve Pourtois, H. (2006). *Liberaller ve Cemaatçiler*. (Çev. E. Özkaya). Ankara: Dost Yayınları. (Eserin orijinali 1992’de yayımlandı.)
- Brecher, J., Costello, T. Ve Smith, B. (2002). *Aşağıdan Küreselleşme*. (Çev. B. Kurt ve Z. Kutluata). İstanbul: Aram Yayınları. (Eserin orijinali 2000’de yayımlandı.)
- Burrows, D. (2004, October). World citizenship. Paper presented at the American Council on Education Regional Conference on New Directions in International Education, Beloit, Wisconsin.

- Cafoğlu, Z. ve D. Somuncuoğlu. (2000). *Global Values in Education and Character Education*. <http://www.eric.ed.gov> (ED449449).
- Campbell, D. (2006). What is Education's Impact on Civic and Social Engagement?. In Desjardins, R. and Schuller, T. (Eds), *Measuring the Effects of Education on Health and Civic Engagement*. Proceedings of the Copenhagen Symposium. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Can, G. (2014). *Hükümlülerde dinî yaşayış: Psikolojik bir yaklaşım (Mersin örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 80-97.
- Canel, P. (2003). *Türkiye’de Cezaevleri ve F Tipi Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Caniklioğlu, N. (1991). *Türk Hukukunda Sakat ve Eski Hükümlü Çalıştırma Zorunluluğu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Caymaz, B. (2007). *Türkiye’de Vatandaşlık Resmi İdeoloji ve Yansımaları*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, V. (2006). *İnsan Hakları Liberal Açıdan Bir Tahlil*. Ankara: Liberte Yayınları.
- CTE, (2018). Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğu, Ceza İnfaz Kurumlarımızın Özellikleri. [<http://www.cte.adalet.gov.tr>] adresinden 18.12.2018 tarihinde ulaşıldı.
- CTE, (2018). Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğu, Misyon. [<http://www.cte.adalet.gov.tr>] adresinden 11.11.2018 tarihinde ulaşıldı.
- Çalık, T. ve Sezgin, F. (2005). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(1), 55-66.
- Çapar, S. ve Yıldırım, Ş. (2012). Hobbes ve Lock’un Devlet Düşüncesine Katkıları. *Türk İdare Dergisi*, 474, 1-22.

- Çarkoğlu, A. ve Kalaycıoğlu, E. (2014). *Türkiye'de ve Dünya'da Vatandaşlık*. Koç Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi Yayınları.
- Çelik, H. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceğine İlişkin Görüşleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, H. (2007). *Çağdaş Siyasal Akımlar*. Ankara: Orion Kitabevi.
- Çimen, A. (2015). Ceza İnfaz Kurumlarında Sosyalleşme ve Islah İlişkisi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 159-188.
- Delanty, G. (2000). *Citizenship in a Global Age: Society, Culture, Politics*. Buckingham: Open University Press.
- Demirbaş, T. (2005). Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların ve Cezaevlerinin Evrimi. Gürsoy-Naskali, E. ve Oytun-Altun, H. (Eds.) *Hapishane Kitabı*, s. 3-40. İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları.
- Demirkol, K. (2012). *II. Meşrutiyet Döneminde Edirne Vilayeti Hapishaneleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Deniz, N. (1999). *Global Eğitim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Dere, İ., Kızılay, N. ve Alkaya, S. (2017). “İyi Vatandaş” Kavramı, Ailede ve Okulda ‘İyi Vatandaşlık’ Eğitimi Hakkında Velilerin Görüşleri ve Algıları. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8(30), 1974-1993.
- Doğan, İ. (2007). *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. ve Ünal, F. (2006). Eleştirel Düşünmenin Öğretimi. Şimşek, A. (Ed.), *İçerik türlerine Dayalı Öğretim*, s. 209-264. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Dönmezer, S. ve Erman, S. (2009). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku (Cilt II)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Durgun, Ş. (2010). Cumhuriyetçi ve Liberal Anlayış Çerçevesinde Türkiye'de Vatandaşlık Sorunsalı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 65-92.

- Durualp, E. (2016). *Ortaokul Öğrencilerinin Vatandaşlık Algularının Bazı Sosyolojik Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Dynneson, T. (1992). What Does Good Citizenship Mean To Student?. *Social Education Journal*, 56(1), 55– 58.
- Elibal, İ. (2009). *Hükümlülerin Açık Cezaevlerindeki İş Yurtlarında Düzenlenen İş ve Meslek Eğitimi Etkinliklerine Yönelik Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Emler, N. ve Frazer, E. (1999). Politics:The education effect. *Oxford Review of Education*, 25 (1 – 2), 251 – 275.
- Erdoğan, M. (2005). Liberalizm ve Türkiye'deki Serüveni. Bora, T. ve Gültekingil, M. (Eds.) *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Liberalizm*, s. 23-40. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erem, F. (1997). *Suç Bilimi Açısından Adalet Psikolojisi: Suçlu Psikolojisi-Usul Psikolojisi-Mahpusun Psikolojisi*. Ankara: Adil Yayınevi.
- Erkal, M. E. (2005). *Küreselleşme, Etniklik, Çokkültürlülük*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Ersoy, A. F. (2012). Annelerin vatandaşlık algısı, çocuklarında vatandaşlık bilinci geliştirme uygulamaları ve karşılaştıkları sorunlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3), 2111-2124.
- Ersoy, A. F. ve Öztürk, F. (2015). Bir Vatandaşlık Değeri Olarak Yurtseverlik: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Algısı. *İlköğretim Online*, 14(3), 974-992.
- Ersoy, F. (2007). *Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Esendemir, Ş. (2008). *Türkiye'de ve dünyada vatandaşlık eski sorular yeni arayışlar*. Ankara: Birleşik Dağıtım.

- Franken, L. (2014). Religious and Citizenship Education in Belgium/Flanders: Suggestions For The Future. *Education, Citizenship and Social Justice*, 9(3), 255-267.
- Galston, W. A. (2001). Political knowledge, political engagement, and civic education. *Annual review of political science*, 4(1), 217-234.
- Garner, L. H. (2002). Education for the Twenty-first Century: Leadership for Globalization. Iowa: Second Korea-U.S. Forum.
- Genç, K. ve Çelik H. (2018). Türkiye'deki Vatandaşlık Eğitiminin Branş Öğretmenlerinin Bakış Açılıyla Değerlendirilmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 126-138.
- Gençöz, F. ve Şenol, E. (2002). 1 No'lu F Tipinde Kalan Mahkûmların Psikolojik Durumlarının Değerlendirilmesi. TÜBİTAK Projesi, Proje No: SBB-3009.
- Göngen, M. A. (2013). Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu Küreselleşmeyi Yöneten Üç Ana Kurum: IMF, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29, 117-134.
- Gülalp, H. (2007). *Vatandaşlık ve Etnik Çatışma Ulus-Devletin Sorgulanması*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gülmez, M. (2006). Kesintisiz İnsan Hakları Öğretimi ve Eğitimi. Sayılan, F. ve Yıldız, A. (Eds.) *Yaşam boyu öğrenme*, s. 84-105. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Gülşen, R. (1993). *Hürriyeti Bağlayıcı Cezaların İnfazında Çağdaş Sistem*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günbayı, İ., Dağlı, E. ve Kalkan, F. (2013). İlköğretim Okulu Müdürlerinin Destekleyici Davranışları ile Öğretmenlerin Örgütsel Vatandaşlık Davranışları Arasındaki İlişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 575-602.
- Güven, S. (2010). *İlköğretim Birinci Kademedeki Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Güven, S. (2010). *İlköğretim Birinci Kademedeki Vatandaşlık Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Harris, J. (1999). State Social Work and Social Citizenship in Britain: From Clientelism to Consumerism. *British Journal of Social Work*, 29(6), 915-937.
- Helvacı, P. (2014). Türkiye’de Cumhuriyetçilik Anlayışı: 1920-1930 Dönemine Bir Bakış. *CTAD*, 20, 353-369.
- Jerome, L. (2012). Service learning and active citizenship education in England. *Education, Citizenship and Social Justice*, 7(1), 59-70.
- Kadioğlu, A. (2008b). Türkiye’de vatandaşlığın anatomisi. Kadioğlu, A. (Ed.) *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*, s. 168-184. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kadioğlu, A. (2012). Vatandaşlık: Kavramın Farklı Anlamları. Kadioğlu, A. (Ed.), *Vatandaşlığın Dönüşümü*, s. 21-30. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kalaycı, Ş. (2008). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. GÜ. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 143-162.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 25-30.
- Kar, K. ve Kenedy, K. J. (2014). Asian Students’ Perceptions of ‘Good’ Citizenship: The Role of Democratic Values and Attitudes to Traditional Culture. *Asia Pacific Journal of Educational Development*, 3(1), 33-42.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri. *Journal of World of Turks*, 147-159.
- Kara, C., Topkaya, Y. ve Şimşek, U. (2012). Aktif Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Programındaki Yeri. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks*, 4(3), 147-159.
- Karan, U. (2007). Sosyal Hakların Güçlendirilmesi Açısından Bir İmkân: Bütüncül Yaklaşım. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(40), 31-62.

- Kaya, A. (2006). Yurttaşlık, Azınlıklar ve Çokkültürcülük. Marshall, T. H. ve Bottomore, T. (Eds.). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar*, s. 95-136. (Çev. A. Kaya). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kaya, A. ve Tarhanlı, T. (2005). Türkiye’de Azınlıklar ve Anayasal Yurttaşlık. Kaya, A. ve Tarhanlı, T. (Eds.) *Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları*, s. 9-34. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Kaya, B. (2013). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Vatandaşlık Algıları İle Politik İlgi ve Katılımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kaya, B. ve Kaya A. (2012). Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları. *Sakarya University Journal of Education*, 2(3), 81-95.
- Keyman, E. F. ve İçduygu, A. (1998). “*Türk Modernleşmesi Ve Ulusal Kimlik Sorunu: Anayasal Vatandaşlık Ve Demokratik Açılım Olasılığı*”, 75 Yılda Tebaa’dan Yurttaş’a Doğru. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 169-180.
- Koç, K. (2007). *İlköğretim 7. sınıflarda okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde öğrenciye kazandırılması amaçlanan evrensel değerlere ilişkin tutumlar üzerinde öğretim sürecinin etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koray, M. (2002). *Avrupa Toplum Modeli, Nereden Nereye*. İstanbul: Basisen Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Köker, L. (1992). *Demokrasi Üzerine Yazılar*. Ankara: İmge Yayınları.
- Kurt, M. (2006). *Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumlarının Sorunları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuş, Z. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kymlicka, W. (2001). *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*. Britain: Oxford Scholarship Online.
- Kymlicka, W. (2004). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Kymlicka, W. ve Norman W. (2008). Vatandaşın Dönüşü: Vatandaşlık Kuramındaki Yeni Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. Kadioğlu, A. (Ed.) *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*, s. 185-217. İstanbul: Metis Yayınları.
- Lawson, H. (2001). Active Citizenship in Schools and the Community. *The Curriculum Journal*, 12, 163-178.
- Lim, C. P. (2008). Global citizenship education, school curriculum and games: Learning Mathematics, English and Science as a global citizen. *Computers & Education*, 51(3), 1073-1093.
- Lonnie R. S. (2008). Adolescents' Perceptions of Rights as Reflected in Their Views of Citizenship. *The Society for the Psychological Study of Social Issues*, 64(4), 771-790.
- Lyk-Jensen, S. V. (2018). Does peacetime military service affect crime? New evidence from Denmark's conscription lotteries. *Science Direct*, 52, 245-262.
- Lyon, C. (2006). *Prisons and Patriots: The "Tucsonian" Draft Resisters and Citizenship During World War II*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Arizona, Tucson, Arizona.
- Magnussen, S., Andersson, J., Cornoldi, C., De Beni, R., Endestad, T., Goodman, G. S., Zimmer, H. (2006). What people believe about memory. *Memory*, 14, 595-613.
- Manning, S. (1999). Introduction. *Journal of world system Research*, 5(2), 138.
- Marshall T. H. ve Bottomore, T. (2000). *Yurttaşlık ve toplumsal sınıflar*. (Çev. A. Kaya). Ankara: Gündoğan Yayınları. (Eserin orijinali 1950'de yayımlandı.)
- Mason, A. (2009). Environmental obligations and the limits of transnational citizenship. *Political Studies*, (57), 280-297.
- Mengüç, A. R. (1968). *Ceza İnfaz Hukuku ve İnfaz Müesseseleri*. İstanbul: Cezaevi Matbaası.
- Mill, J. S. (1986). *Faydacılık*. (Çev. N. Coşkunlar). İstanbul: M.E.B.Yayınları (Eserin orijinali 1863'de yayımlandı.).

- Moskos, C. C. (2000). Toward a postmodern military: The United States as a paradigm. In Moskos, C. C., Williams, J. A. ve Segal, D. R. (Eds.) *Handbook of the Sociology of the Military*, s. 14. New York: Oxford University Press.
- Narin, D. (2007). *İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Vatandaşlık Bilgi Beceri ve Değerlerini Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Nomer, E. (1999). *Vatandaşlık Hukuku*. (12. Baskı), İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Okutan, C. (2006). *Cumhuriyetçi paradigma paradigmatik cumhuriyet*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Oldfield, A. (2008). Vatandaşlık: Doğal olmayan bir pratik mi? Kadioğlu, A. (Ed.) *Vatandaşlığın dönüşümü üyelikten haklara*, s. 93-106. İstanbul: Metis Yayınları.
- Osler, A. ve Starkey, H. (2003). Learning for cosmopolitan citizenship: Theoretical debates and young people's experiences. *Educational Review*, 55 (3), 243-254.
- Othmani, A. (2003). *Hapishaneden Çıkış*. (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Metis Yayınları. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı.)
- Oxfam, (2006). Education for global citizenship: A guide for schools. <https://www.oxfam.org.uk/education/resources/education-for-global-citizenship-a-guide-for-schools> adresinden 22.10.18 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Öcal, A. (2011). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin vatandaşlık hakları konusundaki görüşleri. *Aksaray Üniversitesi Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Electronic Journal of Social Sciences*, 10(35), 134-149.
- Öcal, A. (2011). İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Vatandaşlık Haklarına İlişkin Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(35), 134-149.
- Ökten, B. (2016). Avrupa Birliği Yurttaşlığı. *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 65-76.
- Özbek, V. Ö. (2013). *İnfaz Hukuku* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Özkazanç, A. (2009). Toplumsal Vatandaşlık Ve Neo-Liberalizm Sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(1), 247-274.
- Özpolat, A. (2009). *Demokratik Vatandaşlık Birlikte Yaşama Kültürü*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Özteken, Ö. (2010). Türkçede “Mahpus” ve “Hapishane”. Gürsoy-Naskali, E. ve Oytun-Altun, H. (Eds.) *Hapishane Kitabı*, s. 607-620. İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları.
- Parlak, İ. (1999). *Türkiye’de Gençlik ve Siyaset H.Ü. Beytepe Kampüsü Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Peterson, A. (2009). Civic republicanism and contestatory deliberation: Framing pupil discourse within citizenship education. *British Journal of Educational Studies*, 57 (1), 55-69.
- Pettit, P. (1998). *Cumhuriyetçilik bir özgürlük ve yönetim teorisi*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Phipps, S. B. (2010). *High School Social Studies Teachers’ Beliefs And Education For Democratic Citizenship*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of Missouri..
- Polat, E. G. (2011). Osmanlıdan Günümüze Vatandaşlık Anlayışı. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 127-157.
- Portelli, J. P. ve Solomon R. P. (Eds.). (2001). *The Erosion of Democracy in Education: From Critique to Possibilities*. Calgary, AB: Detselig Enterprises Ltd.
- Rapoport, A. (2009). A forgotten concept: Global citizenship education and state social studies standards. *The Journal of Social Studies Research*, 33 (1), 91-111.
- Reynaud, A. (1992). Hapishanelerde İnsan Hakları. (Çev. İ. Kuntbay). Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları. (Eserin orijinali 1986’da yayımlandı.)

- Roche, M. (1987). Citizenship, Social Theory and Social Change. *Theory and Society*, 16(3) 363-399.
- Rousseau, J. J. (1772, Nisan). Consideration On The Government Of Poland And On Its Projected Reformation. https://www.files.ethz.ch/isn/125482/5016_Rousseau_Considerations_on_the_Government_of_Poland.pdf adresinden erişilmiştir.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Tay, B. ve Öcal, A. (Eds.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, s. 1-18. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Sağlam, H. İ. (2012). İlköğretim Öğretmenlerinin Etkili Vatandaşlık Yeterlik Algılarının Çeşitli Değişkenler Açıldığında İncelenmesi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 71-85.
- Saldırım, M. (2010). Cezaevleri Eğitim Kurumları Haline Nasıl Gelebilir? Gürsoy-Naskali, E. ve Oytun-Altun, H. (Eds.) *Hapishane Kitabı*, s. 321-334. İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları.
- Saripek, D. B. (2006). Sosyal Vatandaşlık ve Günümüzde Yaşadığı Dönüşüm: Aktif Vatandaşlık (Sosyal Politika Açısından Bir Değerlendirme). *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 9(2), 67-95.
- Schussler, T. M., Krasny, M. E., Scott, P. J. ve Decker, D. J. (2009). Developing citizens and communities through youth environmental action. *Environmental Education Research*, 15(1), 111–127.
- Schussler, T.M., Krasny, M.E., Scott, P.J. ve Decker, D.J. (2009). Developing citizens and communities through youth environmental action. *Environmental Education Research*, 15(1), 111–127.
- Sejersen, T. B. (2008). I Vow To Thee My Co-untries: The Expansion Of Dual Citizenship In The 21st Century. *International Migration Review*, 42(3), 523-554.
- Senay, B. (2008). How do the youth perceive and experience Turkish citizenship?. *Middle Eastern Studies*, 44 (6), 963-976.
- Sherrod, L. R. (2008). Adolescents' Perceptions of Rights as Reflected in Their Views of Citizenship. *Journal of Social Issues*, 64(4), 771-790.

- Smith, A. (1912). *The Wealth of Nations (Book V)*. London: Everymans Library.
- Smith, R. M. (2002). Modern Citizenship. In Isin, E. F. ve Turner, B. S. (Eds.) *Handbook of citizenship studies* (s. 105-115). Wiltshire: Sage Publication.
- Soyaslan, D. (1998). *Kriminoloji*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Stahl, M. S. (2000). *Classical Antidepressants, Serotonin Selective Reuptake Inhibitors, and Noradrenergic Reuptake Inhibitors. Essential Psychopharmacology. Neuroscientific Basis and Practical Applications* (2. Baskı), s. 199-25. Cambridge: Cambridge University Press.
- Stavenhagen, R. (2008). Building intercultural citizenship through education: A human rights approach. *European Journal of Education*, 43(2), 161-179.
- Şarbak, H. N. (2013). “Uluslararası Hukukta ve Türk Hukuku’nda Non Bis In Idem İlkesi”, *Suç ve Ceza*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Şen, Ş. (2016). *Ceza İnfaz Kurumlarında Verilen Eğitim Faaliyetlerinin Yaşam Boyu Öğrenme Açısından Değerlendirilmesi (Zonguldak İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şenkal, A. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Şimşek, İ. (2014). Antikçağdan Alman İdealizmine; Estetik Bir Değer Olarak Güzellik. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 41, 329-345.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (Sixth edition)*. United States: Pearson Education.
- Taşkın, A. (2004). *Türkiye’nin Cezaevi Gerçeği*. Ankara: Yazarın Kendi Yayını.
- Taşkın, A. (2010). Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Personelinin Eğitimi. İçinde, Gürsoy-Naskali, E. ve Oytun-Altun, H. (Eds.), *Hapishane Kitabı*, s. 401-412. İstanbul: İstanbul Kitabevi Yayınları.
- Tayyar, A. ve Çetin, B. (2013). Liberal İktisadi Düşüncede Devlet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(14), 107-120.
- Tezcan, E. (2002). Avrupa Birliği Yurttaşlığı, Gelişim ve Perspektifler. *Birikim Dergisi*, 157, 53-58.

- Tok, N. (2005). Liberal Demokratik Toplumda Vatandaşlık ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 3(60), 235-254.
- Toroslu, N. (1990). *Ceza Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Torun, H. ve Tumen, S. (2016). The effects of compulsory military service exemption on education and labor market outcomes: Evidence from a natural experiment. *Economics of Education Review*, 54, 16-35.
- Tunçel, A. (2010). *Bir Siyaset Felsefesi: Cumhuriyetçi Özgürlük*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (2018). Güncel Türkçe sözlük http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c804252c29bf2.44306920 web adresinden 14/12/2018 tarihinde indirildi.
- Uyanık, M. Z. (2017). Batı ve Doğu Kültüründe Hapishane. *Mizânü'l-Hak İslami İlimler Dergisi*, 4, 87-134.
- Uslu, S. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Benlik Saygılarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 23(1), 141-160.
- Üstel, F. (2014). *“Makbul Vatandaş”In Peşinde: II. Meşrutiyetten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*. (6. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vajargah, K. F. (2001). *Required characteristics for good citizenship in Iranian society and consistency of Iranian school curricula with these characteristics*. Yayınlanmamış El Yazması, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- Van Gunsteren, H. R. (1998). *A theory of citizenship: organizing plurality in contemporary democracies*. USA: West View Press.
- Vermeulen, H. & Slijper, B. (2003). *Multiculturalisme in Canada, Australië en de Verenigde Staten: ideologie en beleid, 1950-2000*. Amsterdam: Aksant.
- Westheimer, J. ve Kahne, J. (2004). Educating the “good” citizen: Political choices and pedagogical goals. *PS: Political science and politics*, 37(2), 241-247.
- Yayla, A. (1993). *Liberal Bakışlar; Totaliterizm, Adalet, Sosyalizm, Bilgi Çağı, İnsan Hakları, Liberalizm, Demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Yayla, A. (2002). *Liberalizm* (4.Baskı). Ankara: Liberte Yayınları.

- Yenisey, F., Kunter, N. ve Nuhoğlu, A. (2009). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Yeşilbursa, C. C. (2015). Turkish Pre-Service Social Studies Teachers'perceptions Of "Good" Cizitezship. *Academic Journals*, 10(5), 634-640.
- Yıldırım, C. (2018). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Demokratik Vatandaşlık Tutumlarının Resmi Ve Örtük Program Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, E., Öntaş, T. ve Egüz, Ş. (2018). Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katılımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karaelmas Journal of Educational Sciences*, 6, 163-175.
- Yıldırım, E., Öntaş, T. ve Egüz, Ş. (2018). Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Algıları, Politik Katılımları ve Politik İlgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 163-175.
- Yıldız, Z. (2004). Eğitim Düzeyi ile Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38, 278-291.
- Yıldıztaş, M. (1997). *Mütareke Döneminde Suç Unsurları Ve İstanbul Hapishaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılman, M. (2006). *Demokrasimizin Kültürel Temelleri* (10. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim öğrencilerinin vatandaşlık eğitimi ile ilgili temel kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 28(1), 453-463.
- Yılmaz, K. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık Eğitimi İle İlgili Temel Kavramlara İlişkin Algılarının İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 453-463.
- Yücel, M. T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Umut Vakfı Yayınları.

Yüksel, N. (2003). *Antidepresan İlaçlar*. Psikofarmakoloji. Ankara: Çizgi Tıp
Yayınevi.

EKLER

EK-1 MAHKÛMLARIN VATANDAŞLIK ALGILARINI BELİRLEME ANKETİ

Sayın katılımcı sizi **bilimsel bir araştırmada** kullanılacak anket formumuzu doldurmaya davet ediyoruz. Araştırmada Ad-Soyad yazmayınız veriler gizli tutulacak olup bilimsel araştırma haricinde başka bir niyetle kullanılmayacaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Bu anketi okuyup doldurmanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Size uygun seçeneğe (x) işareti koyunuz.

TEŞEKKÜR EDERİZ...

Yaş:

Hangi Suçtan Dolayı tutuklu veya hükümlüsünüz:

Herhangi Bir Psikolojik İlaç Kullanıyor Musunuz:

Farklı Ceza İnfaz Kurumunda Kaldınız Mı:

Kaç Yıldır Cezaevinde Kalıyorsunuz:

Askerlik: 1-Yaptı 2-Yapmadı 3- Tecilli

Eğitim Durumu: 1-İlköğretim 2-Ortaöğretim 3-Önlisans 4-Lisans 5-Yüksek Lisans 6- Doktora

Medeni Durum: 1-Evli 2-Bekar

II. BÖLÜM: VATANDAŞLIK ALGILARI		Kesinlik	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlik
1	Birey vatandaşlık görevlerini (askerlik, vergi verme vb.) yerine getirmeye özgür iradesi ile karar vermelidir.	5	4	3	2	1
2	Devlet örgütlenme özgürlüğünü kullanan vatandaşlara baskı yapmamalıdır.	5	4	3	2	1
3	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes vergisini vermelidir.	5	4	3	2	1
4	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan herkes kanun ve kurallara uymalıdır.	5	4	3	2	1
5	Uluslararası ilişkileri etkileyen ekonomik konular hakkında bilgi sahibiyim.	5	4	3	2	1
6	Dünyadaki güncel konular hakkında bilgi sahibiyim.	5	4	3	2	1
7	Askerlik hizmetini yerine getirmek istemeyenler "Vicdani Red"den yararlanmalıdır.	5	4	3	2	1
8	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları toplumun değerlerine bağlı olmalıdır.	5	4	3	2	1
9	Farklı kültürden insanlarla kolaylıkla iletişim kurabilirim.	5	4	3	2	1
10	Toplumun ortak çıkarı söz konusu olduğunda bireyler kişisel çıkarlarından fedakârlıkta bulunmalıdır.	5	4	3	2	1
11	Farklı kültürden insanlarla konuşmak ufku açar.	5	4	3	2	1
12	Devlet farklı etnik kimliğe sahip vatandaşlarının	5	4	3	2	1

	haklarına saygı duymalıdır.					
13	Vatandaşlık eğitimi dersi, öğrencinin devlete olan bağlılığını güçlendirmelidir.	5	4	3	2	1
14	Ana dilim dışında yabancı bir dille iletişim kurabilirim.	5	4	3	2	1
15	Bireyler fikirlerinden dolayı cezalandırılmamalıdır.	5	4	3	2	1
16	Kitle iletişim araçları tarafsız haber verebilmesi için devletin baskısından uzak olmalıdır.	5	4	3	2	1
17	Bireylerin hak ve özgürlüklerini savunan sivil toplum kuruluşları desteklenmelidir.	5	4	3	2	1
18	Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan vatandaşlar dayanışma içinde olmalıdır.	5	4	3	2	1
19	Topluma faydalı olmak için çalışan sivil toplum kuruluşları devlet tarafından teşvik edilmelidir.	5	4	3	2	1
20	Dünyada yaşanan sorunlarla ilgili endişelerimi arkadaşlarımla paylaşırım.	5	4	3	2	1

EK-2 BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

T.C. Sakarya Üniversitesi

Etik Kurulu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sizi Doç.Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN tarafından yürütülen “Sakarya L tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi ” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Bu araştırma Sakarya L tipi Ceza İnfaz Kurumunda bulunan hükümlü ve tutukluların vatandaşlık algı düzeylerini ortaya koymak ve çeşitli değişkenlere göre vatandaşlık algı durumlarını tespit etmek amacıyla yapılacaktır. Araştırmada sizden tahminen 10 dakika ayırmanız istenmektedir. Araştırmaya sizin dışınızda tahminen 500 kişi katılacaktır.¹ Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahiptir. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz **gizli tutulacaktır**; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece iznimize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının²

Adı-Soyadı:.....

İmzası: İletişim Bilgileri: e-posta:..... Telefon:.....

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını; Kabul ediyorum Kabul **etmiyorum** (lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz)

Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

Sahidin³

Adı-Soyadı:.....

İmzası:

¹Bu cümle yalnızca bir örnek olup bu cümlede araştırmanın amacının ve gerekiyorsa nasıl yapılacağı (örneğin psikometrik test mi, öyle ise kaç soru sorulacağı veya kaç ölçekten oluştuğu; ses kaydı, görüntü alımı, gözlem gibi işlemleri mi içerdiği ve ne kadar süreceği gibi) ³ cümleyi geçmeyecek şekilde kısaca anlatılması beklenilmektedir.

EK-3 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAY BELGESİ

ık Tarih ve Sayısı: 04/10/2018-E.12870

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : 61923333/050.03/
Konu : 05/03 İsmail GÜVEN

İsmail GÜVEN

İlgi : İsmail GÜVEN 27/09/2018 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 03.10.2018 tarihli ve 05 sayılı toplantısında alınan "3" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Haluk SELVİ
Etik Kurulu Başkanı

3- İsmail GÜVEN'in "Sakarya L.Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.
Yapılan görüşmeler sonunda; İsmail GÜVEN'in "Sakarya L.Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi" başlıklı çalışmasının Etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak için : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6L4H8HC>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31

EK-4 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ANKET UYGULAMA İZİN YAZISI

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/10/2018-E.13349

EK-3

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 81179084/044/
Konu : Anket Uygulama

SAKARYA L TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : İsmail GÜVEN -Anket onay 09/10/2018 tarihli ve - sayılı yazı

Enstitümüz Türkçe ve Sosyal Bilimler EABD Sosyal Bilimler Eğitimi Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı Y167049007 numaralı öğrencisi İsmail GÜVEN'in yüksek lisans tez araştırması kapsamında; "Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algılarını İncelenmesi " konulu anketini uygulamak istemektedir. Uygun gördüğünüz takdirde, anketi uygulaması için gerekli izin kolaylığının sağlanması hususunda gereğini arz ederim.

Prof.Dr. Mustafa YILMAZLAR
Müdür Vekili

EK :
Form ve Anket (2 sayfa)

11/10/2018 B.İşl.
11/10/2018 Enst.Sek.

M.ÇIVAK
H.F.TATAROĞLU

Evrak Doğrulama İçin : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BESN4HUR6>

Öğrenci İşleri Birimi Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 54300
Hendek/Sakarya
Tel:0264 214 2454 Faks:0264 295 7492
E-Posta :egitim@sakarya.edu.tr Elektronik Ađ :www.egitim.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

**EK-5 CEZA TEVKİF EVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN
YAZISI**

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 57292265-204.06.03-E.1785/157900
Konu : İsmail GÜVEN'in Araştırma Talebi

26/10/2018

SAKARYA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi :24/10/2018 tarihli ve B.M. 2018/7821 sayılı yazı.

Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda İnfaz ve Koruma Memuru olarak görev yapan, aynı zamanda Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi tezli yüksek lisans öğrencisi İsmail Güven'in, "Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalmakta Olan Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi" konulu araştırmayı çalıştığı kurumda yapma talebine ilişkin, ilgi yazı ve ekleri incelendi.

Talebe konu araştırmanın; yukarıda anılan ceza infaz kurumunda, 05 Kasım - 14 Aralık 2018 tarihleri arasında, kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, terör hükümlü ve tutukluları hariç, çalışmaya katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi ve bilgilendirme onam formu doldurulması, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, kurum görevlileri nezaretinde gerçekleştirilmesi, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, araştırmayı yapacak kişi tarafından, Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesi, araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğüne izni olmaksızın yayınlanmaması koşullarıyla, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi uygun görülmüştür.

Gereği ile ilgili kişiye bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Yılmaz ÇİFTÇİ
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Konya Yolu No:70 - 06330 Beşevler/ANKARA Ayrıntılı bilgi için irtibat: Yetişkin İyileştirme Bürosu
Tel: 0 312 204 13 97-1453-1168-1451 Faks: 0 312 223 43 91 Web:www.ctc.adalet.gov.tr
UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden CFfkefW - xd3DvtN - u3sa02Z - G1xn60= ile erişebilirsiniz.

EK-6 SAKARYA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI İZİN YAZISI

T.C.
SAKARYA
CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞI
BAKANLIK VE HSK MUHABERE BÜROSU

Sayı : B.M. 2018/7821

30/10/2018

Konu : İsmail GÜVEN araştırma talebi

L TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNA

SAKARYA

İ l g i : Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün, 26/10/2018 tarih ve 157900 sayılı yazısı.

İlgi sayılı yazıyla, Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda, İnfaz ve Koruma Memuru olarak görev yapan İsmail GÜVEN' in, tezli yüksek lisans programı kapsamında, hükümlü ve tutuklularla anket yapma talebinin, 05/11/2018-14/11/2018 tarihleri arasında, kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, terör hükümlü ve tutukluları hariç katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması, kurum görevlileri nezaretinde gerçekleşmesi, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi koşuluyla uygun görüldüğü bildirilmiş olup, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin, Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilmesi istenilmiştir.

İlgi sayılı yazı, yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Güven YILDIZ 33794
Cumhuriyet Başsavcı Vekili
E-İmzadır

E K İ :
1-İlgi sayılı yazı (1 sh)

* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiş olup, ayrıca fiziki olarak GÖNDERİLMEMEYECİKTİR.

Sakarya Adalet Sarayı - Bakanlık ve HSK Muhabere Bürosu
Tel : 0 264 251 37 00 / dan 21 29 - 22 33 Dahili Fax : 0 264 251 37 29

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden mp85/r1 - idyt367 - yHcFHj0 - trvKlw= ile erişebilirsiniz.

EK-7 SAKARYA L TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMU MÜDÜRLÜĞÜ

KARAR YAZISI

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu

Karar No: 2018/ 9

02.11.2018

K A R A R

İlgi : Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün 26.10.2018 tarih ve 157900 sayılı yazısı.

İlgi sayılı yazı ile Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumumuzda görevli İnfaz Koruma Memuru İsmail GÜVEN'in tezli yüksek lisans programı kapsamında hükümlü ve tutukluların anket yapma talebinin 05.11.2018-14.12.2018 tarihleri arasında kurumun belirleyeceği gün ve saatlerde, terör hükümlü ve tutukluları hariç katılacak hükümlü ve tutukluların bilgilendirilmesi, araştırma konusuyla sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması kurum görevlileri nezaretinde gerçekleştirilmesi, mesai saatleri aksatılmadan gerçekleştirilmesi koşuluyla uygun görüldüğü ve çalışma sonucunda iki örneği ile CD'sinin Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmesinin istenildiği anlaşılmıştır.

Yapılan değerlendirme neticesinde;

- 1- Ceza İnfaz Kurumumuzda görevli İnfaz Koruma Memuru İsmail GÜVEN'in tezli yüksek lisans programını 05.11.2018 - 14.12.2018 tarihleri arasında mesai saatlerini aksatmadan gerçekleştirmesi;
- 2- Çalışma programına (terör hükümlü tutukluları) dahil edilecek hükümlü tutukluların önceden bilgilendirilmesi ve bilgi onam formu doldurmak sureti ile programa dahil edilmesi,
- 3- Araştırma konusu ile sınırlı kalınması, ses kaydı ve görüntü alınmaması,
- 4- Araştırma çalışmalarının blok nöbetçileri nezaretinde gerçekleştirilmesi,
- 5- Araştırma sonucunun Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün izni olmaksızın yayınlanmaması,
- 6- Araştırmanın sona ermesine müteakip araştırma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğüne gönderilmek üzere kurum müdürlüğümüze teslim edilmesine karar verilmiştir.

Erol ÖZBULUT
Kurum Müdürü

**EK-8 CEZA ve TEVKİFEVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMANIN
YAYIMLANMA İZİNİ**

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 69421317-204.04-E.198/77480
Konu : Araştırmanın Yayınlanması

10/05/2019

SAKARYA CUMHURİYET BAŞSAVCILIĞINA

İlgi : a) Sakarya Adli Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu Başkanlığı'nın
22/10/2018 tarih ve 2018/4163 sayılı yazısı.
b) 24/10/2018 tarihli ve B.M. 2018/7821 sayılı yazımız.
c) 09/05/2019 tarihli ve 2019/4545 sayılı yazınız

İlgi (a) sayılı yazıya istinaden, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi aynı zamanda Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda İnfaz ve Koruma Memuru olarak görev yapan İsmail Güven'in "Cezaevinde Yatmakta Olan Hükümlü ve Tutukluların Vatandaşlık Algılarının İncelenmesi" konulu araştırmasına, ilgi (b) sayılı yazımızla izin verilmiş olup, araştırmanın yayınlanması talep edilen ilgi (c) sayılı yazı ve ekleri incelendi.

Söz konusu araştırma sonuçlarının yayınlanması uygun görülmüştür.
Gereği ile ilgili kişiye bu yönde bilgi verilmesini rica ederim.

Namık Kemal VAROL
Hâkim
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

Anafartalar Mahallesi Agah Efendi Caddesi No:70/1 Altındağ/ ANKARA
Eğitim ve İyileştirme Stratejileri Bürosu Telefon No: (0 312) 507 0 403-463
İnternet Adresi: www.cte.adalet.gov.tr

Bilgi için: Elçin ÇAKAR TERZİOĞLU
Şube Müdürü
Telefon No: (0 312) 507 0 509

UYAP Bilişim Sistemindeki bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr> adresinden co7CdWÉ - yLvYg+2 - 46wRMf8 - gCBDO8= ile erişebilirsiniz.

ÖZGEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİSİ

İsmail GÜVEN, 1990 yılında İstanbul'un Fatih ilçesinde doğdu. İlkokulu ve ortaokulu İstanbul Esenler Çetinkaya İlköğretim okulunda okudu. Liseyi İstanbul Bayrampaşa A. Rıfat Canayakın Lisesi'nde tamamladı. Lisans öğrenimini 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda tamamladı. 2012 yılında Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na memur olarak atandı. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans öğrenimine başladı ve öğrenimine devam etmektedir. Halen Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda görev yapmaktadır.

E-posta: sosyalci3790@hotmail.com